

น้ำเพื่อ...ฐานทัพอเมริกัน ...คลองส่งน้ำ...มีแนวทาง
ตรงไปยังฐานทัพอเมริกัน...^{๓๓๓}

เมื่อเขาเดินทางกลับมาจากจังหวัดอุดร ก็ปล่อยข่าวลือซึ่งเชื่อว่าเป็นการกระทำของ กอ.รมน. กล่าวหาว่าพวกเขาไปขู่ข่มชาวบ้านให้เลื่อมใสลัทธิคอมมิวนิสต์...ยังกล่าวหาว่าชาวบ้านจะไปวางระเบิดที่โรงพยาบาล ...เป็นเพราะพัฒนากรโกรธแค้นที่...ชักชวนกลุ่มหนุ่มสาวให้ไปเข้าเป็นลูกเสือชาวบ้านไม่สำเร็จ...
...ขณะนี้ข้าว่าทางผู้ว่าราชการจังหวัด..ได้ส่ง อ.ส. เข้าไปคุมเชิงข่มขู่ชาวบ้านอยู่ที่บ้านหัวดง..ชาวบ้านต่างกลัวเกรงไปว่าจะถูกกวาดล้างและเผาหมู่บ้านเช่นเดียวกับที่บ้านนาทราย นาหินกอง หรือ ถึงแดง อีก ..."^{๓๓๔}

กระบวนการทำให้การเคลื่อนไหวของนักศึกษาในพื้นที่เป็นเรื่องของคอมมิวนิสต์แล้ว หน่วยราชการยังพยายามที่จะหยุดยั้งการชุมนุมอีกด้วย ดังปรากฏในสื่อมวลชนกล่าวว่า

"...มีรายงานจากจังหวัดอุดรราชธานีมาว่าในคืนวันที่ ๖ พฤษภาคม ได้มีบุคคลกลุ่มหนึ่งเรียกประชุมชาวบ้านใกล้สถานีตำรวจหนองวัวซอเพื่อจัด กลุ่มต่อต้านชาวนาโดยการฉายภาพยนตร์ให้ดูและแจกใบปลิวล่อให้ประชาชนมาชุมนุมกัน พร้อมกันนี้มีเจ้าหน้าที่ กอ.รมน. นายอำเภอ และนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่หลายนายในจังหวัดอุดรฯ ได้ประชุมหาวิธีการเพื่อสลายการชุมนุมของชาวนา..."^{๓๓๕}

^{๓๓๓} ไทยรัฐ ๒๒ มีนาคม ๒๕๑๘

^{๓๓๔} ประชาธิปไตย ๒๒ มีนาคม ๒๕๑๘

^{๓๓๕} ชาวไทย ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๘

และวิธีการที่ใช้ได้แก่

“...นายกเทศมนตรีเมืองอุดรธานี ได้นำชาวบ้านจากสามตำบล
...ร่วมพันคนไปชุมนุมเพื่อก่อความวุ่นวายที่ริมทางเข้าวัด...

นายกเทศมนตรี...กล่าวโจมตีนักศึกษาหาว่าเป็นผู้ปลุกระดม
มวลชนทำให้เกิดความปั่นป่วนวุ่นวาย...นายอำเภอ หนองวัวซอ
ร.ต.อ. เคเถื่อน สารสินบุตร ก็ได้เข้าร่วมโจมตีนักศึกษาด้วย โดย
การปลุกเร้ากลุ่มก่อความวุ่นวายของชาวนาครั้งนี้เป็นแผนผู้
ก่อการร้ายที่หวัง แบ่งแยกแผ่นดิน...

...กลุ่มต่อต้านชาวนามีผู้ที่ถือปืนอาร์กา และปืนเอ็ม ๑๖ อยู่ด้วย
ซึ่งพวกนี้บอกกับนักข่าวว่าเอามาป้องกันตัว แต่ทางเจ้าหน้าที่
บอกว่าพวกนี้เป็น อ.ส....เมื่อใกล้เที่ยงกลุ่มก่อความวุ่นวายได้ขึ้นคำขาด
ให้ชาวนาสลายตัวไมเช่นนั้นจะบุก...ทั้งสองฝ่ายปะทะกัน มี
เสียงปืนดังขึ้นหลายสิบนัดจากทั้งสองฝ่าย ซึ่งตามด้วยเสียง
ระเบิดรอบๆวงชาวนา ปรากฏว่าฝ่ายก่อความวุ่นวายและนักข่าวอีก ๑๐
คนแตกชื่อ...ส่วนกลุ่มชาวนาได้รับบาดเจ็บสามคน แต่ไม่แตก
กระจายไปไหน..อีกครึ่งชั่วโมง..ทหารและตำรวจมีอาวุธครบมือ
มาครึ่งล้อมกลุ่มชาวนาและประกาศให้ชาวนาที่บริสุทธิ์เดินออก
มาจะได้แยกคนผิดออกจากผู้บริสุทธิ์...แต่ไม่ปรากฏว่ามีชาวนา
เดินออกมาเลย...”^{๑๑๖}

หลังจากการเกิดเหตุการณ์ปะทะกันแล้ว รัฐมนตรีช่วยกระทรวงมหาดไทย
พ.อ.ประกอบ ประบุร โภคราช ซึ่งเดินทางกลับจากอุดรธานี ได้กล่าวต่อสื่อมวลชนว่า

“...หนองวัวซอนี้มีเบื้องหลังทางการเมืองจากฝ่ายตรงกันข้าม...
เท่าที่ได้รับรายงาน...โดยเฉพาะจากผู้แทนสื่อมวลชนที่เห็นเหตุ

^{๑๑๖} ชาวไทย ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๘

การฉ้อโกง ชี้แจงว่าฝ่ายนักศึกษาและชาวนาที่ชุมนุมกันนั้น
ถูกกระสุนพวกเดียวกันเองไม่ได้ถูกกระสุนปืนจากกลุ่มผู้คัดค้าน
การชุมนุม นายธงชัย ตำราญเกษ ผู้สื่อข่าวไทยรัฐ ประธาน
ชมรมสื่อมวลชนอุดรธานีได้ให้ปากคำกับผมในเรื่องนี้ด้วยยืนยัน
ฝ่ายนักศึกษาติดอาวุธ ปลุกกระดมให้มีการต่อต้านรัฐบาล...”^{๓๓๓}

พร้อมกันนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี นายเอนก สิทธิประศาสน์ ได้ชี้แจงว่า

“...ในบริเวณที่พักนักศึกษาและชาวนาชุมนุมกันอยู่นี้ ฝ่ายราชการ
เข้าไปไม่ได้ ได้รับรายงานจากผู้สื่อข่าวตลอดเวลาและว่า
ช่างภาพเดลินิวส์และช่างภาพทีวี ได้บันทึกเหตุการณ์ไว้โดย
ตลอด เห็นว่าฝ่ายนักศึกษาได้ยิงปืนขึ้นฟ้าก่อนจะมีการปะทะกัน
และว่าการยิงกันนี้มีได้ยิงเข้าใส่ฝูงชนเป็นการยิงขึ้นฟ้า...มีบุคคล
ติดอาวุธได้มาให้ความคุ้มครองแก่ฝ่ายนักศึกษาและชาวนาที่
ชุมนุมกันโดยมาในตอนกลางคืน ในวันสุดท้ายมาในตอนกลาง
วัน แต่เห็นกำลังเจ้าหน้าที่พร้อมเพียงเลย ถอยหลบหายไป
และว่าเหตุการณ์ที่หนองวัวซอฉัน คิดว่ามีเบื้องหลังการเมือง
แน่นอน เป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้น เหตุการณ์จะต้องยืดเยื้อต่อไป
ไปอีกซึ่งไม่ทราบว่าจะเกิดอะไร...”^{๓๓๔}

กรณีที่หนองวัวซอฉัน หนังสือพิมพ์เดลินิวส์รายงานว่า

“...นายประคิด ปวรกุล นักข่าวเดลินิวส์ ซึ่งเดินทางไปร่วม
สังเกตการณ์...รายงานข้อเท็จจริงในฐานะที่ไปสังเกตการณ์ที่
จังหวัดอุดรฯ หลายครั้ง...ว่า เขาสังเกตเห็นอย่างชัดเจนว่าข้าราชการ
ที่จังหวัดอุดรฯ ไม่พยายามเข้ากับประชาชนแต่อย่างใด กลับ

^{๓๓๓} ชาวไทย ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๘

^{๓๓๔} ชาวไทย ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๘

มีการแสดงข่าวหรือแจกข่าวกล่าวหาประชาชนที่เรียกร้องได้รับการ
การสนับสนุนจากคอมมิวนิสต์และเป็นคอมมิวนิสต์...”^{๓๑๕}

ก่อนหน้าที่จะเกิดเหตุการณ์ที่หนองวัวซอ ในเดือนเมษายนก็เกิดเหตุการณ์
คล้ายคลึงกันที่ลำปาง โดยที่ชาวบ้าน ๔ ตำบลในอำเภอห้างฉัตร เดินทางและชุมนุมที่
หน้าศาลากลางจังหวัดลำปางยื่นข้อเรียกร้องให้เร่งจัดทำเหมืองแร่สีแห่งในพื้นที่ ให้รัฐ
บาลจัดสรรที่ดินทำกินและให้สิทธิครอบครองทำกิน ให้อุป.ยับยั้งโครงการขยายเขตปลูก
ป่า^{๓๒๐}

เหตุการณ์เริ่มรุนแรงขึ้นเมื่อ นายอำเภอเมือง พร้อมกับกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ห้อง
ถิ่นที่เป็นเจ้าของเหมืองแร่ที่ชาวบ้านเรียกร้องให้หยุดดำเนินการ เช่น นางเล็ก พิษณุกุล
บก.นสพ. เอกราช ลำปาง เจ้าของเหมืองแร่หลายแห่ง นางรุ่งโรจน์ ณ. ลำปาง ผู้ช่วย บก.
นสพ. เอกราช และนายนิมิตร จิวะสันติการ สมาชิกสภาเทศบาล ได้จัดเวทีอภิปรายเน้นที่
ให้นักศึกษาแยกตัวออกจากชาวนาเสียและให้นักศึกษายุติการอภิปรายเสีย พร้อมกันนั้นก็
ได้มีการแจกใบปลิวแก่ผู้ที่ชุมนุมโดยใบปลิวนั้นลงชื่อว่า “ชาวลำปาง” มีความว่าการเดิน
ขบวนมาชุมนุมในครั้งนี้เป็นแผนของพวกนักศึกษาที่ประสงค์จะก่อความวุ่นวายและสร้าง
ความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง ยุบและสนับสนุนให้ชาวไร่ชาวนาเดินทางโดยได้รับทุน
มาจากรัฐเซียให้มาปลุกระดมมวลชนก่อความไม่สงบขึ้น และมีผู้พูดว่านักศึกษาด้วยถ้อย
คำที่รุนแรง ทำให้ชาวนาชาวไร่ที่อยู่ฝ่ายนักศึกษาไม่พอใจออกไปที่เวทีจึงทำให้อีกฝ่ายหนึ่ง
ขว้างระเบิดพลาสติกและยิงปืนเข้าสกัด เกิดความวุ่นวายขึ้นจนนายทหารได้ขับรถเข้ามา
ขวางเอาไว้^{๓๒๑}

ที่น่าสนใจสำหรับกรณีการเคลื่อนไหวของนักศึกษา ชาวนาและเหตุการณ์ความ
รุนแรงที่หนองวัวซอนี้ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นของผู้บัญชาการทหารบกที่เป็นกลุ่ม
อำนาจหนึ่งที่ครองอำนาจอยู่ในวงการทหารขณะนั้น ได้ให้ความเห็นว่า

^{๓๑๕} เฉลิมวิสุทธิ์ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๔

^{๓๒๐} ประชาชนไทย ๘ เมษายน ๒๕๑๔

^{๓๒๑} เฉลิมวิสุทธิ์ ๑๒ เมษายน ๒๕๑๔

“...ผู้สื่อข่าวเรียนถามถึงกรณีสาวนาและนักศึกษากลุ่มหนึ่ง
ประกาศจะไปต่อสู้เรียกร้องในชนบท และบางคนก็ว่าจะยึดที่
ดินจากนายทุนมาทำเองซึ่งจะเป็นชนวนให้เกิดความวุ่นวายได้
โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรราชธานี
จังหวัดอุดรราชธานี ซึ่งเกิดการยิงกันระหว่างสาวนาและนัก
ศึกษากับกลุ่มประชาชนที่ต่อต้านชาวนานั้น มีความเห็นอย่างไร
พลเอก กฤษณ์ สีวะรา ตอบว่าเรื่องนี้คงจะไม่มีเหตุการณ์ร้าย
แรงอันใด แต่อย่างไรก็ดีในการประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติ
บ่ายวันนี้ (ที่ ๕) เพื่อพิจารณาภายในและภายนอกก็คงจะมีการ
พูดถึงเรื่องสาวนาและนักศึกษาจะไปต่อสู้ในต่างจังหวัดดังกล่าว
ด้วย ...”^{๑๒๒}

กระบวนการสร้างการต่อต้านการเคลื่อนไหวของนักศึกษาในชนบทหรือใน
จังหวัดอื่นๆ ไม่ใช่การคัดค้านที่เป็นไปเองอย่างแน่นอน หากแต่เป็นกระบวนการที่หน่วย
ราชการต่างๆ รับรู้และพร้อมที่จะใช้วิธีการเช่นนี้

กระบวนการคัดค้านโดยหน่วยราชการเป็นผู้นำในที่ต่างๆ ที่นักศึกษาเข้าไปเคลื่อนไหว
ทำให้การรับรู้ของสังคมที่มีต่อนักศึกษาเป็นไปในทางลบมากขึ้น และรัฐบาลมั่นใจ
มากขึ้นว่าสามารถที่จะควบคุมการเคลื่อนไหวให้อยู่ในวงที่จำกัดลงได้ ดังนั้นเมื่อสาวนา
ชุมนุมใหญ่ที่กรุงเทพฯ ในช่วงปลายเดือนเมษายนจึงไม่ได้รับคำตอบที่น่าพึงพอใจจากรัฐ
บาล โดยนักศึกษาและสาวนาได้พยายามลดหรือทำให้ข้อเรียกร้องที่ให้รัฐบาลตอบข้อ
เสนอของสาวนาชาวไร่คว้นที่สุดมีเพียงสองข้อ ข้อแรก ได้แก่ ให้รัฐบาลจัดที่ทำกินให้ชา
วนาชาวไร่ก่อนฤดูทำนาปีนี้ ให้รัฐบาลตั้งศาลเกษตรและเรียกนายทุนมาสอบสวนข้อ
พิพาทกับสาวนาเป็นรายๆ ไป ข้อที่สอง ให้รัฐบาลระงับโครงการสร้างเขื่อนที่ชาวบ้านคัด
ค้าน อาทิ เขื่อนห้วยหลวง ที่อุดรธานี และเขื่อนลำชีบน ที่ชัยภูมิ”^{๑๒๓}

^{๑๒๒} เดลินิวส์ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๘

^{๑๒๓} เดลินิวส์ ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๘

แม้แต่ในการชุมนุมของชาวนาที่สนามหลวงเองก็ถูกก่อวินด้วยความรุนแรง มีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งได้ปิดโปสเตอร์ประณามการเคลื่อนไหวของนักศึกษาพร้อมทั้งยิงปืนเข้าใส่เมื่อนักศึกษาพยายามที่จะจับตัวเอาไว้

การโจมตีนักศึกษาที่เข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่ต่างๆเกิดขึ้นตลอดปี ๒๕๑๘ ทำให้รัฐบาลกล้าที่จะปฏิเสธการเคลื่อนไหวของชาวนาด้วยการออกแถลงการณ์มีใจความสรุปได้ว่าข้อเรียกร้องบางข้อสุดวิสัยที่รัฐบาลจะกระทำได้ มีหลายข้อที่รัฐบาลได้ปฏิบัติไปแล้วหรือกำลังเร่งปฏิบัติอยู่ ส่วน

“...ข้อที่เรียกร้องให้ตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยชาวนาชาวไร่ และเจ้าหน้าที่รัฐบาลมีอำนาจในการเรียกเจ้าของที่ดินมาตรวจสอบ...ซึ่งการออกกฎหมายเช่นนี้ทำไม่ได้ ...ข้อ ๔ ข้อเรียกร้องให้ระงับการฟ้องร้องคดีทางศาลและปล่อยตัวชาวนาชาวไร่ที่ถูกจับกุมขังขังนั้นนอกขอบเขตอำนาจของรัฐบาล ข้อ ๕ ที่ให้รัฐบาลสั่งยับยั้งการเพิกถอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่มีผู้ร้องเรียนนั้น รัฐบาลไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะยับยั้งหรือเพิกถอนได้...”
..๑๒๔

ในตอนท้ายของแถลงการณ์นั้น ยังได้สรุปด้วยว่า หากมีการเรียกร้องที่มีลักษณะผิดกฎหมาย รัฐบาลก็จะดำเนินการอย่างเด็ดขาด เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบของชาติ

นายกรัฐมนตรี มรว.กฤษณ์ ปราโมช ได้กล่าวต่อหนังสือพิมพ์กรณีการตอบข้อเสนอลของชาวนาว่า

“...ชาวนาพวกที่เดินทางมาครั้งนี้ ต่างพกเอาความเดือดร้อนมา...แต่ไม่มีโอกาสยื่นต่อรัฐบาล เพราะคนคุมเกมสเขาไม่ยอมให้ชาวนาได้พบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเลย ไม่ว่าเรื่อง

อะไร นักศึกษาพูดแทนหมด...ข้อเรียกร้อง...ที่นักศึกษาขึ้น
แทนชวานานัน ผมดูแล้วเห็นได้ชัดว่ามีเจตนาจะให้รัฐบาลรับ
ไม่ได้ เพื่อจะได้โฆษณาชวนเชื่อว่รัฐบาลนี้ไม่เห็นใจชวานา
เป็นรัฐบาลของนายทุนอะไรทำนองนั้น...จะให้ผมแต่งตั้ง
กรรมการ...มีอำนาจเรียกนายทุนมาสอบสวนได้ทันที
ข้อนี้ถ้าผมยินยอมรับ ผมก็เข้าคุกทันทีเลยครับ เพราะผมไม่ใช่
พนักงานสอบสวน...และมีอีกหลายข้อที่ขึ้นทำเข้าเป็นการ
ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของคนอื่น ถูกฟ้องติดคุกหัวโตเลยครับ
...ตัวแทนชวานาที่เดินทางมาครั้งนี้ เฉพาะคนที่นักศึกษายอม
ให้พูดได้นั้น หลายคนไม่เคยเป็นชวานามาก่อนเลย บางคนมี
อาชีพเป็นนายหน้ารับจ้างทำโน่นทำนี่ มีอยู่คนหนึ่ง ผมรู้จักดี
เป็นคนสุพรรณบุรี ชื่อนายถ้ายอง มีอาชีพเป็นตลกกลืนค้อนตาม
คณะนี้เข้ามาด้วย พอคนคุมเกมสัพยักหน้า เป็นต้องถูกขึ้นพูด
ทันที..."^{๑๒๕}

การที่รัฐบาลศึกษาธิการให้สังคมเห็นอย่างชัดเจนว่าการเคลื่อนไหวของชวานา
นั้นมีเบื้องหลังขณะที่รัฐบาลก็ได้ดำเนินการช่วยเหลือชวานาตามพันธกิจของรัฐบาลอยู่
แล้ว ข้อเรียกร้องต่างๆของชวานาจึงไม่มีความหมายอันใด และนักศึกษาก็ตระหนักดีว่ามี
คนบางกลุ่มนั้นจ้องหาเหตุที่จะก่อวุ่นอยู่ นักศึกษาและชวานาที่ชุมนุมกันจึงร่วมกันตัดสินใจ
ที่จะเลิกชุมนุมและแสดงท่าทีชัดเจนว่าการต่อสู้ของชวานายังไม่ยุติแต่จะกลับไปต่อสู้
ต่อที่บ้านของตน ดังปรากฏในรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ความว่า

"...ธีรยุทธออกโรง ตะโกน ผิดด้วยวิธีที่ชวานาจน สั่งสลายตัว
ผู้ต่อต้านจังหวัด"^{๑๒๖}

...ตัวแทนนักศึกษาได้ชี้แจงว่าถ้าหากเดินขบวนไปทำเนียบก็จะ

^{๑๒๕} ชาวไทย ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๘

^{๑๒๖} พาดหัว เดลินิวส์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๘

ถูกกลุ่มต่างๆใช้ระเบิดขว้าง ทำให้เคือคร็อนเป็นอันตรายและก็จะไม่ได้อะไรจากรัฐบาล เมื่อเราไปเรียกร้อง รัฐบาลอยู่เฉยๆเรา จะไปทำอะไรเขาได้และจะหาว่าก่อความไม่สงบ ถ้าหากรัฐบาล จะใช้วิธีปราบปรามเราก็จะสู้ไม่ได้...ถ้าเรารู้ที่นี้ไม่ได้ ก็ต้อง กลับไปต่อสู้ที่บ้าน อย่าให้พวกข้าราชการเข้ามาในบ้านของเรา และปลุกเร้าให้ชาวนาทำการต่อสู้ด้วยการบอกให้ชาวนาเรียกลูก หลานเข้ามาถืออาวุธทำการต่อสู้ด้วย..."^{๑๒๗}

กระบวนการสร้างภาพว่าการเคลื่อนไหวของชาวนามีนักศึกษาซึ่งเป็น " มือที่สาม " และเป็นคอมมิวนิสต์คอยยุยงให้เกิดความกระด้างกระเดื่องเพื่อหวังผลแก่การเคลื่อนไหว ของคอมมิวนิสต์นั้นเกิดขึ้นขึ้นตั้งแต่ต้น พ.ศ. ๒๕๑๘ ดังปรากฏจากการให้ข่าวต่อ หนังสือพิมพ์ของพล.อ. สายหยุด เกิดผล ผู้อำนวยการกองอำนาจรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ว่า

"...ขณะนี้คอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จในการปลุกระดมมวลชน สามารถเปลี่ยนความคิดของประชาชนให้คล้อยตามได้มากขึ้นทุกวัน...เป็นเรื่องที่น่าวิตกมาก โดยเฉพาะในเมืองหลวง ได้ ปรากฏภาพอย่าง ชัดเจนในการทำลายล้างความศักดิ์สิทธิ์ของ กฎหมาย เมื่อก่อนนี้การปฏิบัติการของฝ่ายคอมมิวนิสต์ส่วนใหญ่อยู่ในป่าและชนบท แต่ปัจจุบันได้แผ่ขยายเข้ามาในเมืองหลวงได้สำเร็จแล้ว การสร้างภาพพจน์ให้ประชาชนเกลียดชังรัฐบาล พุคให้เกิดความแตกแยก ...หน้าที่ของ กอ.รมน. คือ การ ประสานงานระหว่างทหาร ตำรวจ และพลเรือน ในการรณรงค์ ต่อต้านคอมมิวนิสต์ แต่ทุกวันนี้ขอบอกตรงๆว่าไม่อาจทำหน้าที่ ได้อย่างสมบูรณ์..."^{๑๒๘}

^{๑๒๗} เติมนิวส์ ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๘

^{๑๒๘} เติมนิวส์ ๑๓ มกราคม ๒๕๑๘

กล่าวได้ว่าการสร้างการรับรู้เรื่องนักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์และเป็น " มือที่สาม " เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป เจ้าหน้าที่ของกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน เช่น นายวัฒนา เขียววิมล ก็ได้ดักขย้ำเสมอว่านิสิตนักศึกษาถูกล้างสมองจากฝ่ายตรงกันข้ามให้เข้ามาก่อความวุ่นวาย และขู่เหย้าให้เกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชน^{๓๒๕}

กล่าวได้ว่ากระทรวงมหาดไทยได้เริ่มต้นที่จะขยายความคิดเรื่อง " มือที่สาม " อย่างเป็นทางการแทนการพูดคุยหรือให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ ด้วยการออกจดหมายลับขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละจังหวัดติดตามการเคลื่อนไหวเรื่องการศึกษาประชาชนว่า จะมี " บุคคลบางกลุ่มได้พยายามแทรกซึมเข้าไปในวงการครู ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแก่บรรดาข้าราชการ อันอาจจะมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตลอดจนความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ..."^{๓๓๐}

แต่เหตุการณ์ที่สำคัญอันถือได้ว่าเป็นการประกาศออกมาอย่างชัดเจนว่านักศึกษาเป็นมือที่สามและเป็นคอมมิวนิสต์ซึ่งจะต้องปราบปรามซึ่งเป็นการออกคำสั่งให้หน่วยราชการในท้องที่ต่างๆสามารถดำเนินการจัดการกับการเคลื่อนไหวของนักศึกษาได้เต็มที่ ได้แก่ การออกคำสั่งของนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในเดือน มิถุนายน ๒๕๑๘ ภายหลังจากการประกาศกลับไปต่อสู้ที่บ้านของชาวนา ความว่า

" ด้วยปรากฏว่า ขณะนี้ได้มีบุคคลบางคณะกำลังกระทำการบางอย่างที่อาจเป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง โดยได้ออกไปทำการฝึกสอนการใช้อาวุธปืนให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน ตำบลของหลายจังหวัด และในขณะเดียวกันได้ยุยงส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายของบ้านเมือง เช่น ชักนำให้ประชาชนทำการบุกรุกและตัดฟันต้นไม้ในเขตป่าสงวน ยุยงให้ประชาชนเดินขบวนเรียกร้องสิทธิต่างๆ ชาวบ้านผู้ไม่รู้เรื่องจำใจเข้าร่วมมือด้วยกับกลุ่มบุคคลดัง

^{๓๒๕} เติลนิวส์ ๒๔ มีนาคม ๒๕๑๘

^{๓๓๐} อธิปัตย์ ๘-๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๘

กล่าวเพราะกลัวจะมีอันตราย ทำให้เสียเวลาทำมาหากิน และทำให้เกิดการแตกสามัคคีขึ้นในชุมชนทั่วไป

กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นว่า การกระทำเช่นนี้ ข่มขู่ต่อความสงบสุขเรียบร้อยของบ้านเมือง หากไม่ระงับยับยั้งหรือปราบปรามโดยเด็ดขาดแต่บัดนี้แล้ว เหตุการณ์ทำนองนี้ก็จะขยายตัวลุกลามออกไป ซึ่งย่อมจะกระทบกระเทือนต่อความปลอดภัยของรัฐและสถาบันการปกครองของประเทศอย่างแน่นอน กระทรวงมหาดไทยซึ่งมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในของประเทศ จำเป็นจะต้องป้องกัน ระงับ และปราบปรามการกระทำเช่นนี้ให้สงบราบคาบโดยเด็ดขาด เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และประโยชน์สุขส่วนใหญ่ของประชาชนในชาติ การดำเนินการป้องกันและปราบปรามในเรื่องนี้ กระทรวงมหาดไทยจะพยายามหลีกเลี่ยงการใช้กำลังในการปราบปรามอย่างที่สุด เว้นแต่ในกรณีที่เป็นจำเป็นและไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น ทั้งนี้กระทรวงมหาดไทยได้สั่งการไปยังกรมตำรวจและผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดให้ดำเนินการป้องกัน ระงับ และปราบปรามในเรื่องนี้โดยเด็ดขาดแล้ว..."

การประกาศของกระทรวงมหาดไทยนี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่การสร้างการรับรู้ของสังคมในหลายๆประเด็นได้ขยายออกสู่สังคมกว้างขวางมากขึ้น เช่น การเรียกร้องให้นักศึกษากลับเข้าห้องเรียน แต่นักศึกษาก็ปฏิเสธ กระแสของการรับรู้การใช้ " กฎหมู่เหนือกฎหมาย " และประเด็นเรื่องนักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของชาวบ้าน ซึ่งส่งผลให้กระแสของประชาชนทั่วไปไม่พอใจกับการเคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดหย่อนของนักศึกษามากขึ้น ดังปรากฏในการแสดงการตอบรับประกาศของกระทรวงมหาดไทยดังกล่าว ความเป็นว่า

"...ปราบเสียที-หย่อนยานมานาน"^{๓๓๑}

^{๓๓๑} รณจักร ชาวไทย ๑๖ มิถุนายน ๒๕๑๘

...พวกเขาตั้งกลุ่มเหมือนคณะปฏิวัติ ฉะนั้นรัฐบาลและผู้คนทั้งหลายรวมทั้งตำรวจจึงยำเกรง แล้วเด็กพวกนี้ก็แบ่งแยก นั้นเป็นนายทุน – นั้นเป็นศักดินา อีกฝ่ายเป็นชาวนา-กรรมกร ชี้นี้ว่านายทุนไม่ให้ความเป็นธรรม ต้องสไตรค์- ต้องปลุกระดมมวลชน ช่มชู้ให้รัฐบาลล้างหนี้ เอาที่ดินกลับคืนมา การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่นายกรัฐมนตรีผู้เล้าล้าสัญญา ธรรมศักดิ์ ปลดปล่อยให้พวกเด็กมีอำนาจเหมือนเป็นรัฐบาลซ้อน ใช้พลังกฎหมายเหนือกฎหมายบีบบังคับรัฐบาลที่ได้พระราชทานแต่งตั้งด้วยกลวิธีต่างๆ ให้ปฏิบัติตามที่พวกตนเห็นชอบ

พวกรุ่นใหญ่ก็ไปปลุกระดมมวลชนตามชนบททางไกลหลายจังหวัด ขูยงให้กระด้างกระเดื่องต่อรัฐบาล และจัดตั้งเป็นเขตปลดปล่อย บางแห่งชาวบ้านฟังแล้วรำคาญจึงยกพวกกว่า ๕ พันจับไล่จนเกือบได้เลือกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ดักเตือนห้ามปรามจนอ่อนใจเต็มทีเมื่อเห็นว่าทั้งปลดปล่อยขู้อย่างไรก็ไม่ได้ผล จึงได้ออกแถลงการณ์ใช้มาตรการเด็ดขาด...

เด็กๆ รวมทั้งกลุ่มทั้งหลาย ควรทราบไว้และช่วยกันรักษาความสงบในประเทศเสียที บัดเปลี่ยนภาระขูยงส่งเสริมอันเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายแต่บัดนี้เกิด เพื่อความสงบสุขและเรียบร้อยของบ้านเมืองเรา."^{๑๑๒}

แถลงการณ์นี้เท่ากับการเปิดไฟเขียวให้แก่การต่อต้านและตอบโต้การเคลื่อนไหวของนักศึกษา และทำให้บรรดาข้าราชการและกลุ่มจัดตั้งในท้องถิ่นมีความชอบธรรมในการดำเนินการจัดการกับ " มือที่สาม " ตามที่พวกเขาเชื่อกันและดำเนินการมาก่อนหน้านี้แล้ว

นอกจากแถลงการณ์อย่างเป็นทางการที่ทำให้ประชาชนทั่วไปเมื่อรับรู้ก็เข้าใจได้ว่าหมายกลุ่มบุคคลที่กล่าวถึงนั้น ได้แก่ นักศึกษา การรุกรทางวัฒนธรรมของนักศึกษาโดย

เฉพาะการสร้างเพลงเพื่อชีวิตก็ถูกทำให้กลายเป็นสิ่งต้องห้ามทางกฎหมาย ดังปรากฏในหนังสือพิมพ์ความว่า

“...คำสั่งมหาดไทยถึงทบวงมหาวิทยาลัยฯ ห้ามนักศึกษาประชาชนร้องเพลงเพื่อชีวิต โดยอ้างว่าเป็นการปลุกระดมมวลชน
รายงานข่าวว่ากระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งถึงทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ห้ามนักศึกษา และประชาชนขับร้องเพลงเพื่อชีวิต ๑ เพลง คือ ข้าวคอยฝน กรรมชนและคนกับควาย ทั้งนี้กระทรวงมหาดไทยอ้างว่าเพลงเหล่านี้เป็นเพลงปลุกระดมมวลชนให้กระด้างกระเดื่อง ขากแก่การปกครองของเจ้าหน้าที่รัฐบาล...”^{๓๓๓}

พร้อมกับการใช้อำนาจรัฐในการทำลายการรุกรานวัฒนธรรมของนักศึกษา รัฐและชนชั้นนำก็ได้สร้างกระแสทางวัฒนธรรมขึ้นตอบโต้ในทางเดียวกันได้แก่ การสร้างเพลงปลุกใจขึ้นมา ซึ่งสามารถเปิดได้อย่างเสรีในสถานีวิทยุ และถูกใช้เป็นเพลงหลักในการฝึกอบรมองค์กรชาวบ้านที่รัฐตั้งขึ้นมา เช่น ลูกเสือชาวบ้าน

เพลงปลุกใจจำนวนมากดักยั่วให้รู้สึกว่ประเทศไทยกำลังตกอยู่ในอันตรายจากภัยคุกคาม โดยเฉพาะจากคอมมิวนิสต์ทั้งภายนอกและภายใน กลุ่มคอมมิวนิสต์ภายในนั้น แม้ว่าจะดูภายนอกเหมือนคนไทยแต่ก็ไม่มีความรักในประเทศไทยซึ่งถือได้ว่าเป็นคน “หนักแผ่นดิน” เป็นผู้ยุยงและทำให้เกิดความริ้วฉานในแผ่นดินไทย ซึ่งสื่อความหมายว่าหมายถึงกลุ่มนักศึกษาอย่างชัดเจน รวมไปถึงว่าผู้สร้างเพลงปลุกใจบางเพลงเป็นผู้มีอิทธิพลทางวัฒนธรรมอย่างสูงในสังคมไทยอันทำให้เกิดการยอมรับ “ความเป็นจริง” ในเพลงปลุกใจได้ลึกซึ้งมากขึ้น

^{๓๓๓} ประชาธิปไตย ๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๘

เนื้อเพลงหนักแผ่นดิน ซึ่งแต่งในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ จึงเป็นเสมือนการตักเตือนของ
การสร้างและรับรู้ความเป็นจริงที่ชัดเจนที่สุด

" คนใดใช้ชื่อไทยอยู่	กายก็ดูเหมือนไทยด้วยกัน
ได้อาศัยโพธิทอง แผ่นดินของราชันย์	แต่ใจมันเฝ้าคิดทำลาย
คนใดขยงปลุกปั่น	ไทยด้วยกันหมายให้แตก
ทำลาย	
ปลุกกระดมมวลชนให้สับสนวุ่นวาย	เพื่อคนไทยแบ่งฝ่ายรบกันเอง
คนใดหลงชาติอื่น	ชาติเดียวกันเขายินยอม
ได้สินทรัพย์เจือจาน ก็ประหารไทยกันเอง	ที่ชาติอื่นเกรงคังชาติมัน
หนักแผ่นดิน หนักแผ่นดิน หนักแผ่นดิน	คนเช่นนี้เป็นคนหนักแผ่นดิน

การควบคุมสื่อมวลชนก็เพิ่มมากขึ้น อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้กล่าวถึงประเด็นนี้
ไว้ว่า

"...ในตอนปี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น
ได้เริ่มมีการครอบงำสื่อมวลชน... ทางวิทยุ โทรทัศน์นั้น พล
ตรีประมาณ อติเรกสารรองนายกรัฐมนตรี หัวหน้าพรรคชาติ
ไทยเป็นผู้คุมอยู่ ผู้ที่พูดวิทยุและโทรทัศน์ได้จะต้องเป็นพวก
ของคน ถ้าไม่ใช่พวกไม่ยอมให้พูด และต้องโจมตีนักศึกษา
กรรมกร ชาวนา อาจารย์มหาวิทยาลัย ขาประจำเรื่องนี้ได้แก่
ดุสิต สิริวรรณ ประหยัด ศ. นาคะนาท ธานินทร์ กรัยวิเชียร
อุทิศ นาคสวัสดิ์ ทมยันตี อาคม มกรานนท์ พ.ท. อุทาร์ สนิท
วงศ์ เป็นต้น..."^{๓๓๔}

^{๓๓๔} ป๋วย อึ๊งภากรณ์ " ความรุนแรงและการรัฐประหาร ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ " ใน ขาววิทย์
เกษตรศิริ และ ชำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, จาก ๑๔ ถึง ๖ ตุลา (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคม
ศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ๒๕๔๑), หน้า ๖๔ .

กระบวนการสร้างความจริงในเรื่องว่านักศึกษาเป็น " มือที่สาม " เข้าไปของชาวบ้านนี้รวมถึงการโหมประ โคมข่าวถึงการเคลื่อนไหวของนักศึกษาที่ไปชนบทเพื่อปลูก ระดมมวลชนก็มีเข้มข้นมากขึ้น ดังปรากฏในหนังสือพิมพ์ว่า

"...ผบ.ภูธร วิตกสถานการณ์ต่างจังหวัด กล่าวหา น.ศ.ฝึกอาวุธ ให้ชาวบ้าน

"...ผู้บัญชาการตำรวจภูธร เผยรายงานของตำรวจ ระบุมีนัก ศึกษาไปปลูกระดมฝึกอาวุธสงครามให้ประชาชนในเขตรอบ นอกเชียงใหม่และจังหวัด ใกล้เคียงว่าแนวร่วมประเทศอาจข้าม มาทางจังหวัดนครพนม แต่ไม่ทราบจำนวน...

...พล.ต.ท. สนั่น นรินทสรศักดิ์ ผู้บัญชาการตำรวจภูธร ให้ สัมภาษณ์ว่าขณะนี้ได้มีกลุ่มบุคคลอ้างตัวเป็นนักศึกษาหลายกลุ่ม กลุ่มละ ๒-๓ คน เข้าไปปลูกระดมมวลชนคิดอาวุธสงครามให้ แก่ชาวบ้าน...น่าเป็นห่วงอย่างมาก...นอกจากนี้ยังได้รับรายงาน จากจังหวัดอุทัยธานีก็ได้รับรายงานลักษณะนี้เช่นกัน ส่วนใน ภาคอีสานปรากฏว่าจังหวัดต่างๆที่อยู่ตรงกันข้ามฝั่งลาวซึ่ง ทงขบวนการประเทศลาวเคลื่อนไหวมีแนวโน้มเข้ามา สนับสนุนผู้ก่อการร้ายในประเทศไทยด้วย..."^{๑๑๕}

กรณีชาวบ้าน จังหวัดศรีสะเกษที่ถูกไล่ออกจากที่ทำกินเพราะออป.ประกาศเป็น ป่าสงวนก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์และต่อสู้เจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยอาวุธ

"...นายชนศักดิ์ ฤกษ์เจริญพงษ์ กรรมการกลางสหพันธ์นัก ศึกษาเสรี...แถลงถึงกรณีที่มีข่าวชาวบ้านบุกรุกเข้าไปในเขตป่า สงวนของ ออป. ว่าชาวบ้านทำกิน อยู่ก่อนแล้ว ๑๐-๒๐ ปี อ.อ.ป. ประกาศเขตป่าสงวนทับพื้นที่หลังทั้งยังตั้งข้อหา

^{๑๑๕} ประชาธิปไตย ๒ มิถุนายน ๒๕๑๘ หน้า ๑,๑๒

คอมมิวนิสต์ให้ชาวบ้านด้วย...อ.อ.ป. และค.ช.ค. จึงหาว่าชาวบ้านบุกรุก

...วิทย์ของทางราชการพยายามออกข่าวว่าชาวบ้านมีอาวุธร้ายแรง...กรณีที่ กรม.มิมติให้จับนักศึกษาที่ไปช่วยเหลือชาวนาชาวไร่ นายธนศักดิ์ กล่าวว่าที่นักศึกษาเข้าไปช่วยเหลือนี้ไม่ได้เข้าไปเองแต่เป็นเพราะชาวบ้านมาหานักศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขอให้ไปพิสูจน์เท็จจริงว่าพวกเขาถูกรังแกอย่างไร...

กรณีที่นักศึกษาซึ่งออกไปช่วยเหลือชาวไร่ชาวนา แต่ถูกขัดแย้งข้อหาและถูกปราบปรามทำร้ายนั้น ยิ่งทำให้โอกาสของประชาชนที่จะต่อสู้ตามกติกาที่เหลืออยู่น้อยลงทุกที เพราะเมื่อประชาชนจะต่อสู้ ทางเราก็อ้างกฎหมายมาปราบปราม แต่ในขณะที่คุกคามประชาชน กลับอ้างอภิสิทธิ์ในการทำ สภาพเช่นนี้ยิ่งบีบให้ผู้รักความเป็นธรรมต้องละทิ้งแนวทางต่อสู้โดยสันติมากยิ่งขึ้นทุกขณะ..."^{๑๓๖}

และยังประโลมข่าวการเคลื่อนไหวที่นำวิกฤตของชนกลุ่มน้อยชาวเวียดนามในหลายจังหวัดทางภาคอีสาน เช่นที่จังหวัดสกลนครมีการชุมนุมขับไล่ญวนและใช้ความรุนแรงด้วยการเผาและทำลายบ้านเรือนของชนกลุ่มน้อย ซึ่งมีการกล่าวถึงเบื้องหลังในเรื่องนี้ว่า

"...นายพรชัย แสงชัยซ์ เลขธิการพรรคแนวร่วมสังคมนิยมแห่งชาติ เปิดเผย...ว่า... ทางพรรคสืบทราบมาอย่างแน่ชัดแล้วว่า เหตุการณ์ที่สกลนคร เป็นแผนการต้องการให้ประชาชนฆ่าฟัน

^{๑๓๖} ประชาธิปไตย ๑๒ มิถุนายน ๒๕๑๘

กันเอง...ในเรื่องนี้ชาวเมืองสกลนคร อ. สว่าง รู้กันอยู่แล้วว่าจะ
มีแผนขับไล่ชาวนวนอพยพ แล้วต่อมาก็จะมีแผนขับไล่ชาว
เขมรอพยพและลาว..."^{๓๓๗}

กระแสนการสร้าง ความเกลียดชังกลุ่มคนชาวนวนอพยพนั้นรุนแรงมากขึ้นในการรับรู้
ของสังคม

"...รายงานข่าวแจ้งว่า แผนการทำร้ายชาวนวนอพยพครั้งใหม่
จะอาศัยโอกาสตอนที่ พล.ต.ชาดิชัย ชูณหะวัน รัฐมนตรีต่างประเทศ
ไปร่วมทำบุญที่วัดแจ้ง จังหวัดสกลนคร ซึ่งภายหลังที่
พล.ต. ชาดิชัยเดินทางกลับ บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งจะอาศัยการ
ชุมนุมของประชาชนที่มาร่วมในงานเปิดอภิปราย และเข้าร้อง
เรียนผู้ว่าราชการจังหวัดที่ศาลากลางจังหวัดเพื่อไม่ให้จ่ายค่าเสีย
หาย ทำขวัญแก่ชาวเวียงคานมอพยพที่ถูกทำร้ายเมื่อคราวที่แล้ว
จากนั้นก็เข้าร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ที่สถานีตำรวจให้ช่วยคุ้มกัน
พวกตน อ้างว่าชาวเวียงคานมอพยพจะมาทำร้าย ทั้งนี้เพื่อกันเจ้า
หน้าที่ตำรวจเหล่านี้ไว้ไม่ให้ออกจากสถานีเพื่อที่ล่าถอยอีกส่วน
หนึ่งที่เตรียมไว้จะได้ส่งออกไปทำร้ายและทำลายทรัพย์สิน
ของชาวเวียงคานมอพยพ โดยไม่มีการขัดขวางจากเจ้าหน้าที่
ตำรวจแต่ประการใด ข่าวแจ้งอีกด้วยว่า ก่อนหน้านั้น คือ
วันที่ ๒๖ พ.ค. นี้ บุคคลในคณะรัฐมนตรีชุดปัจจุบันดังกล่าวได้
เดินทางไปถึงสกลนคร ครั้นในวันที่ ๒๘ พ.ค.นี้ก็มีแถลงการณ์
ออกมาสองฉบับ ฉบับหนึ่งโจมตีชาวนวนอพยพ โดยหาว่า
เรียกร้องค่าเสียหายจากการถูกทำร้ายเกินจริง ส่วนอีกฉบับหนึ่ง
ป้ายสีชาวนวนอพยพว่าได้จ้างคนมาสังหารผู้นำการชุมนุมคัด
ค้านชาวนวนอพยพครั้งก่อน..."^{๓๓๘}

^{๓๓๗} ประชาธิปไตย ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๑๔

^{๓๓๘} ประชาธิปไตย ๑ มิถุนายน ๒๕๑๔

การเคลื่อนไหวขับไล่ชาวนวนนั้นแม้ว่าจะมีความพยายามอธิบายว่ามีเบื้องหลัง
คือ

"..ยื่นยันแผนขับไล่ชาวนวน เป็นแผนร่วมกันระหว่างหน่วยนว
พล กร.รณ.และซีไอเอ ของอเมริการ่วมกัน..."^{๓๓๕}

หรือ

"...รายงานข่าวที่เชื่อถือได้จากจังหวัดสกลนครแจ้งว่า บุคคลใน
คณะรัฐมนตรีชุดปัจจุบันผู้หนึ่ง ซึ่งเคยทำงานให้ซีไอเอ กำลัง
วางแผนให้ประชาชนจังหวัดสกลนครขับไล่และทำร้ายชาวนวน
อพยพอีกครั้งหนึ่งที่จังหวัดสกลนคร..."^{๓๔๐}

แต่การเคลื่อนไหวขับไล่ชาวนวนนี้ได้กลายเป็นกระแสหนึ่งร่วมไปกับการสร้าง
ความจริงให้กับสังคมที่ว่ามีกลุ่มคนที่ไม่หวังดีต่อชาติกำลังเคลื่อนไหวเพื่อที่จะทำลายชาติ
ไทยในที่สุด

การทำให้สังคมซึมซับและยอมรับความจริงที่ถูกสร้างขึ้นว่านักศึกษาเป็น
"มือที่สาม" ที่มุ่งทำลายชาตินั้นถูกทำให้ชัดเจนมากขึ้นในการรับรู้ของสังคม ด้วยการสร้าง
สายสัมพันธ์กับการต่อต้านสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังเริ่มปรากฏขึ้นเมื่อมีการถวายฎีกา
ของชาวนาปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ทำให้เริ่มเกิดกระแสการอ้างถึงสถาบันพระมหากษัตริย์
ขึ้นมา โดยที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ว่าไม่บังควรที่จะอาดเอื้อม และได้มีการจับกุม
นักศึกษาชื่อ นายประเดิม คำรงเจริญ ในคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗
แต่ศาลตัดสินให้ยกฟ้อง แต่อย่างไรก็ตามการอ้างอิงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อทำให้
กิจกรรมต่อต้านนักศึกษามีน้ำหนักและมีพลังนั้นเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ดัง
ปรากฏในคำกล่าวของผู้นำกลุ่มนวพล ความว่า

^{๓๓๕} ประชาธิปไตย ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๑๘

^{๓๔๐} ประชาธิปไตย ๑ มิถุนายน ๒๕๑๘

“...ทรงมีพระราชดำริห้วงโอบสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นอยู่ และเคยมีกระแสพระราชดำรัสกับบรรดาผู้ที่เข้าเฝ้าใกล้ชิดเป็นส่วนพระองค์ นับตั้งแต่พมเปญและไซ่ง่อนตกอยู่ในมือของคอมมิวนิสต์ว่าไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น พระองค์จะไม่เสด็จออกจากประเทศไทยเป็นอันขาด...”^{๓๔๑}

การอ้างว่านักศึกษาจะโค่นล้มรัฐบาลจึงมีความหมายน้อยลงเพราะหากล้มรัฐบาลแล้วก็หมายความว่าสามารถจัดตั้งรัฐบาลใหม่ได้ ความต้องการที่จะยุติการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องของนักศึกษาจึงได้ทำให้ “มือที่สาม” กลายเป็นผู้จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองและล้มเลิกสถาบันพระมหากษัตริย์แทน ขณะเดียวกัน สถานการณ์ระหว่างประเทศที่ประเทศลาวเป็นคอมมิวนิสต์และล้มเลิกสถาบันพระมหากษัตริย์ลาวยังทำให้ความกังวลในความเปลี่ยนแปลงภายในประเทศมากขึ้น บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์จึงได้เน้นการระดมความรู้สึกของผู้คนให้ระแวงระวังและรวมตัวกันสู้เพื่อยับยั้งความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากความหมายของบทเพลงพระราชนิพนธ์ “เราสู้”^{๓๔๒} จนกระทั่งนำไปสู่การใช้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเงื่อนไขในการล้มล้างขบวนการนักศึกษาไปในที่สุด

กระบวนการที่ทำให้นักศึกษาหมดความชอบธรรมที่จะอ้างในการออกไปพบปะชาวบ้านประกอบการการสั่งให้หน่วยราชการในท้องถิ่นดูแลจัดการต่อผู้ที่เข้าไปปลุกระดม และการปลุกเร้าให้ประชาชนโดยทั่วไปมีความรู้สึกว้าหวาดที่ชาติไทยกำลังถูกคุกคามโดยกลุ่มนักศึกษาและชาวนาที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงทำให้เกิดการสังหารผู้นำนักศึกษาและชาวนาจำนวนมากมาย ดังที่มีผู้ศึกษาเรื่องการปราบปรามของรัฐได้รวบรวมรายชื่อผู้นำชาวนาและนักศึกษาที่ถูกกลบสังหารพบว่าในปี ๒๕๑๘ ผู้นำชาวนาถูกสังหาร

^{๓๔๑} ประชาชาติ ๗ สิงหาคม ๒๕๑๘

^{๓๔๒} สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล “เราสู้ เพลงพระราชนิพนธ์การเมืองกับการเมืองปี ๒๕๑๘-๒๕๑๙” ใน กาณจน์ ละอองศรี ธนศ อารณัฐวรรณ (บก) ล้มโคตรเหง้าก็เผาแผ่นดิน รวมบทความเนื่องในวาระครบรอบ ๖๐ ปี ชาลววิทย์ เกษตรศิริ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน ๒๕๔๔ .

เป็นจำนวนถึง ๒๐ คน เพิ่มจากปี ๒๕๑๗ ซึ่งผู้นำชานาถูกลอบสังหาร ๔ ราย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นแกนนำภายใต้สหพันธ์ชาวไร่ชาวนาแห่งประเทศไทย^{๓๔๓}

ซึ่งเมื่อรัฐบาลถูกโจมตีว่ารู้เห็นเป็นใจกับการลอบสังหารผู้นำชานาก็ได้ออกแถลงการณ์ตอบโต้ ความว่า

“...จากกรณีผู้นำชานาได้ถูกประทุษร้ายถึงแก่ความตาย และในระหว่างที่พนักงานตำรวจกำลังเร่งสืบสวนหาตัวผู้กระทำผิด ได้มีบุคคลกลุ่มหนึ่งถือโอกาสโฆษณากล่าวร้ายและป้ายสีรัฐบาลว่าได้มีส่วนสนับสนุนกลุ่มผู้นำชาวไร่ชาวนา รัฐบาลของข้าพเจ้าเห็นว่ารัฐบาลไม่ได้รู้เห็นการกระทำความผิดกล่าวแต่แค่น้อย และมิได้นิ่งนอนใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะตระหนักดีว่าเป็นเหตุการณ์ที่กระทบกระเทือนจิตใจประชาชนอย่างรุนแรง...

๓๔๔

นอกจากการโฆษณาชวนเชื่อเรื่อง “ มือที่สาม ” ในชนบทแล้ว การเคลื่อนไหวของกรรมกรในเมืองก็ถูกทำให้สับสนเห็นว่ามี “ มือที่สาม ” เช่นเดียวกัน ดังที่สะท้อนให้เห็นในการปฏิเสธเป็น “ มือที่สาม ” ของนายเทิดภูมิ ใจดีความว่า

“...กรณีมี น.ส.พ. ฉบับหนึ่งลงข่าวว่านายเทิดภูมิ ใจดี จะวางแผนให้พนักงานรตเมล์ทั่วกรุงผลงานนั้น นายเทิดภูมิยืนยันว่าไม่เป็นความจริงเขาเปิดเผยว่าเมื่อเร็ว ๆ นี้ มีคนขับรตเมล์จำนวนร้อยกว่าคน ทั้งหมด ๘๑สาย ...มาปรึกษาหารือกับตนเกี่ยวกับ

^{๓๔๓} นฤมล ทับจุมพล; ประกาศ ปันตกแต่ง และ สมชาย ปรีชาศิลปกุล “ การเคลื่อนไหวของขบวนการประชาชนในชนบทกับการปราบปรามของรัฐ ช่วงหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ - ปัจจุบัน ” รัฐศาสตร์สาร ๑๕ , ๓ (๒๕๓๕) หน้า ๗๐-๗๑

^{๓๔๔} ชาวไทย ๕ สิงหาคม ๒๕๑๘

การที่พวกเขาจะยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลให้ออกกฎหมายให้
ความคุ้มครองสวัสดิภาพของคนขับรถเมล์ เพราะทุกวันนี้
คนขับรถเมล์ไม่มีหลักประกันอะไรในชีวิต...

ในเรื่องนี้ นายเทคภูมิ กล่าวว่า ตัวเขาได้บอกแก่ตัว
พนักงานขับรถว่าการเรียกร้องสิทธิอันพึงมีพึงได้ตามกฎหมาย
เป็นสิ่งที่กรรมกรสามารถทำได้ ...แต่การจะทำอะไรแล้วมีผล
กระทบกระเทือนให้ประชาชนคนโดยสารรถเมล์ ซึ่งส่วนใหญ่
เป็นคนยากจนต้องเดือดร้อน...เช่นนี้ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง..."^{๓๔๕}

เมื่อมีการหยุดงานประท้วงไม่ว่าที่โรงงานใดก็มักจะถูกอธิบายว่ามี " มือที่สาม "
อยู่ด้วย ดังเช่นการประท้วงของพนักงานบริษัทแสนคาร์ดการ์เมนต์

"...เบื้องหลังสไตรค์ไม่ยุติ มีผู้วางแผนก่อหวอด จุดชนวนหวัง
ผลร้าย."ประชาธิปไตย สืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสไตรค์ของ
บริษัทแสนคาร์ดการ์เมนต์ซึ่งมีเบื้องหลังว่ามีมือที่สามที่ไม่
ต้องการให้การสไตรค์นี้ได้ยุติลง..."^{๓๔๖}

หรือกรณีของพนักงานขนขยะที่ต้องการเพียงแค่เพิ่มค่าครองชีพก็ยังถูกทำให้สังคม
เข้าใจว่ามีมือที่สามเข้าไปยุ่ง

"...นายธรรมนูญ เทียนเงิน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร แถลง
แก่ผู้สื่อข่าว ...เกี่ยวกับการนัดหยุดงานของพนักงานขนขยะ
จำนวนพันเศษ...มีนักปลุกระดมมวลชนกลุ่มหนึ่งคอยให้ความ
สนับสนุน พยายามให้แจ้งข้อต่อสู้บังคับบัญชา..."

^{๓๔๕} ประชาธิปไตย ๒ มิถุนายน ๒๕๑๘

^{๓๔๖} ประชาธิปไตย ๗ มิถุนายน ๒๕๑๘

...รอยขะทุกคันเอาลูกกระเบิดห้อยไว้ ปล่อยลมยางออกหมด

...^{๓๔๖}

กฎหมายจะอยู่เหนือกฎหมาย...การสไตรค์ของพนักงานในครั้งนี้มี ร้อยละ ๘๐ อยากจะสลายตัวและกลับเข้าทำงานตามปกติ แต่เท่าที่เห็นอยู่นี้มันจะมีบุคคลที่สามที่เข้ามาก่อความวุ่นวาย..."^{๓๔๗}

กรณีของพนักงานโรงแรมดุสิตธานีที่หยุดงานเป็นระยะยืดเยื้อมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ จึงกลายมาเป็นกรณีให้หลายฝ่ายหยิบยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างของการเคลื่อนไหวที่มี "มือที่สาม" เข้ามายุ่งเกี่ยว เช่น นายอบ วสุรัตน์ ประธานหอการค้าให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่าสภาพแรงงานโรงแรมขณะนี้ เป็นเครื่องมือของนักการเมืองมีพวกคอมมิวนิสต์หนุนหลัง^{๓๔๘} หรือแม้แต่ นักการเมืองก็ใช้เป็นประเด็นในการหาเสียง

"...พรรคประชาธิปัตย์เปิดไฮปาร์คหาเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการและสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร...นายสมัคร สุนทรเวช ส.ส. กรุงเทพฯ กล่าวโจมตีการชุมนุมเรียกร้องของกรรมกร และพนักงานโรงแรมดุสิตธานีว่าเป็นกฎหมาย..."

เขากล่าวว่าการปลุกระดม กรรมกรทั่วประเทศให้หยุดงานเป็นการกระทำของคนเพียงหยิบมือเดียว และการบีบบังคับรัฐบาลด้วยการตัดน้ำ ตัดไฟ คือ การกระทำของผู้ชอบใช้กฎหมาย และจากการปฏิบัติเช่นนี้จึงทำให้ตำรวจไม่สามารถรักษากฎหมายได้

นายสมัครแจ้งว่าเคยมีกรรมกรมาขอคำแนะนำ จากการถูกกดขี่ของนายทุนซึ่งเขาให้คำแนะนำไปว่า ก็ลาออกจากงานเสียให้หมดแล้วนายทุนก็จะเจ๊งไปเอง

^{๓๔๖} ชาวไทย ๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๘

^{๓๔๗} ชาวไทย ๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๘

^{๓๔๘} ไทยรัฐ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๑๘

ก่อนหน้านั้นนายส่งสุข ภักเกษม ส.ส. เชียงใหม่ ได้กล่าวโจมตีพรรคสังคมนิยมว่า พยายามขนอาวุธไปให้ชาวเชียงใหม่ฆ่ากันเอง โดยมีนักศึกษาไปปลุกระดมมวลชนเพื่อตั้งเป็นเขตปลดปล่อย...นักศึกษาจะเข้าไปแทรกแซงปัญหาชาวนา และเมื่อมีการผันเงินไป ก็ไปขย่งให้มีความขัดแย้งโดยหวังให้เกิดการปะทะกัน เพื่อให้มีการเปลี่ยนระบอบเศรษฐกิจเป็นสังคมนิยม ..."^{๓๕๐}

การสร้างความจริงเรื่องการหยุดงานทั้งหลายที่เกิดขึ้นมากมายในช่วงนั้นมี " มือที่สาม " เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยประสพผลสำเร็จอย่างมากและทำให้การหยุดงานของผู้ใช้แรงงานอื่นๆนั้นมีความชอบธรรมน้อยลงในการหยุดงานและการต่อรองกับนายจ้าง ดังนั้นการหยุดงานของกรรมกรบางแห่งจึงต้องพยายามประกาศให้สังคมรับรู้ว่าการหยุดงานกรณีโรงงานของคนนั้นไม่มี " มือที่สาม "

" ส่วนคนงานที่นัดหยุดงานที่โรงงานไฟร์สไดโนกล่าวว่า ได้รับข้อเสนอให้ความสนับสนุนจากหลายฝ่าย เช่น จากนายเทิดภูมิ ใจดี ประธานสมาคมลูกจ้างโรงแรม จากศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย และแม้แต่ " กลุ่มกระหิงแดง " ที่จะช่วยเหลือด้านต่างๆ ในการหยุดงานครั้งนี้ แต่ " เราปฏิเสธทั้งหมด " กลุ่มโรงงานไฟร์สไดโนกล่าวว่า...ไม่ยอมให้การนัดหยุดงานครั้งนี้ถูกนำไปเป็นเครื่องมือทางการเมือง...

คนงานโรงงานไฟร์สไดโนราว ๖๐๐ คน เริ่มผลงาน ตั้งแต่วันที่ ๑๗ เมษายน และยื่นข้อเสนอ ๑๕ ข้อ ...ที่สำคัญ ได้แก่ ขอเรียกร้องเงินโบนัสปีละ ๑ เดือน ขอค่าเลี้ยงชีพเดือนละ ๕๐๐ บาท ...ขอให้พิจารณาให้ปลดพนักงานฝ่ายบริหารออก ๓ คน ให้โรงงานจัดบริการทางการแพทย์ฟรี ..."^{๓๕๑}

^{๓๕๐} ประชาธิปไตย ๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๘

^{๓๕๑} เดลินิวส์ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๑๘

การทำให้สังคมยอมรับในความจริงที่แน่นแฟ้นผ่านกลไกในหลายด้านหลายมิติว่า การเคลื่อนไหวของกรรมกรและชาวนานั้นเกิดขึ้นเพราะมีนักศึกษาเป็น “มือที่สาม” ที่เคลื่อนไหวอยู่ ได้ทำให้นักการเมืองจำนวนหนึ่งกล้าที่จะเรียกร้องให้ใช้อำนาจรัฐจัดการให้เด็ดขาดแม้ในเวทีการเมืองของสภาผู้แทนราษฎร ดังปรากฏว่า

“...ส.ส. พรรคสังคมนิยม ตั้งกระทู้ถามเรียกร้องให้รัฐบาลจัดการกับการชุมนุมของประชาชนที่ท้องสนามหลวง ทั้งนี้จากการตั้งกระทู้ถามด่วน...ของ พ.ต. ทองคำ เสนะกนิษฐ ส.ส. จังหวัดปราจีนบุรี สังกัดพรรคสังคมนิยม ตอนหนึ่งของกระทู้กล่าวว่า ขณะนี้มีการวางแผนที่จะก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในบ้านเมืองและเป็นแผนที่เปิดโอกาสให้คอมมิวนิสต์แทรกแซงได้ง่าย คือ การปลุกระดมมวลชนซึ่งมีขึ้นอยู่เรื่อยๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด อันเป็นเครื่องมือให้พวกที่เป็นเลี้ยนหนามของแผ่นดิน เพื่อมาทำลายเอกราชอธิปไตยของชาติไทย กระทู้ดังกล่าวนี้ ได้ถามรัฐบาลว่าจะมีมาตรการอย่างไรเพื่อป้องกันเหตุการณ์ดังกล่าวนี้

พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ตอบชี้แจงว่า การปลุกระดมมวลชนทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดนั้นในขั้นต้นควรเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยโดยทางกรมตำรวจ แต่ถ้าหากมีความจำเป็นจะต้องใช้กำลังทหารแล้ว ทางรัฐบาลจึงจะพิจารณาสั่งการเป็นกรณีๆ ไป ส่วนการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบทนั้น รัฐบาลได้พยายามทำการปราบปรามอยู่แล้ว...”^{๑๕๒}

การสร้างความจริงเรื่อง “มือที่สาม” อยู่เบื้องหลังการชุมนุมที่เกิดขึ้นมากมายของชาวนาและกรรมกร ได้ทำผ่านกลไกของสังคมที่สำคัญมากมาย ดังข้อสรุปของไพบุลย์

^{๑๕๒} ประชาธิปไตย ๓ พฤษภาคม ๒๕๑๘

สุขสุเมธ ในบทความเรื่อง "วิธีการสร้างความแตกแยกที่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนต้องระวัง" ซึ่งแม้ว่าจะสรุปในปลายเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ก็ตามแต่ก็เป็นการมองย้อนไปในเหตุการณ์ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ความว่า

" ขบวนการปลุกระดมประชาชนจากฝ่ายราชการได้เป็นไปอย่างถึงขีดสุดแล้วเข้าไปทุกวงการ สถาบันการศึกษา ธรรมดา ชาวไร่ ชาวนา ชาวบ้านร้านค้าตลาดกระทั่งวงการสงฆ์ จากที่ได้พบเห็น...อ่านรายงานและจดหมายจากนักเรียนผู้รักความเป็นธรรม...เราพอจะสรุปวิธีการปลุกผีคอมมิวนิสต์หรือแบ่งแยกประชาชนออกได้อย่างชัดเจน...

๑. เข้าไปคุกกลืนเกลียดชังกับสื่อมวลชนทุกฝ่ายที่มีแนวความคิดรับใช้ชนชั้นปกครอง ให้ข่าวสาร ปลุกแนวความคิด...โจมตีฝ่ายก้าวหน้าและปลุกผีคอมมิวนิสต์...

๒. ส่งผู้อ้างเป็นกรรมกร ชาวไร่ชาวนา ที่เป็นฝ่ายตัวเอง เข้าไปแทรกแซง ...แอบใส่ร้ายป้ายสีบรรดาผู้นำว่าเป็นพวกขายชาติ พวกรับผลประโยชน์จากต่างชาติมาทำลายประเทศชาติ

๓. ใช้วิธีการอบรมปลูกปั้น ภายในสถาบันต่างๆซึ่งกำลังเกิดทั่วไปในวันนี้...ในมหาวิทยาลัยจนถึงในโรงเรียนมัธยม วิธีการที่ใช้มากที่สุดตอนนี้ก็คือเชิญกลุ่มปฏิกริยา เช่น อดีตผู้นำนักศึกษาลาวหรือลาวอพยพมาพูดเรื่องการเปลี่ยนแปลงโครร้ายในลาว เชิญบรรดานาวพล...พูดเรื่องความมั่นคงของชาติ...คอมมิวนิสต์...

๔. ระดมเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ เช่น ศึกษาธิการ ครูอาจารย์ใหญ่โรงเรียนต่างๆไปรับ การฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญของฝ่ายราชการ เช่น กอ.รมน. เพื่อให้มาดำเนินการควบคุมกิจการนักเรียนหรือแยกกลุ่มนักเรียน

๕....พิมพ์ใบปลิว โรเนียว กล่าวร้ายป้ายสีกลุ่มบุคคล
ต่างๆ เช่น นักศึกษากรรณกรที่เป็นฝ่ายก้าวหน้า...ว่าเป็นพวก
ทำลายชาติ

๖. เปิดเพลงปลุกใจรักชาติระงมไปทั้งทางวิทยุ ทวี และ
ในโรงเรียนทั้งวันปล่อยคำขวัญหรือข้อความปลุกใจผู้คนถึง
ความสามัคคี ถึงภัยของชาติที่ยังไม่เห็นตัวคนออกมาทางวิทยุ
ทุกช่วงที่จบรายการจาก ๒๐๐ กว่าสถานี จนมีสภาพเหมือน
บ้านเมืองเต็มไปด้วยศัตรูชั่วร้ายเต็มแผ่นดิน และเหมือนถึงจุด
กบฏที่จะต้องนองเลือดเพราะพวกขายชาติ ทำลายชาติทั้งหลาย

...

...สิ่งที่บางกลุ่มกำลังกระทำโดยอ้างว่าเพื่อความสามัคคีนั่น โดย
เนื้อแท้แล้วกลับเป็นการแบ่งแยก เพราะไม่ได้คิดจะประสาน
ความเห็นและศึกษาข้อเท็จจริงร่วมกัน เพียงแต่ต้องการสิ่งกำลัง
ที่ยังอยู่ในลักษณะกึ่งกลาง...ออกมาเป็นเสียงเป็นพวกสนับสนุน

...^{๓๕๓}

ด้วยการสร้างสถานการณ์ที่ทำให้สังคมรับรู้ความเป็นจริงเช่นนี้ จึงทำให้แยกจาก
เกิดการลอบสังหารผู้นำชาวไร่ชาวนาแล้ว รัฐบาลยังกล้าที่จะใช้กำลังในการสลายการ
ชุมนุมของกรรมกรอีกด้วย ดังในกรณีของคณงานหญิงของบริษัทแสดนครดาร์กเมนท์ ที่
ได้หยุดงานต่อเนื่องมา จนในวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๑๘ ได้เกิดเหตุปะทะกันขึ้นระหว่าง
ที่ตำรวจจะนำคนงานส่วนที่จะกลับเข้าทำงานเข้าไปในโรงงานโดยตำรวจได้ใช้กระบอง
ทุบตีคนงานที่สตรีค์และขวางทางไม่ให้ตำรวจและคนงานส่วนนั้นเข้าไปในบริษัท หรือ
ในกรณีการหยุดงานของพนักงานโรงแรมดุสิตธานีที่เจ้าของโรงแรมประกาศหยุดการ
ดำเนินงานและว่าจ้างกระหิงแดงให้เป็นผู้ดูแลสถานที่แทนซึ่งทำให้เกิดการปะทะกัน
ระหว่างพนักงานและกลุ่มกระหิงแดงหลายครั้ง

^{๓๕๓} ไพบุลย์ สุขสุเมธ, “วิธีการสร้างความแตกแยก ที่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนต้อง
ระวัง ” ประชาธิปไตย ๒๐ มกราคม ๒๕๑๘

แม้ว่าการจัดการกับคนงานหญิงของบริษัทแสดงนาคาร์ดาร์เมนด้วยความรุนแรง จะถูกประณามจากกลุ่มทางสังคมหลายกลุ่มนอกเหนือจากนักศึกษา เช่น พรรคการเมือง สามพรรค ได้แก่ พรรคแนวร่วมสังคมนิยม พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคความหวังใหม่ แต่รัฐบาลกลับสามารถสรุปวิธีการเช่นนี้ให้กลายเป็นหลักเกณฑ์การปฏิบัติของรัฐได้ ดังที่ปรากฏในแถลงการณ์ของรัฐบาลในกรณีเกิดข้อพิพาทแรงงาน ความว่า

" ด้วยปรากฏว่าขณะนี้ข้อพิพาทแรงงานเพิ่มขึ้น และบางรายมีความรุนแรงรัฐบาลจึงได้ศึกษาและทบทวนปัญหานี้...ใคร่ขอแถลงให้บรรดาลูกจ้าง นายจ้าง และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง...ได้ทราบนโยบายและแนวปฏิบัติของรัฐบาล

.....

๕. ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทแรงงานระหว่างกลุ่มลูกจ้างกลุ่มหนึ่งกับฝ่ายนายจ้างจนถึงขั้นมีการนัดหยุดงานขึ้น แต่ในการนัดหยุดงานนี้ มีกลุ่มลูกจ้างในกิจการเดียวกันนี้ไม่เห็นด้วย และประสงค์ที่จะกลับไปทำงานอันเป็นการจัดกันเองในฝ่ายลูกจ้างแล้ว รัฐบาลจะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้กลุ่มลูกจ้างทุกกลุ่มได้ลงมติว่าจะนัดหยุดงานต่อไปหรือกลับเข้าทำงานถ้าส่วนใหญ่เป็นไปในแนวทางใด รัฐบาลจะให้ความคุ้มครองให้เป็นไปตามที่ส่วนใหญ่ของลูกจ้างมีมตินั้น

๖. รัฐบาล...จะไม่ยินยอมผ่อนปรนให้มีการปฏิบัติที่จะเป็นการละเมิดกฎหมายได้อีกต่อไป จึงจำเป็นจะต้องดำเนินการขั้นเด็ดขาดกับบุคคลที่มีได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องหรือมีความรับผิดชอบกับปัญหาแรงงานสัมพันธ์โดยตรง ที่เข้ามาดำเนินการทำให้ปัญหาข้อพิพาทซึ่งน่าจะตกลงกันได้เสื่อมทรามลงจนไม่อาจแก้ไขตามวิถีทางของกฎหมายได้..."^{๑๕๔}

^{๑๕๔} เกลียว ๔ มิถุนายน ๒๕๑๘

ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มกรรมกรกลุ่มอื่นที่มีรายชื่ออยู่ในแถลงการณ์ต่อรัฐบาลเรื่องการทำร้ายคนงานหญิงบริษัทแสนคาร์ดการ์เมนต์ก็ได้แสดงตัวว่ากลุ่มของตนไม่เกี่ยวข้องด้วยหากแต่ถูกแอบอ้างชื่อ เช่น สหภาพแรงงานอุตสาหกรรมผ้า สมุทรปราการ กลุ่มอุตสาหกรรมกระดาษแห่งสมุทรปราการ เป็นต้น ในแถลงการณ์ของกลุ่มดังกล่าวนี้ระบุไว้ว่า

“...ได้มีกลุ่มกรรมกรจอมปลอมกำลังแอบแฝงเข้ามาอาศัยปล้นกรรมกรเป็นเครื่องมือหาประโยชน์ใส่ตัว หรือเพื่อประโยชน์ทางการเมืองที่จะโน้มน้าวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบอบการปกครองนำเศรษฐกิจของประเทศไปสู่ความหายนะ จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกันว่าทั้ง ๑๕ กลุ่มนี้ไม่เคยไปรวมตกลงกับใครเพื่อนัดหยุดงานหรือชุมนุมประท้วงรัฐบาลที่ไหน....ขอให้กรรมกรสามัคคีกันไว้ อย่าหลงเชื่อคำยุยงปลุกปั่นของคนภายนอกและเรียกร้องให้คนภายนอกที่เข้ามาแทรกแซงกรรมกรถอนตัวออกไปโดยด่วน...”^{๓๕๕}

กลุ่มตัวแทนสหภาพแรงงานและผู้ใช้แรงงานกลุ่มนี้ยังได้เคลื่อนไหวยื่นหนังสือร้องเรียนที่มีเนื้อหาลักษณะเดียวกันนี้อีกครั้งหนึ่งในวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๑๘ เพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่รัฐบาลในการจัดการกับปัญหาของกรรมกร ^{๓๕๖}

กรณีโรงแรมดุสิตธานี นักศึกษาและพนักงานโรงแรมเรียกร้องให้รัฐบาลจัดการให้กระทิงแดงออกจากพื้นที่ ซึ่งเมื่อรัฐบาลถูกกดดันมากขึ้นก็จัดการให้ทางโรงแรมย้ายกระทิงแดงออกไป ^{๓๕๗}

^{๓๕๕} ไทยรัฐ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๑๘

^{๓๕๖} ข่าวไทย ๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๘

^{๓๕๗} ไทยรัฐ ๗ มิถุนายน ๒๕๑๘

การประท้วงของกรรมกรในโรงงานอื่นๆก็จะประสบกับการใช้ความรุนแรงตอบโต้เสมอ เช่น การประท้วงของกรรมกรโรงงานกระเบื้องเคลือบ กระทุ่มแบน นางสาวสำราญ คำกลั่นถูกยิงบาดเจ็บสาหัสในวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๑๘

สถานการณ์การเมืองในขณะนั้น บทนำในหนังสือพิมพ์ได้สะท้อนความรู้สึกว่า

“...การเคลื่อนไหวทางการเมืองด้านหนึ่งที่ควรจับตามอง คือ การเคลื่อนไหวการเมืองนี้ประสานกับทั้งทางการเมือง การให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ระดับสูงการเคลื่อนไหวปฏิบัติงานในระดับล่าง ตลอดจนประโคนข้าวสารทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ ...การเคลื่อนไหวนี้พอสรุปได้ก็คือ ข้อหนึ่ง พยายามสร้างบรรยากาศว่าเมืองไทยขณะนี้อยู่ในสภาพสงครามมีภัยคุกคามทั้งจากภายนอกและภายใน มีผู้เข้ามาแทรกแซงบ่อนทำลายอยู่ทุกจุด จนผู้ก่อการไปหมดแล้ว ผู้ที่ออกโรงโฆษณา คือ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ข้อที่สอง คือ พยายามสร้างความตึงเครียดชายแดน...

...ข้อที่สาม โหมกระพือการให้ร้ายป้ายสีประชาชนว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เช่น กรณีอาจารย์วิทยาลัยครูหลายแห่ง ออกคำขวัญทางโทรทัศน์และวิทยุในทำนองว่า นักศึกษาและประชาชนที่รักความเป็นธรรมเป็นคนต้องการความรุนแรง ...ข้อที่สี่ ...คุกคามการเคลื่อนไหวของนักศึกษาประชาชนโดยตรง เช่น ส่งอันธพาลเข้าไปลอบยิงนักศึกษา...”^{๓๕๔}

การต่อสู้ทางการเมืองหลายระดับดังกล่าวข้างต้นได้ทำให้สภาพทางการเมืองกลายเป็นเสมือนสองขั้ว คือระหว่างกลุ่มฝ่ายซ้ายกับฝ่ายขวา ทั้งๆที่ในความเป็นจริงนั้นกลุ่มข้าราชการและนักการเมืองไม่ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่เป็นเพราะการที่กลุ่มใดจะ

^{๓๕๔} ประชาธิปไตย ๒๐ มกราคม ๒๕๑๘

สามารถมีอำนาจหรือได้ทรัพยากรมากกว่ากลุ่มอื่นนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถหรือมีแนวทางที่จะ “ จัดการ ” กับฝ่ายซ้ายโดยเฉพาะขบวนการนักศึกษา ดังนั้นทุกกลุ่มการเมืองทางด้านข้าราชการหรือพรรคการเมืองจึงเคลื่อนไหวไปแนวทางของการสร้าง “ ศัตรูเดียวกัน ” มากกว่าที่จะเป็นกลุ่มอุดมการณ์เดียวกัน ในช่วงของการสร้างภาพ “ ศัตรูของชาติ ” นี้ก็มีข่าวของการเตรียมรัฐประหารของทหารอยู่เนืองๆ ซึ่งเห็นได้ว่าในกลุ่มทหารที่สามารถจะระดมกำลังทำรัฐประหารได้นั้นก็ไม่ได้มีเอกภาพ การฉวยโอกาสที่เหมาะสมจึงเป็นยุทธวิธีที่ทหารแต่ละกลุ่มจับจ้องอยู่ ดังปรากฏในการวิเคราะห์ของนักการเมืองความว่า

“...นายพรชัย แสงชัย กรรมการกลางพรรคแนวร่วมสังคมนิยม กล่าวว่า ...จากการพูดคุยกับนายทหารยศระดับพันเอก...ได้เปิดเผยว่าเคยมีการหนุนให้ พล. อ. กฤษณ์ สีวะรา นำในการปฏิวัติรัฐประหาร แต่พล.อ กฤษณ์บอกว่าผมไม่ทำ จะทำไปทำไม ตอนนี้ประชาชนไม่เห็นด้วย ต่อจากนั้นก็จะมีการหนุนให้ พล. อ.พงษ์ชัย บำรุงพงศ์ ซึ่งเป็นลูกน้องของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และประกาศให้เป็น “ ผู้นำ ” ในการปฏิวัติ ซึ่ง พล.อ. พงษ์ชัย ยังไม่ได้ตัดสินใจในเรื่องนี้ ดังนั้นในขณะนี้ จึงยังหาตัวผู้นำในการปฏิวัติไม่ได้...”

ส่วนที่มีข่าวเรื่องกลุ่มทหารหนุ่ม รวมกลุ่มกันต่อต้าน “แดง” นั้น นายพรชัย กล่าวว่ากลุ่มนี้เรียกกันว่ากลุ่มยังเตอร์กเลียนแบบตุรกีสมัยเมื่อ ๕๐ ปีก่อน...ประกอบด้วยนายทหารระดับตั้งแต่พันเอกลงมาถึงพันตรี เป็นนายทหารมา จากหลายกรม...มีแค่พันเอกเท่านั้น คิดว่าถ้าพวกพันเอกขึ้นมาทำการปฏิวัติ ก็คิดว่าจะคอหักตาย ๓ วันก็คอหักตาย หมายความว่าอยู่ไม่รอด ...คงจะต้องเอนายพลขึ้นมาอีกสักคน แต่ว่าตอนนี้ยังหาตัวไม่ได้...”^{๓๕๕}

^{๓๕๕} ประชาธิปไตย ๓ มิถุนายน ๒๕๑๘

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใน พ.ศ. ๒๕๑๘ ที่ได้ทำให้นักศึกษาเริ่มตกอยู่ในสถานการณ์ถูกรุกอย่างรุนแรงมากขึ้น ปรากฏว่าในเดือนสิงหาคมได้มีความพยายามที่จะสร้างและฉวยโอกาสในการทำลายขบวนการนักศึกษาเพื่อที่จะแผ้วถางไปสู่อำนาจของข้าราชการบางกลุ่ม ซึ่งเกิดขึ้นในสองกรณี กล่าวคือ กรณีของการเคลื่อนไหวจับกุมผู้นำชาวนาและนักศึกษาที่เชียงใหม่อันนำไปสู่การประท้วงอย่างรุนแรงของกลุ่มตำรวจและการบุกรุกธรรมศาสตร์ของนักเรียนอาชีวะซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันกับการประท้วงของกลุ่มตำรวจ

การจับกุมผู้นำชาวนาและนักศึกษาจำนวน ๕ คน ที่จังหวัดลำพูน ในวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๑๘ ด้วยข้อหาหมิ่นสุ่มเกินกว่าห้าคนและก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง เป็นการจับ “ นักปลุกระดม ” โดยตั้งใจเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นการจับโดยนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ได้แก่ พล.ต.ต. สุทัศน์ สุขุมวาท ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจภูธร และผู้ถูกจับเป็นประธานสหพันธ์ชาวไร่ชาวนาจังหวัดลำพูน รองประธานสหพันธ์ เจริญญีสหพันธ์ และนักศึกษาแพทย์ศาสตร์ชั้นปีที่ ๔ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การจับกุมผู้นำชาวนาและนักศึกษาที่จังหวัดลำพูนนี้ มีผู้มองว่าอาจจะเป็นผู้ประสพกัที่ล้มรัฐบาล ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นายอนันต์ ฉายแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ความว่า

“..ผู้สื่อข่าวเรียนถามว่า การจับกุมผู้นำชาวนาและนักศึกษารั้งนี้ คิดว่ามีเบื้องหลังหรือมีเล่ห์เหลี่ยมทางการเมืองหรือไม่ นายอนันต์กล่าวว่าด้านรัฐบาลนั้นไม่มีเบื้องหลังแน่ๆ เพราะเรื่องอะไรอยู่ดีๆ รัฐบาลจะทำขึ้น ทำให้ฐานะของรัฐบาลต้นคลอนไปเปล่าๆ ตนเองมีความเห็นว่าปัญหาของเรื่องนี้อยู่ที่ว่าใครเป็นผู้จุดชนวนขึ้นมา และมีเจตนาทำให้รัฐบาลพังหรือเปล่าเท่านั้น
...”๑๖๐

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พรรคการเมืองฝ่ายสังคมนิยม องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยอื่นๆ องค์การกรรมกรอีกหลาย องค์การได้ประท้วงการจับกุมครั้งนี้อย่างเข้มแข็ง เมื่อประกอบกับทางรัฐบาลเองก็น่าจะรู้ว่าการจับกุมครั้งนี้มีการเมืองของข้าราชการอยู่เบื้องหลัง จึงทำให้ยัยการเองซึ่งก็คงไม่ต้องการตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้สั่งไม่ให้ผู้นำชาวนาและ นักศึกษาทั้ง ๕ คน

การที่ยัยการสั่งไม่ให้ผู้นำชาวนาและนักศึกษาได้ทำให้เกิดเหตุการณ์ลักษณะ เดียวกันกับที่เคยเกิดขึ้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวคือ กลุ่มตำรวจไม่พอใจและได้จับ กลุ่มประท้วงรัฐบาลที่จังหวัดลำพูน โดยมีตำรวจเดินทางมาจากจังหวัดใกล้เคียงด้วย โดย กล่าวว่าเป็นการปล่อยให้อกหนูอยู่เหนือกฎหมาย

ความรุนแรงในการที่ตำรวจประท้วงกรณีการสั่งไม่ให้ผู้นำชาวนาและนักศึกษา นั้นเกิดขึ้นในกรุงเทพฯ เนื่องจากในช่วงเวลาเดียวกันนี้เอง สภาผู้แทนราษฎรได้ผ่าน กฎหมายโอนอำนาจการสอบสวนจากตำรวจมาสังกัดกับฝ่ายปกครอง และผ่านวาระแรก ไปแล้ว กลุ่มตำรวจนครบาลจำนวนมากประชุมกันและมีมติร่วมกันว่าจะคัดค้านจนถึงที่สุด เหตุการณ์ที่ประจวบกันนี้เองทำให้ตำรวจนครบาลร่วมเคลื่อนไหวในกรณีของตำรวจที่ จังหวัดลำพูนไปด้วย โดยในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๑๘ นัดชุมนุมที่ท้องสนามหลวงแล้ว เคลื่อนขบวนไปที่หน้าบ้านของนายกรัฐมนตรี ซึ่งนายกรัฐมนตรีขอไปเจรจาที่สถานี ตำรวจทุ่งมหาเมฆ แต่ตำรวจส่วนใหญ่ยังคงอยู่ที่หน้าบ้านนายกรัฐมนตรี และได้บุกเข้า ทำลายทรัพย์สินเสียหายเป็นจำนวนมากและย้ายกลับไปชุมนุมต่อที่กรมตำรวจ^{๖๖}

ความไม่พอใจที่มีการปล่อยตัวผู้นำชาวนาและกรรมกรไม่ใช่สาเหตุหลักที่กลุ่ม ตำรวจบุกพังบ้านนายกรัฐมนตรีอย่างแน่นอน เพราะมีทั้งความต้องการที่จะรักษาอำนาจ การสอบสวนไว้ในมือของตนและที่สำคัญความขัดแย้งแย่งชิงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจก็ เป็นแรงผลักดันที่สำคัญยิ่งอีกด้วย จึงเห็นได้ว่าการอ้างความไม่พอใจนักศึกษาในเรื่องการ ใช้อกหนูเหนือกฎหมายนั้นเป็นฉากบังหน้าให้แก่การต่อสู้ทางการเมืองของระบบราชการ

^{๖๖} สรุปจาก ไทยรัฐ ๑๕-๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๘

การเคลื่อนไหวที่น่าเคลือบแคลงว่าเป็นเรื่องลักษณะเดียวกันได้แก่ การที่นักเรียน อาชีวะบุกเข้าทำลายมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพราะเหตุการณ์เริ่มต้นจากการที่กลุ่ม กระทิงแดงและนักเรียนอาชีวะชุมนุมเรียกร้องต่อศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กรณี ที่มีนักเรียนอาชีวะที่เข้าร่วมชุมนุมประท้วงการจับผู้นำชาวนาและนักศึกษา ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถูกซ้อมและถูกยิงบาดเจ็บสาหัสภายในรั้วมหาวิทยาลัย แต่การ ปลุกเร้าเพื่อให้เกิดการบุกรุกธรรมศาสตร์นั้นเกิดขึ้นจากสถานีวิทยุยานเกราะโดย พ.ท. อุทาร์ สนิทวงศ์

คณะกรรมการรับข้อมูลข่าวสารและสืบพยาน ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้ข้อสรุป จากผู้ที่ไปให้ปากคำว่า พ.ท. อุทาร์ สนิทวงศ์ ออกอากาศในเชิงชี้นำ และฝ่ายกระทิงแดงก็ ปฏิบัติตาม วิทยุยานเกราะจึงมีลักษณะคล้ายศูนย์บัญชาการในการปฏิบัติงานครั้งนี้ ^{๑๖๒} ซึ่งในช่วงนั้นเองการแถลงการณ์ต่อกรณีนี้ของกลุ่มนักเรียนอาชีวะหลายกลุ่มประกอบด้วย ก็ได้สะท้อนให้เห็นว่ามีความพยายามจะเคลื่อนนักเรียนอาชีวะเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของคนบางกลุ่ม ดังปรากฏในสื่อมวลชนว่า

“...ที่วิทยาลัยอุเทนถวาย มีนักเรียนอาชีวะต่างๆหลายแห่งไป ประชุมกันเพื่อพิจารณาวางนโยบายและภาพพจน์ของนักเรียน อาชีวะเสียใหม่ เพราะเท่าที่เป็นอยู่มีนักเรียนอาชีวะบางส่วนทำ ให้อาชีวะส่วนรวมเสียหาย ตกเป็นเครื่องรับใช้กลุ่มกระทิงแดง และนักการเมือง ทำลายธรรมศาสตร์ซึ่งถือว่าเป็นภัยอย่างยิ่ง การกระทำดังกล่าวไม่ถูกต้อง ทำลายอาชีวะที่ดี ทั้งหมดนี้ทาง กลุ่มกระทิงแดงและนายสุชาติ ประไพหอม เลขาธิการศูนย์นักเรียน อาชีวะก่อตั้ง...ศูนย์อาชีวะรับใช้กระทิงแดง นายสุชาติแอบอ้าง เอาชื่ออาชีวะไปใช้ทั้งๆที่เรียนจบไปแล้วยังไม่ยอมออกจาก ตำแหน่งเลขานุมาสองปีแล้ว

^{๑๖๒} คณะกรรมการรับข้อมูลข่าวสารและสืบพยาน ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙

ที่ประชุมพิจารณาต่อไปว่า...สถานีวิทยานเกราะ...มักจะอ้างเอาชื่อนักเรียนอาชีวะไปกล่าวออกอากาศเสมอ ซึ่งทำให้นักเรียนอาชีวะเสียหายอย่างยิ่ง...

หลังจากเสร็จสิ้นการหารือ...มีแถลงการณ์ของกลุ่ม "อาชีวะแห่งประเทศไทย" ...ความว่า เนื่องจากกรณีที่เราชาวอาชีวะรวมกันเรียกร้องขอความเป็นธรรมให้แก่พวกเราคนหนึ่งที่ถูกทำร้ายที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยเจตนาแท้จริงพวกเราไม่มีความประสงค์จะทำลายศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยหรือกลุ่มอื่นใดที่ยืนหยัดทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม แต่ปรากฏว่ามีบุคคลกลุ่มหนึ่งหรือคนบางกลุ่มเข้ามาแอบแฝงบิดเบือนเจตนาที่แท้จริงนอกจากนี้ยังทำให้ชาวอาชีวะเข้าใจผิดทำลายทรัพย์สินของชาติเสียหายจำนวนมาก...พวกเราเสียใจอย่างสุดซึ้ง..." ลงชื่อ ก่อสร้างดุสิต อาชีวะศิลป์ ช่างกลบางซื่อ กรุงเทพฯ ช่างกล เทคนิคนนทบุรี กนกอาชีวะ ช่างกลอุตสาหกรรม วิทยาลัยช่างกลปทุมวัน วิทยาลัยอุเทนถวาย อาชีวะเปรมฤทัย การช่างวัดราชสิทธิาราม วิทยาลัยช่างกลปทุมวัน ช่างกลจักรพงษ์ และช่างกลพระราม ๖ มาสังเกตุการณ์ร่วม..."^{๓๖๓}

นักการเมืองฝ่ายค้านก็มองเห็นสายโยงใยนี้เช่นเดียวกัน นายเกล้า นรปดิ หัวหน้าพรรคแนวร่วมสังคมนิยม ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน ความว่า

"...เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะนี้ โดยเฉพาะกรณีนักเรียนอาชีวะบุกเผาศรธรรมศาสตร์ ความจริงอาชีวะไม่สำคัญอะไร มันสำคัญอยู่ที่ว่าใครอยู่เบื้องหลังพวกเขา และรัฐบาลนายกคึกฤทธิ์ จะต้องหาทางทำความเข้าใจกับพวกเหล่านี้ให้ได้ มิฉะนั้นจะเกิดความไม่สงบได้...ผู้อยู่เบื้องหลังอาชีวะยังมีกลุ่มเก่าที่เป็นชาเคนของผู้สูญเสียอำนาจ...ทำไมนักเรียนอาชีวะจึงมีวอคคืทอคก็

ไว้ติดต่อกันตลอดเวลา...ทำไมจึงมีวิทยุสถานีหนึ่งที่รู้เหตุการณ์
ล่วงหน้าและออกรายการก่อนเกิดเหตุตลอดเวลา..."^{๓๖๔}

รัฐบาลในขณะนั้นก็รู้ว่ามีขบวนการที่สร้างภาพให้นักศึกษาเพื่อที่
จะเอื้ออำนวยให้ใช้ความรุนแรงกับผู้นำชาวนาและนักศึกษาได้ ดังปรากฏในแถลงการณ์
ของรัฐบาลที่ต้องการตอบแก้สังคมเมื่อถูกตั้งข้อสงสัยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องอยู่กับการสังหารผู้
นำชาวนาและนักศึกษา ความว่า

"...จากกรณีผู้นำชาวนาได้ถูกประทุษร้ายถึงแก่ความตาย และ
ในระหว่างที่พนักงานตำรวจกำลังเร่งรีบหาตัวผู้กระทำผิด ได้มี
บุคคลกลุ่มหนึ่งถือโอกาสโฆษณาและป้ายสีรัฐบาลว่าได้มีส่วน
ช่วยสนับสนุนการลอบฆ่ากลุ่มผู้นำชาวนา ไรชาวนา รัฐบาลของซี
แจ้งว่าไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง..."^{๓๖๕}

ภายหลังเหตุการณ์การบุกบ้านนายกรัฐมนตรีนครของตำรวจ ก็เริ่มมีคำถามจาก
สื่อมวลชนว่าใครเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลัง ดังปรากฏในการวิเคราะห์ของ " อัสเจรีย์ " ในบท
ความเรื่อง " ใครอยู่เบื้องหลัง "

"ใครอยู่เบื้องหลังคดีตำรวจปลุกระดมประท้วงรัฐบาล กรณีการ
ปล่อยตัวผู้ต้องหา นักปลุกระดมชาวนาและนักศึกษา
ใครคนนั้น มีเจตนาอะไรแอบแฝงอยู่...เพื่อรักษาอำนาจการสอบ
สวนซึ่งกำลังจะหลุดมือไปอยู่กับฝ่ายปกครอง เพื่อแสดงให้เห็น
ว่าการปกครองระบบทหารซึ่งมีจอมพลประภาส เป็นรัฐมนตรี
มหาดไทยสามารถปกครองบ้านเมืองได้เรียบร้อยกว่า..."^{๓๖๖}

^{๓๖๔} ชาวไทย ๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๘

^{๓๖๕} ชาวไทย ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๘

^{๓๖๖} อัสเจรีย์ " ใครอยู่เบื้องหลัง " สยามรัฐ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๘

หรือการวิเคราะห์เรื่อง " เบื้องหลังการปลุกระดม " ของ " สารนิษฐ์ " ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ
ความว่า

"...พิเคราะห์ให้ลึกเข้าไปถึงเบื้องหลังการปลุกระดม การชุมนุม
ประท้วงและการใช้กฎหมายที่ระบอบไปอย่างกว้างขวาง...

ผลการวิเคราะห์นั้นแบ่งออกได้เป็นสองประเภท
ประเภทหนึ่งเป็นการปลุกระดมเพื่อสิทธิอันชอบธรรม อันเนื่อง
มาจากช่องว่างต่างๆ ช่องว่างที่เกิดขึ้นจากการกระทำของข้าราชการ
การเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจเหนือราษฎร...

ขณะเดียวกัน ก็มีกลุ่มลี้ลับบางกลุ่มอย่างน้อยสองกลุ่ม
ที่คอยเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากความปั่นป่วนที่เกิดขึ้น...

กลุ่มลี้ลับที่อาจจะเรียกว่ากลุ่มที่ ๓ หรือมือที่ ๓ นี้มี
เจตนาที่จะทำลายศรัทธาของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย
เพื่อนำไปสู่ระบบเก่าโดยทายาทของกลุ่มเผด็จการก่อน ๑๔
ตุลาคม ซึ่งเป็นผู้เสียประโยชน์และไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับ
ระบอบประชาธิปไตยได้ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องการ
เปลี่ยนระบอบการปกครองในปัจจุบันให้เป็นสังคมนิยมแบบ
ซ้ายจัด..."^{๓๖๗}

พร้อมกันนั่นเอง ก็มีการเน้นให้สังคมตระหนักว่าการปลุกระดมมวลชนเป็นเรื่องที่
รัฐบาลจะต้องจัดการให้ยุติให้ได้ ^{๓๖๘}

ปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๘ เกิดเหตุการณ์รุนแรงที่ภาคใต้ที่ส่งผลเสียต่อรัฐบาล
และสังคมอย่างยิ่ง กล่าวคือทหารนาวิกโยธินสังหารประชาชนที่อำเภอบาเจาะ จังหวัด
นราธิวาส จำนวนห้าคน และเด็กถูกแทงแต่หัวจรดไปได้นักหนึ่งคน ซึ่งการสังหารชาวบ้าน
เช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นครั้งแรก หากแต่เกิดขึ้นมาหลายครั้งแล้ว เช่น การสังหารที่ อ. แบนมาะ

^{๓๖๗} สยามรัฐ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๑๘

^{๓๖๘} "การเผชิญหน้า" ชาวไทย ๒๕ สิงหาคม

จ.ยะลา เป็นต้น ทำให้เกิดประชาชนและนักเรียนนักศึกษาในจังหวัดปัตตานีได้ชุมนุมที่หน้าศาลากลางและเสนอข้อเรียกร้องสามข้อ ๑. ให้นายกรัฐมนตรี ม.ร.ว. ปราโมช เอาตัวมาตกร (ทหาร) มาลงโทษตามกฎหมาย ๒. ให้ประธานสภานายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ เป็นผู้ติดตามคดีนี้ตามขบวนการยุติธรรมมาจนถึงที่สุด ๓. ให้ถอนทหารออกจากสามจังหวัดภาคใต้อย่างไม่มีเงื่อนไข^{๓๖๕}

การชุมนุมขยายตัวกว้างขวางมากขึ้น แต่ขณะเดียวกัน ข้าราชการท้องถิ่นกลับให้ข่าวแก่สื่อมวลชนในลักษณะเดิม คือ

“...นายวิโรจน์ ราชรักษ์ ปลัดจังหวัดปัตตานี และพ.ต.ท.ประกอบ เค่นอุดม ผกก. ได้ร่วมกันให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมครั้งนี้ว่า ผู้ก่อการปลุกปั่นยุยงให้ประชาชนกับนักเรียนนักศึกษาใน ๓ จังหวัดภาคใต้รวมตัวประท้วง เป็นนักศึกษาจากกรุงเทพฯ และเป็นสมาชิกของกลุ่ม “ มุสลิม สลาดัน ” ซึ่งมีนายอนันต์ ไทยสนิท นายบาราเต็ง อิศราวุธ นายอธิรัฐ สะมะแอ นายระอุธีระบายดีมัน เป็นผู้นำในการยุยงให้มีการชุมนุมขึ้นเพื่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในดินแดน ๓ จังหวัดภาคใต้ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ยอมร่วมมือด้วย คงมีเพียงนักเรียนและนักศึกษาบางคนที่หลงผิด...”^{๓๖๖}

ผู้บัญชาการทหารสูงสุด พลเรือเอก สจัด ชลออยู่ แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า

“...เบื้องหลังเป็นอย่างไรก็ยังไม่รู้ รู้เช่นเดียวกันแต่เหตุการณ์จะลุกลามหรือไม่ ขึ้นอยู่กับนักศึกษาที่ไปจากธรรมชาติ เขาจะให้ลุกหรือไม่ลุกก็อยู่ที่ศูนย์ ฯ...”^{๓๖๗}

^{๓๖๕} เกลนิวส์ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๘

^{๓๖๖} เกลนิวส์ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๘

^{๓๖๗} เกลนิวส์ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๘

ระหว่างการชุมนุมได้มีผู้ขว้างระเบิดทำให้มีผู้เสียชีวิตเพิ่มซึ่งยังทำให้การชุมนุมขยายออกกว้างขวางมากขึ้น มีประชาชนจากสามจังหวัดภาคใต้เข้าร่วมชุมนุมมากมาย ซึ่งทางราชการก็ยังคงอธิบายให้แก่สังคมด้วยกรอบความคิดเดิมก็คือเหตุการณ์รุนแรงขึ้น เพราะมีมือที่สามไม่ต้องการให้การชุมนุมยุติ ดังปรากฏในบทความวิทยุสารประจำวันของกรมประชาสัมพันธ์ ความว่า

“...ที่น่าสังเกตอย่างยิ่ง เมื่อเกิดระเบิดแล้ว ปรากฏคณะกรรมการของผู้ก่อการชุมนุมไม่มีผู้ใดได้รับบาดเจ็บเลย ยิ่งกว่านั้นเงินที่เรียกได้จำนวนแสนกว่าบาทก็หายไป โดยไม่มีเศษเงินหรือเศษสตางค์ตกเรียกราคาเหลืออยู่เลย เป็นการแสดงให้เห็นว่า ระเบิดนี้คงมีการวางแผนจากบุคคลในกลุ่มของผู้ก่อการชุมนุมนั่นเอง เพื่อจุดประสงค์มิให้เหตุการณ์สงบลง...”^{๓๗๒}

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลังปี พ.ศ.๒๕๑๖ และปรากฏอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ดุลย์อำนาจเปลี่ยนแปลงอย่างมากทำให้ไม่มีความเป็นเอกภาพในกลุ่มชนชั้นนำทั้งทางการเมืองและในระบบราชการ วิธีการเพื่อบรรลุผลสำเร็จทางการเมืองของแต่ละกลุ่มแม้ว่าจะมีหลากหลายแต่ล้วนแล้วแต่เป็นวิธีการที่ทำให้สังคมเกิดความหวาดวิตกต่อสถานการณ์ที่มีการเคลื่อนไหวของชาวนา กรรมกร และนักศึกษา ซึ่งก็คือการสร้างการรับรู้ที่ตอกย้ำตลอดเวลาว่านักศึกษาคือกลุ่มที่อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวทั้งหมด แม้ในหลายกรณีที่กลุ่มการเมืองในระบบราชการเป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวอยู่เบื้องหลังแต่สังคมกลับเพ่งมองไปที่นักศึกษาว่าเป็นต้นเหตุ ดังกรณีของการที่ตำรวจบุกบ้านนายกรัฐมนตรีกฎอธิบายว่าเพราะไม่สามารถทนต่อไปได้อีกแล้วกับสภาวะการณ์ที่ “กบฏหมิ่นอยู่เหนือกฎหมาย”

การสร้างการรับรู้เช่นนี้ขยายตัวไปพร้อมกับการที่ทางราชการจัดตั้งกลุ่มนอกระบบเข้มแข็งและขยายตัวมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มนวมพล หรือกลุ่ม

^{๓๗๒} สยามรัฐ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๘

กระทิงแดง ซึ่งกลุ่มต่างๆเหล่านี้ได้มีปฏิบัติการที่เข้มแข็งมากขึ้นด้วย อันมีผลต่อสังคมสองด้านด้วยกัน ด้านแรก คือ การสร้างกิจกรรมต่อต้านนักศึกษาซึ่งทำให้เกิดการตอกย้ำการรับรู้ที่บ้านเมืองกำลังปั่นป่วนเพราะนักศึกษาที่เป็น “มือที่สาม” อีกด้านหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมมากก็คือปฏิบัติการของกลุ่มเหล่านี้เองยังทำให้สถานการณ์ดูน่าหวาดกลัวมากขึ้น เพราะเป็นปฏิบัติการที่ใช้ความรุนแรงเป็นหลัก

สภาพการณ์จาก พ.ศ. ๒๕๑๘ จนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ จึงเป็นเรื่องที่น่าวิตกสำหรับคนทั่วไป สังคมเริ่มเรียกร้องให้ยุติความปั่นป่วนวุ่นวาย กล่าวได้ว่าการเรียกร้องของสังคมนี้แม้ว่าจะไม่ได้หมายความว่าสังคมต้องการให้เกิดการฆ่าฟันหรือใช้ความรุนแรงโดยตรง แต่การเรียกร้องนี้ก็กลับเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มอำนาจต่างๆในสังคมไทยได้ช่วงชิงปฏิบัติการที่แสดงว่าตนเองเป็นผู้ที่ยุติความปั่นป่วนวุ่นวายได้ การเรียกร้องนี้จึงทำให้การเป็น “มือที่สาม” ของกลไกอำนาจรัฐไม่ได้ถูกประมาณเท่ากับการเป็น “มือที่สาม” ของนักศึกษา เพราะในการรับรู้ของสังคมนั้น การเป็น “มือที่สาม” ของนักศึกษาเป็นต้นเหตุของความปั่นป่วนทั้งหลายที่เกิดขึ้น ขณะที่ “มือที่สาม” ที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งโดยรัฐ แม้ว่าจะรับรู้กันอยู่แต่สังคมกลับไม่ค่อยเห็นว่าเป็นการทำให้เกิดความวุ่นวาย เช่น การขยายตัวของกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน เพราะด้านหนึ่งของปฏิบัติการขององค์กรจัดตั้งโดยรัฐนี้ได้รับการป่าวประกาศว่าจัดตั้งขึ้นมาเพื่อรักษาสถาบันต่างๆของชาติให้รอดพ้นจากภัยทั้งหลาย

สถานการณ์หลังปี พ.ศ. ๒๕๑๘ นักศึกษาจึงต้องตกอยู่ในสภาพตั้งรับตลอดเวลา เพราะการโหมประโคมถึงอันตรายของนักศึกษาที่อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวทั้งหมดของชาวนาและกรรมกร และการโหมประโคมเพื่อทำให้สังคมเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าความวุ่นวายทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้นเกิดขึ้นเพราะมือที่สามกลายเป็นความจริงที่ชัดเจนในทันทีที่เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวนา กรรมกร หรือกลุ่มใดๆในสังคม และบนพื้นฐานที่ทำให้สังคมรับรู้ความจริงชุดนี้ได้ทำให้เปิดโอกาสให้เกิดการปฏิบัติการที่ใช้ความรุนแรงเพิ่มขึ้นเพื่อที่จะยุติความวุ่นวาย

สังคมที่ตกอยู่ภายใต้ความเชื่อว่าการเคลื่อนไหวทั้งหลายว่าเป็น

ความวุ่นวายที่มีผู้อยู่เบื้องหลังจึงเป็นสังคมที่พร้อมยอมรับการกระทำอะไรก็ได้ที่ทำให้ความวุ่นวายนั้นสงบราบเรียบลงไป ภาพของสังคมที่ถูกเสนอผ่านสื่อจึงกลายเป็นภาพของสังคมที่มีการเคลื่อนไหวไปในแนวทางนี้ทั้งสิ้น

การเคลื่อนไหวขององค์กรฝ่ายรัฐที่ตกย้ำในประเด็นความวุ่นวายของสังคมโดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มที่มีอำนาจทางประเพณี เช่น พระสงฆ์ ให้มาร่วมรับรู้และเป็นกลไกในการเผยแพร่ความจริงในเรื่องนี้ ดังปรากฏในข่าวว่า

"...นายวิจิตร วงษานุทัศน์ อดีตส.ส. ชัยภูมิ...เปิดเผยว่า...ระยะหลังนี้ กลุ่มนวมพลโหมทำลาย...ที่ชัยภูมิ ผู้ว่าราชการจังหวัดร่วมกับนวมพล กิตติวุฒโทภิกขุ และนวมพลวัฒนา เขียววิมล มีหนังสือถึงนายอำเภอ ๑๑ อำเภอ ให้นายอำเภอแจ้งไปยังวัดต่างๆ ส่งเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุให้ส่งตัวแทนมารับ...การสัมมนาเพื่อขจัดภัยแผ่นดิน ซึ่งหมายถึงฝ่ายซ้ายนั่นเอง ..."^{๓๗๓}

กระบวนการทำให้ " ความจริง " เรื่องนี้ได้กระทำกันในทุกวงการ ดังในการสรุปการเคลื่อนไหวภายใต้กระบวนการนี้ โดย นำพล การมปราชญ์ ในบทความเรื่อง " ปลุกผีคอมมิวนิสต์ : การสร้างโรคประสาทในสังคมไทย " ความว่า

"...ในขณะนี้ หน่วยงานต่างๆของรัฐบาล ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพวก " สุครักชาติ " ได้พยายามอย่างเป็นล่ำเป็นสันในการที่นำบุคคลหลายระดับหลายวงการเข้ามารับการอบรมเกี่ยวกับ ลัทธิคอมมิวนิสต์ หน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ ก็คือ กอ.รมน. สันนิบาตเสรีชน นวมพล ...การอบรม กอ.รมน. ...จะมีการรวบรวมบุคคลตามมหาวิทยาลัย วิทยาลัยครู และโรงเรียนต่างๆ...สามารถจะเผยแพร่ให้กับหมู่บ้าน และนักเรียนได้เนื้อหาในการอบรม...ต้องการเพียงเพื่อให้เกิดภาพพจน์ มีความเข้าใจ...และ

^{๓๗๓} ประชาธิปไตย ๑๙ มกราคม ๒๕๑๙

เกลียวซัง...คอมมิวนิสต์... สันนิบาตเสรีชน...นำกำนัน ผู้
ใหญ่บ้านและราษฎรมาอบรม...

สำหรับนวลทำกันอย่างกว้างขวาง...รายการสนทนา
ประชาธิปไตย ...มีส่วนร่วมในขบวนการปลูกฝักคอมฯ อย่าง
เต็มที่..."๓๖๔

โดยเฉพาะเมื่อประเทศลาวถูกเปลี่ยนเป็นประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ยิ่งทำให้
เกิดกระแสความหวาดกลัวมากขึ้น และเป็นโอกาสที่จะใช้คนลาวเองเป็นผู้เสนอความน่า
กลัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังในรายการสนทนาประชาธิปไตยที่นำเอานายทหารลาวที่หนี
เข้ามาในประเทศไทยมาออกรายการเพื่อที่จะย้าให้ผู้ชมได้เห็นภาพความน่ากลัวของความ
เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเทศลาว"^{๓๖๕}

อาจารย์ปวย อึ้งภากรณ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้กล่าวในประเด็นนี้
ไว้อย่างชัดเจนว่า

"...น่าเสียดายที่การสาดโคลนเปื้อนไปหมด ทำให้คนหนุ่มๆ
สาวที่ตั้งใจว่าประโยชน์เพื่อประเทศชาติที่ถูกสาดโคลนหมด
กำลังใจนักศึกษาที่ออกไปช่วยพัฒนาชนบทก็ถูกหาว่าเป็น
คอมมิวนิสต์ แม้แต่โครงการบัณฑิตอาสาสมัคร ก็พลอยโดนไป
ด้วยเหมือนกัน ..."๓๖๖

แม้กระทั่งอุบัติเหตุไฟไหม้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พลตรีชาติ
ชาย ชุณหะวัณก็ยังถูกสุภาพบุรุษเข้าไปเกี่ยวข้องกับภาพความเป็นจริงของสังคมที่สร้างกันขึ้น
มาเช่น

^{๓๖๔} ประชาธิปไตย ๓๑ มกราคม ๒๕๑๕

^{๓๖๕} ประชาธิปไตย ๓๑ มกราคม ๒๕๑๕

^{๓๖๖} ประชาธิปไตย ๓๑ มกราคม ๒๕๑๕

"ไฟไหม้นครพนม ๘ ครั้งชาติชายสงสัย ผกค.เผา ใช้วิธี "ไม้จี้ด "

ก่อความ

...รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการ
เกิดเพลิงไหม้ที่จังหวัดนครพนม...อาจเป็นการทำสงครามนอก
แบบของผู้ก่อการร้ายที่ทำได้โดยง่าย...ก่อให้เกิดความ
ระส่ำระสาย..."^{๓๓๗}

สื่อมวลชนได้ตั้งข้อสังเกตในเรื่องการอ้างว่าคอมมิวนิสต์อยู่เบื้องหลังของบรรดา
นักการเมืองว่า

"...เรื่องการให้ข่าวที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับเพลิงไหม้ทั้ง
ในกรุงและต่างจังหวัดมาก...พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ แห่ง
พรรคชาติไทย เป็นคนตั้งข้อสังเกตคนแรกว่าเกิดจากการวินาศ
กรรม... ต่อมา พ.อ. ประกอบประยูร โภคราช แห่งพรรคชาติ
ไทย ...ก็ออกมาให้สัมภาษณ์เอออวกันว่ามีหน่วยก่อวินาศกรรม
๒๐๐ คน ของฝ่ายคอมมิวนิสต์..."^{๓๓๘}

พลเอกส้งค์ ชลออยู่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดซึ่งถูกระบุไว้ในหนังสือของนายบุญ
ชนะ อัดถากรณ์ว่ามีส่วนในการคิดการทำรัฐประหารตั้งแต่กลางปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ก็ได้แสดง
ความคิดเห็นในทำนองเดียวกันคือทำให้สังคมรู้สึกถึงอันตรายที่กำลังจะเกิดขึ้นในประเทศไทย ดังปรากฏเป็นข่าวว่า

"...กรณีที่พล.ร.อ. ส้งค์ ชลออยู่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดกล่าวถึง
หน่วยแซปเปอร์ ๑๖๓ ลอบเข้ามาเมืองไทยนั้น พล.ต.ต. อารี
กะริย์บุตร ผู้ช่วยผู้บัญชาการสอบสวนกลางกล่าว ว่าฝ่ายทหาร

^{๓๓๗} ประชาธิปไตย ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

^{๓๓๘} ประชาธิปไตย ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

เป็นผู้ทราบเรื่องละเอียด...ทางกรมตำรวจยังไม่ได้รับรายงาน
โดยตรง..."^{๓๗๕}

พลเอกประมาณ อติเรกสาร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม ผู้
ซึ่งก่อนหน้านี้ได้แสดงวาทะอธิบายการฆาตกรรมผู้นำชาวนาและนักศึกษาว่าเป็นเรื่องของ
" ขวาทิฆาตซ้าย " ก็ได้แสดงความเห็นสนับสนุนพลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่อย่างแข็งขัน "...
ขอยืนยัน...ว่าเป็นความจริงทุกประการ ..." ^{๓๗๖} หรือ นายประกอบ ประยูรโกศราช รัฐ
มนตรีช่วยกระทรวงมหาดไทย ก็ได้ให้ข่าวว่า

"...มีแน่นอน แต่ที่ยังไม่จับกุมในขณะนี้ เพราะพวกนี้ซุกซ่อน
ตัวตามสถานที่ต่างๆ และส่วนใหญ่เป็นคนไทยที่ไปฝึกอบรมใน
ประเทศเวียดนามเหนือเพื่อกลับประเทศไทยเมื่อ ๒ ปีมาแล้ว
..." ^{๓๗๗}

การรับรู้เรื่องราวรัฐและกลไกอำนาจรัฐพยายามที่จะกำจัดการนักศึกษาได้
ปรากฏชัดมากขึ้นตั้งแต่ต้นเดือนกุมภาพันธ์ ดังปรากฏในบทความวิเคราะห์การให้ข่าว
ของนาวาตรีประสงค์ สุ่นศิริ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ความว่า

"...นาวาตรีประสงค์ สุ่นศิริ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ
...กล่าวต่อหนังสือพิมพ์สยามมิสร์ว่า เวลานี้คอมมิวนิสต์เข้ามา
แทรกแซงในมหาวิทยาลัย วิทยาลัย และแม้แต่โรงเรียนระดับ
มัธยมมาแล้ว แต่ทหาร ตำรวจ และข้าราชการจะอดทนต่อไป
จนถึงที่สุดแล้วก็จะปราบปราม และอย่าหาว่าปราบปรามประชา
ชนก็แล้วกัน

^{๓๗๕} ประชาธิปไตย ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

^{๓๗๖} ประชาธิปไตย ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

^{๓๗๗} ประชาธิปไตย ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

นั่นเป็นข้อเตือนให้ประชาชนรับทราบความจริงอย่างหนึ่งว่า
ในไม่นานนักการปราบปรามนิสิตนักศึกษา ประชาชนที่ถูกเข้า
ราชการมองเห็นเป็นฝ่ายซ้ายหรือคอมมิวนิสต์จะเกิดขึ้นอย่าง
โจ่งแจ้ง จะถึงขั้นไหน...ยังคาดการณ์ไม่ได้สำหรับการที่ราช
การจะออกโรงอย่างจริงจังในเรื่องนี้...

และเชื่อว่าการปราบปรามเมื่อเกิดขึ้นนั้น จะมีแต่ความโหด
เหี้ยมและบิดเบือน^{๑๘๒}

การโหมประโคมว่ากลุ่มนักศึกษาที่เป็นคอมมิวนิสต์อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหว
ทั้งหลายที่ล้วนแล้วแต่มุ่งทำลายชาติไทยนั้นได้ทำกันอย่างจริงจังโดย กอ.รมน. ทำผ่านทาง
กรมฝึกหัดครู ดังปรากฏในบทความของ ก้อง เจริญราษฎร์ เรื่อง "วิทยาลัยครู : การปลูก
ฝักอมฯที่เป็นล้าเป็นสัน" ว่า

"...คิงเอาตัวครูอาจารย์ในสถาบัน ผลิตครูทั่วราชอาณาจักรเข้า
รับการสัมมนาโดยใช้...กอ.รมน.และกลุ่มนวพลเป็นผู้ดำเนิน
การ

แผนการล้างสมองครั้งนี้ กอ.รมน. ให้กระทรวงศึกษาธิ
การไปบีบบังคับกรมฝึกหัดครูอีกทีหนึ่ง โดยให้วิทยาลัยครูทั่วประเทศ
ส่งครูอาจารย์ทุกหมวดการศึกษา หมวดละ ๒-๔ คน...การ
สัมมนาใช้เวลา ๓ วันบ้าง ๗ วันบ้าง...การปลูกฝักอมมิวนิสต์
เป็นล้าเป็นสันในวิทยาลัยครูขณะนี้..."^{๑๘๓}

ตามท้องถื่นต่างๆ กอ.รมน.ก็พยายามที่จะเข้าถึงประชาชนและคิงเอามาเป็นพวก
ของคนเช่นชักนำให้เข้าสังกัดขบวนการนวพล ดังปรากฏเป็นข่าวว่า

^{๑๘๒} ไฟประชา " ทางออก ๒ ทางหลังการปราบปรามประชาชน " ประชาธิปไตย ๑๘
กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ หน้า ๕

^{๑๘๓} ประชาธิปไตย ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

"...อาจารย์ประจำโรงเรียนประจำจังหวัดเชียงใหม่เปิดเผย...ว่า
เมื่อเรื่อนี้ เจ้าหน้าที่ กอ.รมน. จังหวัดเชียงใหม่ร่วมกับขบวนการ
การนพล ได้นำกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของอำเภอสันป่าตอง ไปเลี้ยง
ตามภัตตาคาร และไนท์คลับในตัวจังหวัด..อ้างว่าสถานการณ์
บ้านเมืองในปัจจุบันถูกคอมมิวนิสต์คุกคาม ขอให้ทุกคนคิดถึง
ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์...ต่อต้านภัยดังกล่าว..."^{๓๘๔}

เป้าหมายของการโหมประ โคมว่าสังคมไทยกำลังปั่นป่วนด้วยมือที่สามที่เป็นนัก
ศึกษายังชัดเจนมากขึ้นเมื่อขบวนการนักศึกษากลุ่มที่มุ่งเน้นการทำงานภายนอก
มหาวิทยาลัยและการทำงานเพื่อผู้ยากไร้ชนะการเลือกตั้งองค์กรนักศึกษาภายใน
มหาวิทยาลัยต่างๆ ซึ่งยังทำให้การออกข่าวเพื่อทำให้สังคมเกิดความเชื่อถ้อยยิ่งเข้มข้นมาก
ขึ้น ดังที่พยายามสร้างการรับรู้ว่านักศึกษามีเบื้องหลังที่เป็นคอมมิวนิสต์แม้ในกรณีเล็กๆ
เช่น การบรรเลงเพลงของวงดุริยางค์ของโรงเรียนวัดสุทธิวารามในการแข่งขันฟุตบอล
ประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์ โดยกล่าวหาว่า

" คุณประหยัด ศ.นาคะนาท...ชัดเอาว่าการแข่งขันบอล
ประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์ เป็นการนำอาลัทธิอุบาทว์เข้ามาใน
เมืองไทยเพราะ เพลงมาร์ช มธก. และเพลงสามัคคีนานาชาติที่
แดรวง ร.ร. วัดสุทธิวาราม นำมาบรรเลงนั้นเป็นเพลงฮิตยอด
นิยมของคอมมิวนิสต์ กองเชียร์...แปรอักษรล้อกันใช้คำว่า
สหาย...แก็บบอกนั้นแหละๆคอมมิวนิสต์กำลังส่งไค้ดลับให้แก็
กัน ^{๓๘๕}

การโหมประ โคมแม้ในเรื่องเล็กๆเช่นนี้ก็กลับมีผลใหญ่หลวง เพราะเมื่อ
ข่าวนี้ปรากฏในสื่อ ปรากฏว่าผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสุทธิวารามได้แสดงออกมาใน
ลักษณะว่า

^{๓๘๔} ประชาธิปไตย ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

^{๓๘๕} ประชาธิปไตย ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙

"...ครูเจิม สืบขจร ผอก. ร.ร. วัดสุทธวราราม...ไว้วายขรม
ว่าวงดุริยางค์ของโรงเรียนวัดสุทธิฯ ถูกนักศึกษา มธ. หลอกให้
เล่นเพลงฮิตคอมมิวนิสต์ ท่านนั้นเสียใจจนไม่เป็นอันกินอัน
นอน ฟุ่ฟายว่านักเรียนของท่านตกเป็นเครื่องมือของลัทธิที่มุ่ง
ทำลายชาติศาสน์กษัตริย์..."^{๓๔๖}

ท่ามกลางการโหมกระแสร่างภาพนักศึกษาให้สังคมซึมซับว่าเป็นฝ่ายก่อความ
วุ่นวายที่เพิ่มขึ้นขึ้น ปรากฏว่าได้เกิดเหตุการณ์การจับกุมนายประเสริฐ ลอยตระกูล
นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ โดยนายประเสริฐ ลอย
ตระกูลได้ใช้ชอล์กขีดเขียนข้อความต่างๆบนผนังที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวที่ศาลาอ่างแก้วที่จะใช้ในงานพระราชทานปริญญาบัตร แต่ถูกยามจับได้และนำ
ส่งตำรวจ

การจับกุมในครั้งนี้นำมาซึ่งการเคลื่อนไหวในหลายมิติโดยเริ่มจากการจับกุมใน
ข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และได้มีการระดมกลุ่มประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ให้
ร่วมลงโทษ โดย

"กลุ่มที่ใช้ชื่อว่าชาวเชียงใหม่ผู้มีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหา
กษัตริย์ออกแถลงการณ์แจกจ่ายไปทั่วมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
และแจกแก่ประชาชนในตัวเมืองเพื่อเรียกร้องให้ประชาชนผู้มี
ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ไปร่วมชุมนุม...ที่สถานี
ตำรวจกองเมืองเชียงใหม่เพื่อชิงตัวนายประเสริฐ ลอยตระกูล
....เพื่อนำออกมาประหารชีวิตและเนรเทศออกจากประเทศไทย

๓๔๗

^{๓๔๖} ประชาธิปไตย ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

^{๓๔๗} ประชาธิปไตย ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

และสามารถใช้การชุมนุมนี้มุ่งเป้าไปสู่การสร้างให้เกิดการรับรู้ว่ามีนักศึกษาที่ไม่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และเป็นผู้ที่ร่วมกระทำผิดร่วมอยู่กับนายประเสริฐ ลอยตระกูล

"...ประชาชนที่มาชุมนุมได้ยื่นข้อเรียกร้องต่อตำรวจให้จัดการกับนักศึกษาและอาจารย์ที่สนับสนุนการกระทำของนายประเสริฐ..."^{๓๔๘}

ซึ่งการจัดการชุมนุมในครั้งนี้ รายงานข่าวได้ระบุว่า

"...บุคคลที่เป็นตัวตั้งตัวตี...คือ นายนรินทร์ สิงหवाल นายกหน่วยกาชาดภาคเหนือ นอกจากนี้ก็มีผู้ใช้ชื่อว่า " ลุงทอง " ซึ่งเป็นนักจัดรายการวิทยุชื่อดังในท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ตำรวจนปพ.บางคนรวมอยู่ด้วย
ตำรวจนปพ. ผู้หนึ่งกล่าวอย่างเปิดเผยในที่ประชุมคราวนี้ว่าตนเองเป็นตัวแทนของกลุ่มนวพลในภาคเหนือและเป็นผู้จัดการให้มีการชุมนุมครั้งนี้..."^{๓๔๙}

การชุมนุมซึ่งยืดเยื้อหลายวันก็แปรเปลี่ยนเป้าหมายจากการประณามนักศึกษามหาวิทยาลัยโดยรวมนๆดังปรากฏในข่าวว่า

"...เวลา ๒๑.๐๐ น. การชุมนุมยังไม่ยุติแต่การอภิปรายที่มุ่งโจมตีนายประเสริฐกลับเบนเข็มมุ่งโจมตีนักศึกษาและประณามลัทธิคอมมิวนิสต์...และว่านักศึกษาไปยุยงประชาชนให้ต่อต้านการทำเหมืองแม่วะ เหมืองแม่เลียง และยุยงชาวนา...นักศึกษาเหล่านี้ คือพวกฝ่ายซ้ายทั้งนั้น..."^{๓๕๐}

^{๓๔๘} ประชาธิปไตย ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

^{๓๔๙} ประชาธิปไตย ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

กระแสของการโหมประโคมสร้างภาพมือที่สามให้แก่ศึกษามหาวิทยาลัย
เชียงใหม่โดยอ้างเอาเหตุการณ์กรณีหมั้นพระบรมเชษฐาภาพเป็นความพยายามทำให้ภาพ
ของนักศึกษาเสียหายให้มากที่สุดและได้นำมาซึ่งความขัดแย้งภายในกลุ่มนักศึกษา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่หลายกลุ่มด้วย

การต่อต้านนักศึกษาไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะที่เชียงใหม่เท่านั้น กิจกรรมการออกค่าย
อาสาพัฒนาชนบทของศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆก็ถูกต่อต้านจากอำนาจรัฐท้องถิ่นอย่าง
รุนแรง

"...ตัวแทนนักศึกษาให้สัมภาษณ์ว่า ขณะนี้นักศึกษาที่ออกไปตั้ง
ค่ายพัฒนาชนบทถูกก่อกวนขัดขวางจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลใน
ต่างจังหวัดเป็นอันมากกลุ่มของคนออกไปตั้งค่ายศึกษาปัญหา
ชนบท ที่หมู่บ้านบ้านหนอง ตำบลตุลุก อำเภอสรรพยา
จังหวัดชัยนาท ก็ถูกตำรวจข่มขู่ก่อกวนในตอนกลางคืนให้ออก
จากหมู่บ้านไป การกระทำดังกล่าวไม่คิดว่าตำรวจชั้นผู้น้อยจะ
กระทำโดยพลการ ต้องเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาล เพราะ
เกิดทั่วประเทศ..."^{๓๕๐}

การต่อต้านการเคลื่อนไหวก่อนนักศึกษาดำเนินมาโดยตลอด เช่น ในเดือนเมษายน
๒๕๑๘ ก็มีการร้องต่อสื่อมวลชน

"...นายสวาท อุดมเจริญชัยกิจ รองเลขาธิการฝ่ายเศรษฐกิจ ศูนย์
กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยแถลงกรณีที่ศูนย์นักศึกษา
ออกโครงการกลับสู่บ้านเกิดที่หนองบัวบาน ...ถูกกลุ่มนวพล
ถูกเสื้อขาวบ้านคุกคามและทำร้าย

^{๓๕๐} ประชาธิปไตย ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

^{๓๕๑} ประชาธิปไตย ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

...ทางศูนย์ฯ จะยื่นหนังสือต่อ...นายกรัฐมนตรี ให้รัฐบาลทำ
การสอบสวนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง...ให้สอบสวนกลุ่มที่ต่อต้าน
นักศึกษาที่ทำลายทรัพย์สินของวัดและคูหมื่น เขียวคหาม
ศาสนา..."^{๑๕๒}

อย่างไรก็ตาม กรณีการจับกุมนายประเสริฐ ลอยตระกูล น่าจะเป็นบทเรียนให้แก่
ผู้ที่กำลังแสวงหาทางที่จะยุติบทบาทของนักศึกษา เพราะเห็นได้ชัดเจนว่าด้วยการกล่าวหา
ในความผิดข้อหานี้แล้วทำให้สามารถได้รับการเคลื่อนไหวสนับสนุนจากประชาชนกลุ่ม
กลางๆทั่วไป และทำให้การคัดค้านของนักศึกษาทำได้น้อยมาก

การสร้างความจริงว่าบ้านเมืองกำลังอยู่ในสถานการณ์คับขันเพราะมีนักศึกษาและ
คอมมิวนิสต์แทรกซึมและอยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวทั้งหมด ทำให้การใช้กำลังกับเป้า
หมายที่กระทำการนี้ในสายตาของสังคมเป็นไปได้สะดวกขึ้น ดังปรากฏว่าปลายเดือน
กุมภาพันธ์มีการฆาตกรรมผู้นำนักศึกษา นายอมเรศ ไชยสะอาด (๒๐ กุมภาพันธ์และ
เลขาธิการพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ดร. บุญสนอง บุญโยทยาน (๒๕ กุมภาพันธ์
)

ผู้ต้องหาฆาตกรรม นายอมเรศ ไชยสะอาด กรรมการบริหารศูนย์กลางนิสิตนัก
ศึกษาแห่งประเทศไทยนั้น จำนวนสองคนเป็นสมาชิกกลุ่มนวพล ซึ่งภายหลังการถูกคุมขัง
ก็มีสมาชิกของกลุ่มนวพลมาเยี่ยมนำโดย

"...นายบุญธรรม นันทเทอม อาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยทั่วไปของกลุ่มนวพล พร้อมด้วยนายพัทยา บุณนาค นาย
นิคม ไทรางกูร พาพวกนวพล...นำกระเช้า...เยี่ยม นายสมศักดิ์
อมฤกษ์ และนายประคอง เภาสันเทียะ สองนวพลผู้ต้องหา...
นายประคองได้เขียนจดหมายฝาก...ไปยังกลุ่มนวพลความว่า ขอ

^{๑๕๒} ประชาธิปไตย ๓ เมษายน ๒๕๑๕

ขอบคุณ ที่มาเยี่ยมเมื่อกลางวัน รู้สึกซาบซึ้งที่มีใจเดียวกัน
สามัคคีกัน เพื่อรักษา ศาสนา พระมหากษัตริย์เช่นเขา..."^{๑๕๓}

ภายใต้การสร้างความจริงเรื่องสถานการณ์บ้านเมืองที่ปั่นป่วนวุ่นวาย ความขัดแย้ง
ของกลุ่มข้าราชการเองก็น่าจะเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่กำหนดให้เกิดการใช้ความรุนแรง
ต่อผู้นำนักศึกษาเพื่อที่จะใช้เป็นข้ออ้างในการทำรัฐประหารเพื่อแย่งชิงอำนาจมาเป็นของ
กลุ่มตน ดังปรากฏว่าเมื่อการเคลื่อนไหวของนักศึกษาเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลติดตามหาตัว
ผู้นำนายอมเรศ ไชยประวัติ ซึ่งใช้เวลาหลายวัน และเริ่มเป็นกระแสของขบวนการนัก
ศึกษา ก็ปรากฏว่ามีการเตรียมกำลังทหารเพื่อทำการปฏิวัติในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙
ซึ่งต่อมาได้มีการยอมรับว่ามีการเคลื่อนไหวจะรัฐประหาร

" พลเอกบุญชัย บำรุงพงษ์ ผู้บัญชาการทหารบกชี้แจง...ว่า ใน
ขณะนี้ทหารบางกลุ่มคิดว่ารัฐบาลชุดปัจจุบันไม่มีความเด็ด
ขาด ...จึงคิดที่จะทำการปฏิวัติ รัฐประหารขึ้น แต่ถูกคัดทาน
จากนายทหารชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายหนึ่ง...มองการณ์ไกลว่าไม่สมควร
จะกระทำการใดๆในขณะนี้..."^{๑๕๔}

นักศึกษาเองก็ประเมินได้ว่าการขาดกรรมผู้นำนักศึกษาและสถานการณ์อาจจะนำ
มาซึ่งการปฏิวัติ

"..นายพิเชียร อำนาจวรประเสริฐ กรรมการบริหารศูนย์กลาง
นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กล่าวว่า...ขณะนี้มียุคคลั่งกลุ่ม
หนึ่งพยายามสร้างสถานการณ์ปลุ่ยข่าว ปลุกผีคอมมิวนิสต์
สร้างความตื่นตระหนกและความปั่นป่วนวุ่นวาย
ให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนเพื่อปูทางให้ระบอบเผด็จการกลับมา

^{๑๕๓} ประชาธิปไตย ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙

^{๑๕๔} ประชาธิปไตย ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙

กคหวัประชาชนอีก..." ๓๕๘

ความพยายามสร้าง " มือที่สาม " ให้เป็นความจริงในการรับรู้ของสังคมจึงเป็นกระบวนการที่ประกอบกันขึ้นในหลายด้านทั้งทางด้านการให้ความรู้และความจริงผ่านช่องทางกลไกของระบบการศึกษา การจัดตั้งหน่วยหรือองค์กรพิเศษที่ทำหน้าที่ต่อต้านได้โดยตรงไม่ต้องกังวลต่อการต่อต้านที่ละเมิดกฎหมาย การใช้กลไกอำนาจรัฐท้องถิ่นต่อต้านทั้งโดยตัวข้าราชการเองและการระดมเอาประชาชนที่ถูกจัดตั้งในท้องถิ่นกระทำการต่อต้านซึ่งทำโค่นไม่ต้องกังวลเรื่องความถูกผิดทางกฎหมายโดยที่ข้าราชการระดับสูงหรือรัฐบาลไม่จำเป็นต้องแสดงการรับผิดชอบ

เนื้อหาของกระบวนการสร้าง " มือที่สาม " ก็คือพยายามทำให้ภาพของคนที่มีความคิดที่ไม่เหมือนกับคนไทยโดยเน้นความไม่เหมือนเชิงต่อต้านกับสถาบันหลักของสังคมอันได้แก่ ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ซึ่งกระทำผ่านทุกช่องทาง

กระบวนการสร้าง " มือที่สาม " จึงเป็นการสร้างเพื่อทำให้สังคมยอมรับความจริงเพื่อที่จะสามารถยอมรับวิธีการที่รัฐใช้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้น

การเคลื่อนไหวของนักศึกษาหลังจากที่รัฐได้สร้างการรับรู้เรื่อง " มือที่สาม " เข้มขึ้นมากขึ้นแล้วจึงเป็นไปด้วยความยากลำบากมากขึ้นและที่สำคัญ รัฐสามารถใช้กลไกอำนาจรัฐพุ่งเป้าไปที่กลุ่มนักศึกษาได้โดยตรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจับกุมนักศึกษาซึ่งอ้างอิงข้อหาเข้ากับความจริงที่สังคมได้รับรู้แล้ว ดังปรากฏในการจับกุมนักศึกษาและกรรมกร ๕ คนที่ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมในวันที่ ๓๐ มีนาคม ในข้อหาทำการกระทำความผิดอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐและมีการกระทำความผิดอันเป็นคอมมิวนิสต์ปรากฏเป็นข่าวว่า

^{๓๕๘} ประชาธิปไตย ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

“...พล.ต.ท. ชุมพล โลหะชาละ รองอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายบริหารให้สัมภาษณ์กรณีการจับกุมนักศึกษาและกรรมกรว่าไม่ใช่คำสั่งรัฐบาลและไม่ใช่อำนาจการสั่งการในระบอบใด ๆ เลือกตั้ง...การจับกุมดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจากจังหวัดนครปฐมและสมุทรสาคร ได้พบเอกสารเผยแพร่คอมมิวนิสต์เป็นการปลุกกระดมมวลชน...”^{๓๕๖}

การจับกุมในครั้งนี้ แม้ว่านายกรัฐมนตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชจะปฏิเสธว่าไม่ได้สั่งให้ตำรวจจัดการกับนักศึกษาและกรรมกร^{๓๕๗} แต่ผู้บัญชาการทหารบก พลเอกบุญชัย บำรุงพงษ์กล่าวว่า

“...การจับกุมนศ. กรรมกรในข้อหาคอมมิวนิสต์...ครั้งนี้...เป็นก้าวหนึ่งของการปฏิบัติที่นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ว่าจะรักษากฎหมายอย่างเคร่งครัด จึงนับเป็นผลคืออย่างหนึ่ง...จะมีความเกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์ต่างประเทศหรือไม่ ยังไม่ได้รับรายงาน...”^{๓๕๘}

การจับกุมนักศึกษาและกรรมกรในครั้งนี้มีข้อโต้แย้งผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ติดต่อกันยาวนานตั้งแต่วันแรกที่มีการจับกุม เช่น

“...สหพันธ์นักกฎหมายแห่งประเทศไทยออกแถลงการณ์วิเคราะห์กรณีการจับกุมกรรมกรและนักศึกษาว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน...เจ้าพนักงานมิได้แสดงความบริสุทธิ์ใจก่อนที่จะเข้าค้น...พยานหลักฐานบางอย่างที่เจ้า

^{๓๕๖} ประชาธิปไตย ๑ เมษายน ๒๕๑๕

^{๓๕๗} ประชาธิปไตย ๒ เมษายน ๒๕๑๕

^{๓๕๘} ประชาธิปไตย ๓ เมษายน ๒๕๑๕

หน้าที่ตำรวจแสดงต่อสื่อมวลชนนั้น มิได้เป็นของผู้ต้องหาแต่
ประการใด..."^{๓๕๕}

แม้จะมีการเคลื่อนไหวเพื่อหาทางช่วยเหลือออกมา แต่ทางตำรวจก็ไม่แสดงท่าที
ผ่อนปรนต่อผู้ต้องหาทั้งหมดแต่อย่างใด ดังนั้น บางครั้ง ผู้ต้องหาก็ต้องพยายามร้องขอให้
ได้อ่านหนังสือพิมพ์บ้าง

"...กรณีที่ ๕ กรรมกร นักศึกษา บัณฑิต ซึ่งถูกจับในข้อหา มีการ
กระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์...ได้ทำหนังสือถึงหัวหน้าหน่วยควม
คุมฯ ขออ่านหนังสือพิมพ์...โดยให้เหตุผลว่าพวกเขาทั้ง ๕ เป็น
เพียงผู้ต้องหาเท่านั้นไม่ใช่ชนักโทษ..."^{๔๐๐}

และมีความพยายามที่จะทำให้การเข้าเยี่ยมมีปัญหายุ่งยากและปฏิเสธสิทธิการเยี่ยม
ผู้ต้องหาด้วย

"...กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยกลุ่มหนึ่งร้องเรียน...ว่าได้ไปเยี่ยม
ผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์ ๕ คน...แต่ไม่ได้เข้าเยี่ยม ทั้งนี้เจ้าหน้าที่
ตำรวจกองบังคับการ ตำรวจภูธรเขต ๗ ...แจ้ง..ว่าได้นำผู้
ต้องหาทั้งหมดไปฝากขังไว้ที่กรุงเทพฯ แล้ว แต่ไม่ยอมระบุ
สถานที่..."^{๔๐๑}

ที่สำคัญได้แก่ ภายหลังจากการจับกุม ๕ คนแล้ว ก็ได้มีการจับกุมเพิ่มเติมอีก ดัง
ปรากฏในหนังสือพิมพ์วันที่ ๓ เมษายน

^{๓๕๕} ประชาธิปไตย ๒ เมษายน ๒๕๑๕

^{๔๐๐} ประชาธิปไตย ๒๖ เมษายน ๒๕๑๕

^{๔๐๑} ประชาธิปไตย ๑๐ เมษายน ๒๕๑๙

“...เจ้าหน้าที่ตำรวจสุโขทัยจับกุมนักศึกษา ๔ คนจากอำเภอ
สวรรคโลก เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ในข้อหาขู่งให้เกิดความ
ปั่นป่วนวุ่นวายในบ้านเมือง ยึดหนังสือ เอกสาร และอื่นๆ เป็น
หลักฐานกว่า ๗๐ รายการ...”^{๔๐๒}

“ ตำรวจกวาดล้างใหญ่ ระดมกัน วค. เชียงใหม่ ”

“...พ.ต.อ. สมโพธิ นฤมิตร รองผู้กำกับการเขต ๓...นำกำลัง
ตำรวจ...เข้าตรวจค้นวิทยาลัยครูเชียงใหม่...ที่ตรวจค้นเป็นพิเศษ
คือ ห้องอาจารย์หญิงผู้หนึ่ง กับที่ห้ององค์การนักศึกษา ห้อง
ชุมนุมอนุรักษธรรมชาติ...ตำรวจ...ถ่ายรูปกางเกงเอาไว้เพราะ
เป็นกางเกงที่มีเครื่องหมายซ้อนกับเกี้ยวติดอยู่ที่กางเกง...”^{๔๐๓}

แม้เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลโดยพรรคประชาธิปัตย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้เป็นนายก
รัฐมนตรี แต่การจับกุมก็ยังคงมีต่อไป ..

“ เจ้าหน้าที่ตำรวจเชียงใหม่จับกุมนักศึกษา และนักเรียนรวม ๖
คน ตั้งข้อหาในชั้นแรกว่ามีความผิดต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ...จากการตรวจค้น...ได้ยึดสิ่งของต่างๆไว้เป็นหลักฐาน...โปสเตอร์...มีข้อความว่า เชียงดาวไม่ต้องการนายอำเภอ
...หนังสือพ็อกเก็ตบุ๊ก ๓ เล่ม รวมทั้งพ็อกเก็ตบุ๊กเรื่องลูกชิ้นผู้
ของสหพันธ์ชาวไร่ชาวนา...”^{๔๐๔}

รัฐบาลก็อธิบายการจับกุมนักเรียนนักศึกษาในครั้งนั้นเช่นเดียวกับที่ผ่านมา

^{๔๐๒} ประชาธิปไตย ๓ เมษายน ๒๕๑๕

^{๔๐๓} ประชาธิปไตย ๔ เมษายน ๒๕๑๕

^{๔๐๔} ประชาธิปไตย ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๕

"...นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการจับกุม ๖ นักศึกษาว่า...ทางเจ้าหน้าที่ อาจถือเป็นการปฏิบัติงานตามปกติตามประมวลกฎหมาย... การจับกุมในครั้งนี้รัฐบาลไม่มีส่วนรู้เห็นใดๆ ทั้งสิ้น ...การจับกุมนักศึกษา นักเรียน ครั้งนี้นอกจากตำรวจจะเข้าตรวจค้นบ้านแล้ว กลุ่มนวพลเชียงใหม่ยังเข้าไปตรวจค้นด้วย..."^{๔๐๕}

แม้ว่ารัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ก็พยายามที่จะลดกระแสของปัญหาการจับกุมทั้งหมดลงด้วยการให้ประกันตัวทั้งคดีการจับกุม ๖ นักเรียนนักศึกษา ซึ่งให้ประกันตัวในวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๕ โดย นายกฤษณะ แก้วกำเนิด รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่^{๔๐๖} แต่ก็มีเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อ้างว่าจะหาหลักฐานเพิ่มเติมเอาผิดกับนักศึกษาให้ได้ ดังปรากฏในข่าวความว่า

"...อนึ่ง ในตอนเช้าวันเดียวกันนี้ ร.ต.ท. มล. ไกรสิทธิ์ ศรีวัช พร้อมด้วยกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจอีก ๖ คน ไปตรวจค้นบ้านของ นายศรีทน ยอดกันทา รองประธานสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย ที่อำเภอค้อยสะเกิด โดยอ้างว่าต้องการหาหลักฐานเพิ่มเติม...ผลการตรวจค้น...ได้นำสมุดบันทึก ส่วนตัวของ น.ส. วราภรณ์ บุตรสาวนายศรีทนที่ถูกจับด้วยในครั้งนี้..."^{๔๐๗}

การจับกุมที่ผู้ปฏิบัติการของขบวนการนักศึกษาด้วยข้อหาที่รุนแรงเช่นนี้ก็เป็นการตอกย้ำ "ความจริง" ที่รัฐบาลได้พยายามโหมสร้างให้สังคมได้รับรู้เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น ดังที่ทางนักศึกษาก็ได้สรุปไว้ชัดเจน

" ระบุ ตร. เชียงใหม่ต้องการทำลายภาพพจน์นักศึกษา "

^{๔๐๕} ประชาธิปไตย ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๕

^{๔๐๖} ประชาธิปไตย ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๑๕

^{๔๐๗} ประชาธิปไตย ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๑๕

“...นายจาตุรงค์ ฉายแสง นายองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัย
เชียงใหม่แสดงว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบาล...มีแนวโน้ม
แสดงให้เห็นว่าต้องการกลั่นแกล้งและทำลายภาพพจน์นักศึกษา
และเป็นการกระทำที่ไร้มนุษยธรรม การจับกุมแบบนี้เป็นการ
กระทำที่ไม่ถูกต้อง...หากรัฐบาลทำเพราะต้องการแยกนักศึกษา
ออกจากขบวนการ กรรมกรและ ผู้ยากไร้ทั้งหลายก็เป็นความคิดที่
ผิดอย่างมาก...”^{๔๐๔}

ขณะที่กลไกอำนาจรัฐสามารถเข้าไปสู่การจับกุมนักศึกษาได้ การจัดการการหยุด
งานของกรรมกรก็ได้ปรับรูปแบบโดยการใช้กำลังคุ้มกันกรรมกรส่วนที่ไม่ต้องการหยุด
งานให้เข้าไปทำงานซึ่งก็ส่งผลให้การหยุดงานของกรรมกรนั้นลดความสำคัญในแง่ที่จะกด
ดันบรรดาเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม ดังกรณีของการคุ้มกันคนงานของโรงงานทอผ้า
ล็กกิ้งเท็กซ์ (ไทย)^{๔๐๕} ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนงานด้วยกันอย่างมาก

นอกจากจะสามารถจับกุมนักศึกษาได้โดยที่ปราศจากการคัดค้านจากสังคมแล้ว
การรุกเข้าสู่มหาวิทยาลัยต่างๆเพื่อที่จะทำให้ขบวนการนักศึกษาไม่สามารถที่จะมีฐานของ
การเคลื่อนไหวต่อไปได้ไม่ว่าจะแสวงหาแนวร่วมนักศึกษาหรือไม่สามารถใช้มหาวิทยาลัย
เป็นพื้นที่ในการปฏิบัติการก็เกิดขึ้นมากขึ้น

ผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เข้าใจดีของการรุกของอำนาจทางการเมืองจาก
ภายนอก และได้พยายามที่จะรักษามหาวิทยาลัยไว้ด้วยการออกกฎระเบียบในการจัดกิจ
กรรมของนักศึกษาเพื่อไม่ให้มหาวิทยาลัยต้องตกเป็นเป้าที่เด่นชัดต่อไป ที่สำคัญได้แก่ การ
ออกคำสั่งที่ ๓๖๒/๒๕๑๙ ที่ห้ามปฏิบัติการใดๆที่เจาะจงโจมตีกลุ่มบุคคล ห้ามเคลื่อนไหว
ทางการเมืองออกไปสู่ภายนอกในนามนักศึกษาธรรมศาสตร์ และห้ามเคลื่อนไหวเรื่อง
การให้ถ้อยพินัยกรรมในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม นี้ แต่ก็ไม่ได้ผลเพราะด้านหนึ่งก็เกิดการ
เคลื่อนไหวคัดค้านคำสั่งนี้ และที่สำคัญ การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สร้าง “ นักศึกษา ”

^{๔๐๔} ประชาธิปไตย ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๑๙ หน้า ๑. ๑๒

^{๔๐๕} ประชาธิปไตย ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๑๙ หน้า ๑

ให้เป็นเป้าหมายการโจมตีนั้นไม่ได้เป็นไปตามความเป็นจริง ดังนั้นไม่ว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยจะพยายามแก้ไขจากภายในมหาวิทยาลัยอย่างไรก็ไม่ได้ผล

ความอับจนในการแก้ไข “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” หลุดพ้นจากการเป็นเป้าไม่ได้นี้เอง ทำให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยได้เกรงอริการบดี ๔ คนลาออกเพื่อที่จะกระตุกสังคมและนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้เข้าใจในสถานการณ์ระดับชั้นที่กำลังเกิดกับมหาวิทยาลัย

“๔ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขึ้นไปลาออกจากตำแหน่งวันนี้อย่างรวดเร็ว เพราะถูกคุกคามจากอิทธิพลบ่อนทำลายทางการเมืองจากภายนอก รวมทั้งเกิดความขัดแย้งในการบริหารกับนักศึกษา...

...นายเสน่ห์ จามริก รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ นางนงเยาว์ ชัยเสรี รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร และนายชาญวิทย์ เกษตรศิริ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาพื้นฐาน ขึ้นหนังสือลาออกจากตำแหน่ง...

...ใบลาดังกล่าว ทำเป็นบันทึก ชี้ว่าปัญหาความยุ่งยากต่างๆที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นเป็นปัญหาทางการเมือง เป็นปัญหาของมหาวิทยาลัยที่กำลังตกอยู่ภายใต้การคุกคามของอิทธิพลบ่อนทำลายจากหลายๆฝ่าย ...ที่ผ่านมาฝ่ายบริหารได้ใช้มาตรการทางระเบียบวินัยของนักศึกษา อาจารย์ และข้าราชการธุรการ แต่ก็ไม่อาจสัมฤทธิ์ผลได้ เพราะปัญหาและอิทธิพลบ่อนทำลายทางการเมืองโดยเฉพาะจากภายนอกนั้น เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือขีดความสามารถของการบริหารมหาวิทยาลัยที่จะแก้ไขได้...

...อิทธิพลนี้ด้านหนึ่งก็จูงใจพยายามบิดเบือนมาตรการทุกอย่างของผู้บริหารมหาวิทยาลัย อีกด้านหนึ่งก็จูงใจบิดเบือนทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตกเป็นเป้าของการโจมตี ป้ายสีจากภายนอก...

ในบันทึกย้ำว่าบัดนี้ น่าจะถึงเวลาอันสมควรแล้วที่คน
ส่วนใหญ่ทั้งภายในและนอกมหาวิทยาลัยจะพึงเผชิญและ
วินิจฉัยปัญหาความยุ่งยากอย่างถ่องแท้ต่อไป^{๔๐๐}

แม้ว่าการประกาศลาออกของผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะส่งผลกระทบต่อขบวนการนักศึกษาในธรรมศาสตร์ แต่กลับไม่สามารถเตือนสังคมให้เข้าใจในปัญหาของการทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นเป้าของการทำลายล้างได้ ดังจะเห็นว่าการเสนอข่าวเรื่องนี้ต่อสังคมนั้นเป็นส่วนเฉพาะที่นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะเข้ามาร่วมหาทางออกที่ดีกว่าการลาออกของผู้บริหาร ดังมติของการประชุมองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ลงมติเรียกร้องให้ผู้บริหารยังคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป เพื่อป้องกันความเปลี่ยนแปลงในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่จะเกิดคามแรงบีบทางการเมืองจากภายนอก

"...มติประการที่ ๓ เมื่อผู้บริหารชุดนี้ลาออก จะเป็นช่องทางให้กลุ่มบุคคลบางกลุ่มฉวยโอกาสขยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนำไปเป็นประโยชน์แก่เขา แล้วหาทางสร้างความแตกแยกภายในมหาวิทยาลัย..."^{๔๐๑}

นอกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว ความพยายามทำให้นักศึกษาอ่อนกำลังก็เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยอื่นๆด้วย เช่น ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะเกษตรศาสตร์ได้ทำเรื่องขอให้มหาวิทยาลัยอนุมัติให้แยกการบริหารกิจการนักศึกษาของคณะทั้งสองออกจากโครงสร้างการบริหารขององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งตอนแรกทางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้อนุมัติให้ทั้งสองคณะแยกตัวออกไปได้ แต่ทางองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้คัดค้านว่าจัดธรรมเนียมนักศึกษาและระเบียบประเพณี ต่อมาทางสภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้พิจารณาเรื่องนี้และมีมติให้อธิการบดีมีคำสั่งให้ทั้งสองคณะกลับเข้าสังกัดองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัย

^{๔๐๐} ประชาธิปไตย ๕ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑, ๑๒

^{๔๐๑} ประชาธิปไตย ๖ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑, ๑๒

เชียงใหม่ตามเดิม ซึ่งทำให้นักศึกษาทั้งสองคณะไม่พอใจและหยุดเรียนและเปิดไฮปาร์ค
โจมตีองค์การนักศึกษาและชุมนุมนักศึกษาต่างๆ เช่น ชุมนุมอาสาพัฒนา ชุมนุมอนุรักษ์
ธรรมชาติว่าอยู่เบื้องหลังในการปลุกระดมทั้งหลาย

"...นาย จาตุรงค์ ฉายแสง นายองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ชี้แจงว่า ...มหาวิทยาลัยทำผิดที่อนุมัติให้ ๒ คณะนี้
ออกจากองค์การนักศึกษาแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยไม่มีความ
จริงจังและมีเจตนาร้ายกับองค์การ นักศึกษา...ผู้บริหารหลายคน
มักจะพูดอยู่เสมอว่าต้องการจะยุบองค์การนักศึกษา...แสดงว่า
การเคลื่อนไหว ๒ คณะนี้มีเบื้องหลัง
...เป็นความพยายามที่จะบั่นทอนพลังนักศึกษา...โดยทำให้แตก
แยก...ซึ่งได้เคยเกิดขึ้นแล้วที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์..."^{๔๑๒}

การเคลื่อนไหวทางการเมืองหลังจากที่การโหมสร้างการรับรู้ "ความจริง" ได้ตรา
ลงในการรับรู้ของสังคมเข้มข้นขึ้นแล้ว ก็คือ การสร้างเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการยุติบท
บาทของขบวนการนักศึกษาและจะใช้เงื่อนไขนี้เป็นทางที่จะทำให้กลุ่มตนเองสามารถใช้
เป็นทางเดินเข้าสู่อำนาจได้

ความต้องการสร้างเงื่อนไขที่จะนำไปสู่การมีอำนาจของกลุ่มตนเองเป็นยุทธ
ศาสตร์ร่วมกันของกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองและราชการทุกกลุ่มที่ต้องการให้เกิดขึ้น ดัง
นั้นจึงจะเห็นว่าในช่วงสองเดือนก่อนเดือนตุลาคมได้มีความพยายามสร้างเงื่อนไขที่จะบีบ
บังคับให้ขบวนการนักศึกษาต้องออกมาแสดงบทบาทที่เด่นชัดมากขึ้นเพื่อที่จะหาเหตุใน
กระบวนการแสดงบทบาทของนักศึกษานั้นใช้เป็นเงื่อนไขของการเข้าไปสู่อำนาจ

การสร้างเงื่อนไขที่รุนแรงมากขึ้นในช่วงสองเดือนก่อนเดือนตุลาคม เนื่องจากว่าจะ
มีการโยกย้ายข้าราชการ และมีการช่วงชิงตำแหน่งกันเข้มข้นมากขึ้น เพราะความแตกแยก
เป็นกลุ่มๆ ในบรรดาข้าราชการระดับสูงทั้งทหารและตำรวจที่แหลมคมมากขึ้นหลัง พ.ศ

^{๔๑๒} ประชาธิปไตย ๘ สิงหาคม ๒๕๑๕

๒๕๑๖ อันนำไปสู่การ “ ตั้งป้อม ” ขับเคลื่อนมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนราชการทหารที่มีความขัดแย้งกันในหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเดิมของถนอม – ประภาส กลุ่มของพลเอกฉัตร หิรัญศิริที่พรรคชาติไทยตั้งขึ้นสู่อำนาจในช่วงรัฐบาลก็ฤทธิและถูกปลดในรัฐบาลเสนีย์ กลุ่มของพลเอกบุญชัย บำรุงพงศ์ และกลุ่มนายทหาร จปร. รุ่น ๗ ที่รวมตัวกันและใช้รุ่นเป็นฐานกำลังในการต่อรองทางการเมืองเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของทหาร กลุ่มนายทหาร จปร. รุ่น ๕ ที่มีความขัดแย้งกับรุ่น ๗ ความขัดแย้งภายในพรรคการเมืองโดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ เป็นต้น

ความแตกแยกภายในระบบราชการและในกลุ่มการเมืองที่เกิดขึ้นได้เชื่อมโยงเข้ากับความหวาดวิตกต่อสถานการณ์รอบประเทศที่ต่างตกอยู่ในอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ ประกอบกับอำนาจชี้ขาดการโยกย้ายตำแหน่งข้าราชการสำคัญนั้นไปอยู่ในมือของนักการเมือง ซึ่งก็ล้วนแล้วแต่ต้องการเลือกพรรคพวกตนเองขึ้นมา ล้วนแล้วแต่เป็นเงื่อนไขแหลมคมที่ชนชั้นนำแต่ละกลุ่มต้องพยายามขับเคลื่อนกลุ่มตนเองให้มีปฏิบัติการในลักษณะต่างๆเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบในดุลย์อำนาจ และในท้ายที่สุดของยุทธศาสตร์ของการแข่งขันอำนาจนี้เองก็คือการเข้ายึดอำนาจรัฐ โดยการใช้กำลังทหาร เพียงแต่จะรอจังหวะใดที่จะปฏิบัติการได้โดยที่ไม่มีการต่อต้านหรือในเงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มอื่นขาดความสามารถที่จะตอบโต้กลับนั่นเอง

การเคลื่อนไหวที่สำคัญที่สุดที่เป็นการสร้างเงื่อนไขทางการเมืองที่สำคัญได้แก่การขอให้นำเอาถนอมกลับเข้าสู่ประเทศไทยด้วยการอ้างว่าจะขอเข้ามาบวชในเดือนสิงหาคม (ประชาธิปไตย ๖ สิงหาคม ๒๕๑๖ หน้า ๑) ซึ่งเมื่อมีการประชุมคณะรัฐมนตรีกรณีพิเศษเพื่อพิจารณาเรื่องนี้ในวันที่ ๗ สิงหาคม มีมติว่าไม่อนุมัติให้จอมพลถนอม เดินทางเข้าประเทศไทยในระยะนี้ เพื่อความสงบของบ้านเมือง^{๑๑} ข่าวการเข้ามาเมืองไทยของถนอมในครั้งแรกนี้ ทางนักศึกษาวិเคราะห์ไว้ว่า

“..นายสุธรรม แสงประทุมเลขาธิการศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย แฉลงเกี่ยวกับการขอลับประเทศไทยของจอม

^{๑๑} ประชาธิปไตย ๗ สิงหาคม ๒๕๑๖ หน้า ๑๒

พลต.นอม...ว่า...ในช่วงนี้มีการกุข่าว...เพื่อผลทางการเมืองของ
บุคคลบางกลุ่ม...ด้วยเจตนา ๓ ข้อ

๑. ปลอ่ยข่าวเพื่อทำลายทางการเมืองของกลุ่มพรรคการเมืองหนึ่ง

๒. เพื่อหยั่งท่าทีขององค์กรนิสิต นักศึกษา

๓.สร้างภาพพจน์ให้ประชาชนเบื่อหน่ายระบอบ

ประชาธิปไตย...”^{๔๙}

หลังจากข่าวต.นอมกลับเมืองไทยไม่นาน ประภาส จารุเสถียร ก็เดินทางกลับมา
ประเทศไทย นักศึกษาและประชาชนได้เริ่มต้นต่อต้านการกลับมาทันทีที่มีผู้เข้าร่วมจำนวน
มากกว่าหมื่นคนและดำเนินต่อเนื่องหลายวัน^{๕๐} .

การตัดสินใจกลับประเทศไทยของประภาส จารุเสถียรนั้นน่าจะได้ประสา
แรงสนับสนุนจากกลุ่มอำนาจอื่นๆ หนาแน่นนักเพราะประภาสหลบอยู่ที่บ้านของ พ.ค. ชาย
ชาญ เทียนประภาส ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ช่อง ๘ ประกอบกับในช่วงแรกกลุ่ม
อาชีวะก็ได้แสดงท่าทีต่อต้านเช่นเดียวกับขบวนการนักศึกษา

“...นายวีระศักดิ์ ทองประเสริฐ เลขานุการศูนย์กลางนักเรียน
อาชีวะศึกษาแห่งประเทศไทยเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งดำเนิน
การในการจับกุมจอมพลประภาส....ถ้าหากมีเหตุอันชวนให้ต้อง
ร่วมมือกับศูนย์นิสิตฯอีก ทางศูนย์อาชีวะก็ยินดีถ้าการกระทำ
นั้นจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม...”^{๕๑}

และเมื่อประภาส จารุเสถียรได้ยอมเดินทางออกไปแล้ว นายทหารผู้เป็นแหล่งข่าว
ได้ตอบคำถามเชิงวิเคราะห์เหตุการณ์นี้ไว้ว่า

^{๔๙} ประชาธิปไตย ๑๒ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑

^{๕๐} ประชาธิปไตย ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑, ๑๒

^{๕๑} ประชาธิปไตย ๑๙ สิงหาคม ๒๕๑๕

"...ผู้สื่อข่าวถามกรณีจอมพลประภาสเข้ามาประเทศไทยอย่าง
ลับและกลับออกไปอย่างลับ...นายทหารระดับสูงผู้นั้นตอบว่า
คำกล่าวนั้นไม่จริง ตรงกันข้าม จอมพลประภาสประสบความสำเร็จ
พ่ายแพ้อย่างย่อยยับมากกว่า เพราะสาเหตุคือ (1) จอมพล
ประภาสได้เรียนรู้ว่าผู้สนับสนุนคนนั้นมีน้อยมากและต่างก็เปิด
เผด็จการออกมาโจมตีเป็นที่รู้กันในหมู่ประชาชนโดยทั่วไปแล้ว
(2) จอมพลประภาสจะไม่มีโอกาสเดินทางกลับเข้าไทยอีกเป็น
เวลานาน (3) ความพ่ายแพ้ของจอมพลประภาสอยู่ที่สนามการ
วางแผนผิดพลาดมาก..."^{๔๑๗}

ศูนย์กลางนักเรียนอาชีวะแห่งประเทศไทยก็ได้ออกมาปฏิเสธกรณีที่มีการเคลื่อนไหวต่อต้านนักศึกษาจนถึงปะทะกันที่มีนักเรียนอาชีวะร่วมด้วยนั้นว่า

"...เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นถือเป็นการกระทำของนักเรียนอาชีวะ
เพียงบางส่วนที่กระทำไปเอง มิใช่มติของศูนย์..."^{๔๑๘}

จนเมื่อรัฐบาลได้เจรจาและตกลงกับประภาส จารุเสถียร โดยให้อยู่ในประเทศได้
๗ วัน โดยรัฐบาลได้ออกเป็นแถลงการณ์ความโดยสรุปว่ารัฐบาลได้ส่งตัวแทนไปเจรจา
และจอมพลประภาส จารุเสถียรได้ตกลงใจเดินทางออกนอกประเทศแต่ขอรักษาดำรงอีกสัก
๗ วัน^{๔๑๙} โดยที่รัฐบาลพยายามหลีกเลี่ยงการที่จะต้องถูกบีบให้ดำเนินคดีต่อจอมพล
ประภาสตามมติเรียกร้องของนักศึกษา และการชุมนุมของนักศึกษาเริ่มยืดเยื้อและมีผู้เข้า
ร่วมมากขึ้นเพราะไม่เชื่อมั่นว่าประภาสจะไม่เดินทางกลับเนื่องจากรัฐบาลยอมให้แม่ทัพ
ภาคที่ ๑ พลโท ชส เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา เป็นผู้รับผิดชอบดูแล ซึ่งการปล่อยให้อยู่ใน
การดูแลของกองทัพภาคที่ ๑ นี้เองทำให้มองได้ว่ารัฐบาลกำลังถูกทหารบางกลุ่มบีบบังคับ

^{๔๑๗} ประชาธิปไตย ๓๐ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑๒

^{๔๑๘} ประชาธิปไตย ๒๔ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑

^{๔๑๙} ประชาธิปไตย ๖ สิงหาคม ๒๕๑๕ แถลงการณ์รัฐบาลฉบับที่ ๓

จนหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยพาดหัวว่า “ รัฐบาลถูกรัฐประหารเงียบ ” การณ์จึงเริ่มเปลี่ยนแปลงโดยเริ่มมีการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ต่อต้านการประท้วงประภาสของขบวนการนักศึกษาขึ้นในวันที่ ๒๑ สิงหาคม

การเคลื่อนไหวของกลุ่มที่ต่อต้านศูนย์นิสิตนักศึกษาน่าจะเกิดขึ้นหลังจากที่กลุ่มการเมืองบางกลุ่มได้ประเมินว่าควรใช้เงื่อนไขให้เป็นประโยชน์แก่กลุ่มตน ดังที่พยายามสร้างสถานการณ์ความรุนแรงให้เกิดขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีกลุ่มศูนย์อาชีวะและสหพันธ์นักศึกษาครูเป็นกองกำลังที่เผชิญหน้ากับนักศึกษาที่แม้จะมีการใช้อาวุธปืนและระเบิดหลายประเภท แต่ไม่ปรากฏว่ามีทหารหรือตำรวจเข้ามาร่วมต่อต้านด้วย จึงทำให้สถานการณ์แม้รุนแรงมากมีนักศึกษามากเจ็บหลายสิบคนแต่ก็อยู่ในสภาพที่ยันกันอยู่ เนื่องจากไม่มีกองกำลังของรัฐเป็นผู้เข้าไปจัดการ^{๔๑} ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความไม่พร้อมในการเตรียมแผนการรองรับการสร้างเงื่อนไขดังกล่าว

แต่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครั้งนี้อาจไม่ใช่เรื่องปรกติธรรมดาเพราะเป็นการกระทำที่มีลักษณะเหมือนการปิดล้อมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นครั้งที่สอง และไม่มีความพยายามของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะยุติเหตุการณ์โดยปล่อยให้เกิดการยิงกันทั้งสองฝ่ายตั้งแต่ประมาณ ๑๓.๐๐-๒๐.๐๐ น.^{๔๒}

ทางรัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ฉบับที่ ๔ เรื่องจอมพลประภาสเดินทางเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งมีความสำคัญที่ต้องการเน้นให้แก่ทั้งนักศึกษาและกลุ่มต่อต้านว่า

“...ฝ่ายทหารได้ให้คำยืนยันแก่รัฐบาลว่าจะยืนอยู่ข้างหลังรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน และจะดำเนินการทุกวิถีทางที่จะปกป้องมิให้เกิดการปฏิวัติหรือรัฐประหารใดๆเกิดขึ้นโดยเด็ดขาด และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งรัฐบาลในการที่จะ

^{๔๑} ประชาธิปไตย ๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๕

^{๔๒} ดูรายละเอียดการปะทะกันใน ประชาธิปไตย ๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๕

อำนวยความสะดวกให้จอมพลถนอมเดินทางออกจากประเทศ
ไทย...”^{๔๒๒}

นายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีช่วยกระทรวงมหาดไทยได้กล่าวถึงการเคลื่อน
ไหวต่อต้านการกลับมาของประภาสก่อนที่จะเกิดการปะทะกัน ปรากฏเป็นข่าว

“...เหตุที่มีโปสเตอร์เรียกร้องประชาชนให้ไปชุมนุมที่สนาม
หลวง ในเย็นวันที่ ๑๗ ว่าเป็นการเตรียมการที่พวกนั้นเตรียมการ
ไว้ล่วงหน้ากระดากที่ใช้ทำโปสเตอร์ก็ทำด้วยกระดาษอาร์ตอย่าง
ดี “ พวกนี้ทำตัวเองให้ตายเร็วขึ้น ” นายสมัครกล่าวเป็น
ปริศนา...”^{๔๒๓}

รัฐบาลสามารถจัดการความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยพยายามแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา
คือ การให้จอมพลประภาสเดินทางออกนอกประเทศได้ในวันที่ ๒๓ สิงหาคม โดยมีแถลง
การณ์ความว่า

“...ตามที่จอมพลประภาส...เดินทางกลับเข้ามา...ต่อมาได้เกิด
กระแสความไม่พอใจอย่างกว้างขวาง และสถานการณ์ได้ทวี
ความตึงเครียดขึ้นเนื่องจากมีกลุ่มบุคคลบางกลุ่มได้ฉกฉวย
โอกาสนี้ เป็นเงื่อนไขขยายความไม่พอใจให้รุนแรง...ก่อให้เกิด
ความระแวงกันขึ้นในระหว่างประชาชนกับรัฐบาลและกองทัพ
แห่งชาติ...”^{๔๒๔}

^{๔๒๒} ประชาธิปไตย ๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑๒

^{๔๒๓} ประชาธิปไตย ๑๘ สิงหาคม ๒๕๑๕

^{๔๒๔} ประชาธิปไตย ๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑,๑๒

รัฐบาลสามารถจัดการให้ประกาศ จารุเสถียรเดินทางกลับไปไทเป โดยก่อนกลับประกาศได้รับพระราชทานวโรกาสให้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทกราบถวายบังคมลา^{๔๕}

กลุ่มผู้นำทางการเมืองที่ได้พยายามใช้เงื่อนไขการเข้าประเทศของประกาศมาเป็นแกนการเคลื่อนไหวของคนน่าจะสรุปทบทวนได้ว่าการที่คนไม่สามารถยกระดับความขัดแย้งให้มากพอจนทำให้เข้ามายึดกุมอำนาจทางการเมืองไม่ได้ก็น่าจะมาจากการที่ไม่สามารถทำให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษาที่ต่อต้านประกาศ จารุเสถียรเป็นภาพลบได้ แม้ว่าจะมีความพยายามจะเสนอต่อสังคมว่าข้อเสนอของนักศึกษานั้นเกินเลยไปในกรณีการเรียกร้องให้ขึ้นศาล แต่ก็ไม่สามารถสร้างกระแสไม่ยอมรับการเคลื่อนไหวของนักศึกษาได้ แต่อย่างไรก็ตาม การนำเอา “ ทรราช ” กลับเข้าประเทศกลายเป็นยุทธวิธีที่ชนชั้นนำทางการเมืองได้เห็นว่าสามารถที่จะล่อให้นักศึกษาแสดงบทบาทเพราะนักศึกษาไม่สามารถที่จะปฏิเสธบทบาทการเคลื่อนไหวนี้ได้เลย ดังนั้นจะเห็นว่าหลังจากประกาศเดินทางออกนอกประเทศไปได้เพียง ๒ วัน ก็มีข่าวว่าถนนอมบวชที่สิงคโปร์ ดังปรากฏในสื่อมวลชนว่า

“ สำนักข่าว ไอเอ็นเอ ได้รับรายงานข่าวจากสิงคโปร์ว่าขณะนี้จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ตัดสินใจที่จะอุปสมบทในสิงคโปร์แล้ว โดยที่ญาติที่กรุงเทพฯ ได้จัดหาเครื่องอัฐบริขารต่างๆ ให้ จอมพลถนอม กิตติขจร กำลังท่องบ่นบทสวดนาคอยู่” ^{๔๖}

ต่อจากนั้นอีก ๓ วัน ก็มีข่าวว่าถนอมจะกลับมาเยี่ยมพ่อที่ป่วยมากแล้ว ซึ่งข่าวนี้เริ่มจากข่าวลือก่อน ดังปรากฏในสื่อมวลชนความว่า

“ การกลับมากรุงเทพฯ ของจอมพลถนอม กิตติขจร เพื่อมาหาบิดาซึ่งป่วยมีอาการเหี้ยมหนัก เป็นข่าวลือหนาหูยิ่งขึ้น บุตรี

^{๔๕} ประชาธิปไตย ๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑

^{๔๖} ประชาธิปไตย ๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑

ของจอมพลถนอมรอกการตัดสินใจจากรัฐบาล และอาจปูบปีบมา
ก็ได้

...นางทรงสุดา ขอดมณี...แจ้งให้ทราบว่ามีนายสมัคร สุนทรเวช
รัฐมนตรีมหาดไทยได้เคยให้คำรับรองไว้ว่าถ้าบิดาจอมพลถนอม
กิตติขจร มีอาการป่วยหนักหรือเสียชีวิตแล้ว ทางรัฐบาลก็จะ
ผ่อนผันให้เดินทางเข้าประเทศได้เป็นการชั่วคราว...”^{๔๒๗}

จะเห็นได้ว่าข่าวที่ปรากฏครั้งแรกไม่ได้มีข่าวว่าถนอมจะเข้ามาเมืองไทยด้วยการ
บวชเลย หากแต่เป็นการเตรียมตัวบวชจากนั้นจึงมีข่าวว่าจะเดินทางเข้ามาเมืองไทยโดยมา
เยี่ยมพ่อและในข่าวก็ไม่มีการระบุที่ใดว่าจะบวชหรือบวชแล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน
ถึงความพยายามที่จะสร้างเงื่อนไขใหม่ที่น่าจะรัดกุมกว่ากรณีประกาศ จารุเสถียร ดังที่มี
ความพยายามกลบข่าวการบวชของถนอม ดังปรากฏความพยายามนี้จากลูกสาวของถนอม
กิตติขจร

“...นางนงนุช จิระพงศ์ (กิตติขจร) ...กล่าว...ว่าข่าวที่จอมพล
ถนอม จะมาบวชไม่เป็นความจริงเพียงแค่จะเข้ามาถือศีลแปล
กรรมคาไม่ถึงกับเข้าบวชเป็นพระภิกษุ ...”^{๔๒๘}

เมื่อท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจรเดินทางเข้าประเทศในวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๑๕
ซึ่งมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่พร้อมกำลังทหารจำนวนหนึ่งไปรับถึงสนามบินแล้ว^{๔๒๙} ก็ได้มี
ความพยายามที่จะเสนอข่าวการขอเข้ามาประเทศไทยอย่างเปิดเผยครั้งแรกโดยนาวาอากาศ
โท บุทธพงศ์ กิตติขจร ได้แถลงเรื่องการขอกลับประเทศของจอมพลถนอมพร้อมกับขอ
เสนอให้รัฐบาลควบคุมตนเองด้วย^{๔๓๐}

^{๔๒๗} ประชาธิปไตย ๒๘ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑, ๑๒

^{๔๒๘} ประชาธิปไตย ๒๙ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑

^{๔๒๙} ประชาธิปไตย ๒๘ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑, ๑๒

^{๔๓๐} ประชาธิปไตย ๒ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑

การเดินทางกลับประเทศไทยภายหลังจากที่ประภาสต้องเดินทางกลับออกไปซ่อม ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นโดยไม่วางแผน ซึ่งทุกคนก็ย่อมรู้ที่นักศึกษาต้องเคลื่อนไหวคัดค้าน การเข้ามาอย่างแน่นอและหากนักศึกษาคัดค้านได้อย่างเข้มแข็งเช่นคราวจับไล่ ประภาส ทางออกของรัฐบาลก็มีทางเดียวเท่านั้นก็คือพยายามให้ถนนเดินทางกลับ ซึ่ง หากการณ์เป็นเช่นนั้นก็ไม่มีความหมายอะไรเพราะไม่ได้เกิดประโยชน์ทางการเมืองต่อ กลุ่มใดเลย

ดังจึงเห็นได้ว่ามีความพยายามที่จะทำให้การเดินทางกลับเข้าประเทศของถนน นั้นเป็นเรื่องที่คนในสังคมไทยขัดขวางได้ยากและต้องสร้างกระแสให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน ให้ได้ว่ากลุ่มผู้คัดค้านนั้นเป็นภัยต่อชาติ ดังจะเห็นได้จากการวางแผนให้ถนนบวช

กรณีของการเคลื่อนไหวนี้นายสมักร สุนทรเวช รัฐมนตรีช่วยมหาดไทยได้กล่าว ว่า

" สมักรอ้างว่ารู้แผนก่อการร้าย อาชีวะปลอมจะปะทะนักศึกษา
๔๓๐

นายสมักร สุนทรเวช มห. มหาดไทย ให้สัมภาษณ์....วันนี้มี เรื่องสำคัญเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ จำเป็นต้องพูดในฐานะรัฐมนตรี ...คนได้รับรายงาน แต่ขอปิดปิดแหล่งข่าว...ซึ่งทราบ ว่ามีคนไทยนับพันไปฝึกอาวุธและวิธีการแทรกซึมใน...ลาว... คนกลุ่มนี้จะอาศัยสถานการณ์ตอนจอมพลกลับเข้ามาสร้างสถานการณ์ความปั่นป่วน วุ่นวายขึ้นในประเทศ โดยมีคนญวนชั้นนำ เป็นผู้บงการ...หากมีการ เดินขบวนเกิดขึ้น กลุ่มคนไทยที่ไปฝึก อาวุธในลาว จะแต่งตัวแบบนักเรียนอาชีวะเข้าทำการต่อต้านถึง ขึ้นแตกหักกับนักศึกษาประชาชน เพื่อสร้างสถานการณ์ให้เลว

ร้ายเช่นเดียวกับตอน ๑๔ ตุลา เพื่อผลประโยชน์ในการแทรกแซง หรือเข้าล้มล้างรัฐบาล...”^{๔๓๒}

การเตรียมการนำถนอมเข้ามานั้นจึงเป็นกระบวนการที่หลายฝ่ายก็มองเห็นมีกลุ่ม นักการเมืองและข้าราชการระดับสูงบางกลุ่มต้องการสร้างเงื่อนไขเพื่อขึ้นมามีอำนาจเพียง แต่ว่าในสถานการณ์นั้น แต่เนื่องจากความแตกแยกที่ดำรงอยู่ทำให้แต่ละฝ่ายล้วนแล้วแต่ ไม่มีอำนาจเพียงพอที่จะยับยั้งหรือแก้ไขสถานการณ์ได้ แม้ในฝ่ายของรัฐบาลเองโดยเฉพาะนักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งรู้ตลอดว่ามีการเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบในการ นำเอาถนอมเข้ามาและมองเห็นด้วยว่าต้องการล้มรัฐบาลตนเอง แต่ก็ไม่สามารถทำอะไร ได้ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากการแก้ไขแถลงการณ์ของรัฐบาลที่จะแสดงจุดยืนกรณีถนอมเดินทางเข้ามาประเทศไทย โดยทำให้มีความกำกวมไม่ระบุว่ารัฐบาลจะอย่างไรในกรณีนี้ แถลงการณ์ที่ถูกแก้มีดังนี้

“...เรื่องนี้รัฐบาลตระหนักในภารกิจอันสำคัญยิ่งที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จะดำเนินการทำความเข้าใจกับทุกฝ่ายให้เห็นแก่ความสงบสุขของประชาชน ทั้งนี้รวมทั้งนัยการให้ท่านสุกิตติขจรโรภิกขุ เห็นแก่ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเมื่อสำเร็จกิจตามความมุ่งหมายในการเดินทางเข้าประเทศ ดังกล่าวข้างต้นเสร็จสิ้นลง...”^{๔๓๓}

ซึ่งเมื่อรัฐบาลออกแถลงการณ์ไปแล้ว นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีและนายชวน หลีกภัย รัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรี ร่วมกันให้สัมภาษณ์ว่า “..แถลงการณ์ที่รัฐบาลจะนิมนต์พระสุกิตติภิกขุออกจากประเทศนั้น ไม่ตรงกับที่ตนเห็นในตอนแรก คือมีข้อความที่แตกต่างไปจากที่...ร่วมกันร่างขึ้นมาเป็นอันมาก”^{๔๓๔} และเมื่อภายหลังที่นายกรัฐมนตรีลาออกและจัดตั้งรัฐบาลใหม่ก็มีข่าวว่าพล.ต.

^{๔๓๒} ประชาธิปไตย ๔ กันยายน ๒๕๑๖ หน้า ๑,๑๒

^{๔๓๓} ประชาธิปไตย ๒๔ กันยายน ๒๕๑๖ หน้า ๑

^{๔๓๔} ประชาธิปไตย ๒๕ กันยายน ๒๕๑๖ หน้า ๑

ประมาณ อติเรกสารเป็นผู้มีส่วนในการทำการตัดข้อความนี้ ดังความปรากฏในหนังสือพิมพ์ว่า

" ...ความกินแหนงแคลงใจที่สำคัญที่สุดระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับ พรรคชาติไทย คือ เรื่องที่พรรคชาติไทยอยู่เบื้องหลังการกลับมาของจอมพลประภาส...และพระณอม...พล.ต.

ประมาณ อติเรกสาร ได้แสดงความเห็นนอกเหนือใจจอมพลประภาสและจอมพลถนอมทุกครั้งที่มีการประชุมคณะรัฐมนตรี...ครั้งสุดท้ายคือการที่ พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร ใช้อำนาจในการตัดข้อความในแถลงการณ์ของรัฐบาลซึ่งทางพรรคประชาธิปัตย์เป็นผู้ร่างตอนหนึ่งออกไป ทำให้แถลงการณ์นั้นคลุมเครือคือตัดข้อความต่อไปนี้ออก " จะดำเนินการให้พระภิกษุถนอมออกนอกประเทศโดยเร็ว "^{๔๓๕}

สถานการณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมานั้นอยู่ที่การสร้างการรับรู้ให้แก่สังคมในสองด้านด้วยกัน ด้านแรก ก็คือ ทำให้สังคมโดยรวมยอมรับการเข้ามาของถนอมจะได้ไม่ร่วมกับนักศึกษาในการบีบบังคับให้เดินทางออกนอกประเทศ ด้วยการอธิบายและสร้างเงื่อนไขขึ้นมาสองอย่าง ได้แก่ การต้องยอมให้ถนอมมาเยี่ยมพ่อที่ป่วยหนัก เพราะสังคมจะเห็นว่ามี ความจำเป็นทางด้านมนุษยธรรมอย่างยิ่งที่ต้องยอมให้ถนอมอยู่ในประเทศไทย อีกเงื่อนไขหนึ่งก็คือการบวช ซึ่งจะทำให้การต่อต้านและขับไล่พระสงฆ์ออกนอกประเทศนั้นเป็นไปได้ยากลำบากขึ้นเพราะสามารถอ้างได้ว่าขัดกับความรู้สึกของคนไทย ประกอบกับการวางแผนให้บวชที่วัดบวรนิเวศโดยมีสมเด็จพระญาณสังวร พระเถระชั้นผู้ใหญ่ (สมเด็จพระสังฆราชเจ้าองค์ปัจจุบัน) เป็นพระอุปัชฌาย์ โดยให้พระเถระเหล่านั้นแสดงตนออกมาปกป้องการบีบบังคับให้กลับโดยการอ้างพระวินัย

^{๔๓๕} ประชาธิปไตย ๒๕ กันยายน ๒๕๑๕ หน้า ๑๒

เงื่อนไขนี้จะถูกใช้ในแง่ที่ว่าคนที่คัดค้านและต้องการจับไล่พระสงฆ์ย่อมไม่ใช่คนไทย กรอบการอธิบายเช่นนี้ถูกระดมสื่อสารสู่สังคมทันทีที่ถนนเดินทางเข้ามาประเทศไทย ดังที่สถานีวิทยุยานเกราะโดย พ.ท.อุทาร์ สนิทวงศ์ ณ.อยุธยา ได้ออกอากาศในวันที่ ๑๕ กันยายน เวลา ๑๓.๓๐ ซึ่งเป็นเวลาใกล้เคียงกับที่พระธมมได้เปลี่ยนแปลงการบวชจากณเฑาะสู่พระ ความว่า

"...พ.ท.อุทาร์ สนิทวงศ์ ณ.อยุธยา พุดออกอากาศเดือนศูนย์นิสิต นักศึกษาว่าอย่ากระทำการใดๆที่เป็นการคุกคามก้าวร้าวต่อสถาบันพระพุทธศาสนา ...ขณะนี้ จอมพลธมมเป็นองค์พระโดยสมบูรณ์แล้ว โดยความเห็นชอบของรัฐบาลและพุทธศาสนิกชน และศาสนิกชนในศาสนาอื่นๆกำลังจับตามองว่าจะมีกลุ่มพลังใดจบบ้างเข้าไปก้าวร้าวสถาบันพระพุทธศาสนาที่คนไทยทั้งชาติเคารพบ้างหรือไม่ จึงอย่ากระทำการดังกล่าว.." ^{๔๓๖}

หรือในการรับรู้ของนักการเมืองที่คอยสตรับรับฟังข้อมูลข่าวสารได้กล่าวไว้ว่า

ส.ส. วีระ มุสิกพงศ์ ได้อภิปรายในญัตติเรื่องการกลับเข้าบวชของพระจอมพลธมม กิตติขจร...ว่า การกลับเข้ามาของพระธมมครั้งนี้จะต้องมีการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นเป็นตอนแน่นอน จะเห็นได้จากเพียงแค่ขึ้นเครื่องบินมุงมาก็มีวิทยุประกาศเตือนไม่ให้มีการต่อต้าน และยังพูดทำนองสำคัญว่า ถ้าใครต่อต้านแล้วถือเป็นคอมมิวนิสต์อีกด้วย เช่นนี้ แสดงว่ามีการประสานกันอย่างเป็นขบวนการ.." ^{๔๓๗}

^{๔๓๖} ประชาธิปไตย ๒๐ กันยายน ๒๕๑๕ หน้า ๑๒

^{๔๓๗} ประชาธิปไตย ๒๔ กันยายน ๒๕๑๕ หน้า ๑

พระเถระชั้นผู้ใหญ่ ก็แสดงทศนะต่อภิกษุนี้ว่า

" สมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ วัดราชผาติการาม ...รัฐบาลไม่มีสิทธิที่จะส่งพระเถระออกนอกประเทศเพราะขณะนี้พระเถระอยู่ในสมณเพศและไม่ใช่นักของฆราวาส แต่เป็นของสงฆ์ เพราะฉะนั้นต้องขึ้นอยู่กับคณะสงฆ์...พระเถระเป็นพระใหม่ตามระเบียบคณะสงฆ์บัญญัติว่าพระพรรษาไม่ถึง ๕ ปี จะเดินทางไปต่างประเทศไม่ได้ยกเว้นจะมีพระพี่เลี้ยงซึ่งมีอายุโตตั้งแต่ ๕ พรรษาขึ้นไปร่วมเดินทางด้วย...แต่ขณะนี้ประเทศกาลเข้าพรรษา พระพี่เลี้ยงต้องอยู่จำพรรษาตามวินัยสงฆ์ ถ้าพระพี่เลี้ยงไปตอนนี้ก็ผิดพระวินัย..."^{๔๓๔}

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช วัดราชบพิธ ทรงให้ความเห็นว่า

"...ถ้าจะมีการดำเนินคดีฟ้องร้องพระเถระ ก็จะต้องไปติดต่อผู้กำกับประกันเพราะก่อนบวชต้องมีผู้รับประกัน ถ้ามีการสอบสวนก็ต้องแจ้งให้คณะสงฆ์ทราบ เพราะเวลานี้พระเถระอยู่ในปกครองของคณะสงฆ์แล้ว...ถ้าตำรวจสอบสวนพระเถระ พระเถระจะงดให้ปากคำก็ได้ เพราะเมื่อเป็นพระอยู่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้..."^{๔๓๕}

การนำพระเถระเข้ามาบวชที่วัดบวรนิเวศนั้นได้ทำให้เกิดการสร้างข่าวลือที่ยิ่งทำให้เงื่อนไขของการทำลายนักศึกษารัดแน่นมากขึ้น ดังปรากฏในข่าวว่า

"...พล.ต.ท. ชุมพล โลหะชาละ รองอธิบดีกรมตำรวจ และ พล.ต.ท. วิเชียร แสงแก้ว ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ได้รุดไป

^{๔๓๔} ประชาธิปไตย ๒๑ กันยายน ๒๕๑๕ หน้า ๑

^{๔๓๕} ประชาธิปไตย ๒๒ กันยายน ๒๕๑๕ หน้า ๑๒

พบสมเด็จพระญาณสังวร เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศ...แถลง...ว่า..
ได้มีจดหมายสื่กลับฉบับหนึ่งลงวันที่ ๒๐ กันยายน และลงท้าย
ชื่อว่า กลุ่มฝ่ายค้าน ส่งมาถึง...เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศ ขู่จะเผาวัด
นี้ทั้งในกรณีที่ยอมให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุณอม..."^{๔๔๐}

ในวันที่ ๒๔ กันยายน หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยได้ลงข่าวว่า

"เสด็จพระราชดำเนินวัดบวรฯ"

"...เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและ
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินไป
ยังวัดบวรนิเวศวิหารเป็นการส่วนพระองค์ ทั้งสองพระองค์
ทรงปฏิสนธากับพระญาณสังวรเจ้าอาวาสเป็นเวลานาน
ประมาณ ๑ ชั่วโมง ๒๐ นาที จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับเมื่อ
เวลา ๒๓.๔๕ น. ต่อมาพระญาณสังวรให้สัมภาษณ์ว่าพระ
ประมุขทั้ง ๒ พระองค์เสด็จไปนมัสการพระพุทธชินสีห์ และ
ทรงถามพระญาณสังวรเกี่ยวกับจิต สมาธิ และปัญญา และมีได้มี
พระราชดำรัสเกี่ยวกับสุกิดิเคแต่ประการใด

อนึ่ง สุภาพสตรีผู้หนึ่งซึ่งตามเสด็จพระราชดำเนิน
ครั้งนี้ แถลงกับผู้สื่อข่าว...ว่าสมเด็จพระนางเจ้ามีพระราช
ดำรัสฝากมาว่าขอให้ประชาชนช่วยกันดูแลป้องกันอย่าให้
ผู้ใจร้ายมาทำลายวัด เพราะวัดเป็นสมบัติของประชาชนและ
ของประเทศชาติ..."^{๔๔๑}

อีกด้านหนึ่งของการแสดงตนออกมาปกป้องพระณอม ก็คือ การทำให้การ
เคลื่อนไหวของนักศึกษาที่ต่อต้านพระณอมไม่ให้อยู่ในประเทศไทยเป็นวิหิคิขของกลุ่ม

^{๔๔๐} ประชาธิปไตย ๒๓ กันยายน ๒๕๑๘ หน้า ๑๒

^{๔๔๑} ประชาธิปไตย ๒๔ กันยายน ๒๕๑๘ หน้า ๑๒

คนที่ไม่ใช่คนไทยซึ่งก็คือเป็นคอมมิวนิสต์นั่นเอง ดังปรากฏอย่างเข้มข้นในหนังสือพิมพ์ดาวสยาม เช่น การกล่าวถึงความผิดของนักศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับความผิดของถนน

"ความผิดพลาดของศูนย์กลางนิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย

๑. ปลุกระดมมวลชนในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๑๖ เป็นเหตุให้มีคนตาย

๒. นำประเทศชาติไปสู่ระบอบคอมมิวนิสต์

๓. พยายามใช้พลังประชาชนในการก่อเหตุรุนแรงในแผ่นดิน

๔. รับเงินจากจีน รัสเซีย ญี่ปุ่น เข้ามาเพื่อก่อความบ่อนทำลายชาติ นับว่าเป็นกบฏต่อแผ่นดิน

๕. ยอมให้ต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลเหนือคนไทย (ไม่ต่อต้านญี่ปุ่น)

.....

๑๐. ปลุกระดมมวลชน ใช้กฎหมายเหี้ยมโหด^{๔๔}

ในคอลัมน์ สืบเสาะตอบปัญหาสารพัน ของสืบเสาะและคอลัมน์ นี้แหละการเมืองของ ชัยณรงค์ ล้วนแล้วแต่พยายามอธิบายการเคลื่อนไหวทุกอย่างของนักศึกษาด้วยการบอกความคิดที่ว่าเป็นคอมมิวนิสต์

การเชื่อมโยงศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเข้ากับพรรคคอมมิวนิสต์ก็ปรากฏอย่างชัดเจน เช่น ในข่าวที่สื่อสารต่อสังคม ความว่า

"...ทั้งนี้ จากรายงานข่าวของหน่วยปฏิบัติการพิเศษ ที่ติดตามการเคลื่อนไหวของกลุ่มแนวร่วมพรรคคอมมิวนิสต์ ในอันที่จะใช้แผนการทุกวิถีทางเพื่อก่อความสงบขึ้นภายในประเทศไทย อันประกอบด้วยหลายหน่วยงานประสานงานกัน เช่น ทหารป่า

^{๔๔} ดาวสยาม วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๑๕ หน้า ๓

ซึ่งพยายามตีฝ่าขีดพื้นที่โดยใช้ชื่อว่า พคท. และกลุ่มกลุ่มกระคม
มวลชนในเมืองโดยมีศูนย์กลางคือ ฯ เป็นตัวประสานงานใหญ่
แหล่งข่าวดังกล่าวได้แจ้งว่าหลังจากที่ศูนย์กลางคือ ฯ ซึ่ง
เป็นตัวประสานงานใหญ่ในการปลุกระดมมวลชนในเมือง
พยายามปฏิบัติงานด้านปลุกระดมอย่างเปิดเผยทุกวิถีทาง...ได้
รับแผนงานปฏิบัติงานจากชั้นสูงให้ปฏิบัติงานต่อไปให้ใช้แผน
ใหม่โดยเร่งขยายแนวร่วมเพื่อการต่อสู้ภายในเมืองให้กว้างขวาง
มากขึ้นโดยใช้แบบจำลองทั้งในด้านเปิดเผยและแบบความลับ
...^{๔๔๓}

ในช่วงเดียวกันนั้นเองก็โหมประโคมข่าวการต่อต้านญวนอพยพที่จังหวัด
สกลนครเข้มข้นมากขึ้นด้วย ถึงระดับใช้ความรุนแรงเผาบ้านเรือนของชาวญวนอพยพ แต่
หนังสือพิมพ์ดาวสยามกลับลงข่าวว่า

“...เมื่อ ๒๐ สค. ๒๕๑๕...การชุมนุมเกิดขึ้นอีกโดยไม่มีผู้นำ...
...ตำรวจอ้างว่ามีผู้ร้ายบุกไปปล้นทรัพย์ของคนญวน จึงยิงปืน
ถล่มขึ้นสองชุด เป็นเหตุให้ประชาชนที่ชุมนุมอยู่...แตกตื่น...
ตำรวจได้จับกุมและยังได้จับกุมประชาชนที่อยู่ตามบ้านพักของ
ตนเองอีกด้วย รวม...๕๐ คน
หลังจากจับกุมประชาชนแล้ว ชาวญวนได้จัดเลี้ยงอาหารเย็น
ตำรวจชั้นผู้น้อย...๓๐๐๐ บาท และเลี้ยงนายตำรวจเกือบ ๒๐๐๐
บาทกลางตลาด...
...ขบวนการปฏิรูปแห่งชาติ เห็นว่า...ตำรวจ..น่าจะมี
ความเป็นชาตินิยมบ้าง..”^{๔๔๔}

^{๔๔๓} ดาวสยาม ๒๒ กันยายน ๒๕๑๕ หน้า ๑๒

^{๔๔๔} ดาวสยาม ๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๕ หน้า ๑๒

และการโหมประโคมเพื่อป้ายสีชาวนาก็มีมาโดยตลอด เช่น " สั่งสำรวจชาวนาอพยพในอุดร พบมีการเคลื่อนไหวกดขี่ข่มเหง " ^{๔๕}

การเคลื่อนไหวก่อตั้งหลายที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายที่จะทำให้ขบวนการนักศึกษาตกเป็นเป้าของความรู้สึกรังเกียจของสังคมว่าเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังความวุ่นวายปั่นป่วนและความรุนแรงทั้งหลายที่เกิดขึ้น แม้ว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ฆาตกรรมข้าราชการสองคนที่นครปฐมก็ยังสามารสร้างข่าวขึ้นมาได้อีกกว่าเป็นการฆาตกรรมของฝ่ายซ้ายด้วยตัวเอง ดังการพาดหัวของดาวสยามความว่า " ดร. พนมฝ่ายซ้ายวางแผนฆ่าวางแผน แขนงคอ ๒ ศพ ใช้ปลูกระดมเผาวัดบวรฯ " ^{๔๖}

โดยสถานการณ์ที่ทุกกลุ่มทราบคืออยู่ที่กำลังมีการเคลื่อนไหวก่อตั้งขบวนการเมืองครั้งสำคัญและเป้าหมายได้แก่การทำลายขบวนการนักศึกษา และการทำลายครั้งนี้จะมีผลกระทบถึงหลายฝ่าย ที่สำคัญได้แก่ รัฐบาล ซึ่งรัฐบาลเองก็พยายามจะแก้ไขสถานการณ์ด้วยการลาออกเพื่อที่จะจัดตั้งรัฐบาลใหม่ที่จะไม่ให้มีฝ่ายที่คิดว่าเป็นกลุ่มที่ร่วมวางแผนหรือกลุ่มที่สร้างปัญหาเรื่องเอกภาพในรัฐบาล โดยนายกรัฐมนตรีลาออกในวันที่ ๒๔ กันยายนและตั้งรัฐบาลใหม่ในวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๑๙ แต่ก็ไม่สามารถที่จะจัดการแก้ไขสถานการณ์อะไรได้เนื่องจากความตั้งใจที่จะหิบบลยโอกาสที่เกิดขึ้นจกการเคลื่อนไหวก่อตั้งด้านถนนมาเป็นเงื่อนไขของการยึดอำนาจนั้นเป็นเป้าหมายหลัก ก่อนที่จะสามารถหิบบประเด้นเรื่องรูปถ่ายการแสดงแขนงคอมาใช้เป็นประเด็นหลักได้นั้น การระดมใช้ประเด็นเรื่องนักศึกษาจะเข้าเผาวัดบวรกำลังถูกใช้เพื่อสร้างกระแสความชอบธรรมอยู่แล้ว

เหตุการณ์เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ก็คือการรัฐประหารที่ใช้เงื่อนไขของการทำลายนักศึกษาเป็นฐาน ซึ่งเกิดขึ้นได้จากความพยายามที่จะสร้างให้สังคมรับรู้และซึมซับความจริงที่ถูกสร้างว่า " นักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์และเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังความวุ่นวายทั้งหลายที่เกิดขึ้น "

^{๔๕} ดาวสยาม ๑๑ กันยายน ๒๕๑๙ หน้า ๓

^{๔๖} ดาวสยาม ๒๗ กันยายน ๒๕๑๙ พาดหัวหน้า ๑

ขึ้น " การที่ทำเช่นนี้ได้ทำให้แม้ว่าจะมีคนจำนวนไม่น้อยที่ไม่นิยมวิธีการรัฐประหารก็ไม่สามารถทำอะไรได้

ภายหลังการฆาตกรรมนักศึกษาในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ การเคลื่อนไหวต่างๆ ของนักศึกษาก็หยุดลงระยะหนึ่ง จนกระทั่งการเคลื่อนไหวเพื่อให้กำลังใจและเรียกร้องให้ปลดปล่อยนักโทษกรณี ๖ ตุลาคม นำไปสู่ความพยายามตั้งขบวนการนักศึกษาขึ้นมาใหม่ แต่เนื่องจากความระมัดระวังไม่ต้องการให้การเคลื่อนไหวของนักศึกษามีลักษณะเป็นองค์กรเดียว จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็น " องค์การนักศึกษา ๘ สถาบัน " (รวมตัวภายใต้ชื่อองค์การนักศึกษา ๘ สถาบันก่อนจากนั้นจึงเพิ่มจำนวนสถาบัน)

อาจจะกล่าวได้ว่าภายหลังจากปี พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นต้นมา การใช้ป้ายว่านักศึกษาเป็น " มือที่สาม " ที่เป็นคอมมิวนิสต์นั้นหมดไปเพราะบทบาทของนักศึกษาที่ลดลงไปจนผู้นำนักศึกษาได้ประกาศถึงการเป็น " บุคของการแสวงหาครั้งที่สอง " นั่นเอง การพาตึงถึงนักศึกษาในกรอบมือที่สามพบครั้งแรกหลังสุดเกิดจากการเคลื่อนไหวของนักศึกษา ๑๘ สถาบัน

"... วิทยาการผู้อบรม...ตั้งข้อสงสัยองค์การของนักศึกษา ๑๘ สถาบัน กำเนิดขึ้นมาได้อย่างไร ใครเป็นกลุ่มพลังอุดหนุนอยู่เบื้องหลัง ในเมื่อรัฐบาลห้ามจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ โดยตรงอยู่แล้ว ระบุเด็กนักเรียนระดับ ม.ศ. ๓ ก็กำลังถูกล้างสมอง เป็นการใหญ่ ฝากให้ทุกฝ่ายให้คอยเฝ้าจับตามอง..."^{๔๔๗}

แต่การอ้าง " มือที่สาม " ยังถูกใช้ในกรณีปฏิบัติการทางการเมืองที่ไม่สามารถมีผู้ใดยืนยันได้ว่าใครเป็นผู้ทำ ซึ่งก็เท่ากับไม่ต้องตอบอะไรต่อสังคมในประเด็นนั้นๆ เช่น กรณีที่นายกรัฐมนตรีกีร์ยางศักดิ์ ชมะนันท์ถูกใบปลิวโจมตีว่าเป็นคอมมิวนิสต์เพราะเป็นผู้ออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมจำนวน ๖ ตุลาคม

^{๔๔๗} เดลิมีเรอร์ ๒๔ กันยายน ๒๕๒๒

" ศูนย์ปฏิบัติการลูกเสือชาวบ้าน ออกแถลงการณ์ระบุใบปลิวที่ออกมาเตือน เป็นการฉวยโอกาส...อาจเป็นมือที่สามหวังจะให้รัฐบาลแตกแยกกับลูกเสือชาวบ้าน...พลเอก บุญชัย ...กล่าวอีกว่า...อาจจะมีมือที่สามอาศัยมือลูกเสือชาวบ้านก็ได้...ไม่รู้ว่าแผนนี้เป็นแผนของฝ่ายซ้ายหรือขวากันแน่..."^{๔๔๔}

ในกรณีที่มิช่าวออกมาว่านักศึกษาที่ได้รับการนิรโทษกรรมออกมานั้นอาจจะถูกลอบสังหาร พลเอกเกรียงศักดิ์ฯนั้นก็ได้กล่าวตอบคำถามผู้สื่อข่าวที่ถามว่า

"...เมื่อปลดปล่อยจำเลยคดี ๖ ตุลาคมออกมาแล้ว จะมีมาตรการในการป้องกันความปลอดภัยให้บุคคลเหล่านี้อย่างไร...ขออย่าคิดในแง่ นั้นเพราะไม่มีใครนอกจากคนที่เกลียดจุดไป...ผมเชื่อว่าประชาชนไม่ทำเขา จะมีใครนอกจากมือที่สามที่ต้องการให้เราแตกกัน...ผมเชื่อว่าไม่มีใครจะทำลูกหลานของเรา..."^{๔๔๕}

การอ้างว่านักศึกษาเป็นมือที่สามนั้นหมดไปเมื่อบทบาทของนักศึกษาลดลงและต่อมาเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์เริ่มสลายตัวลง และทางรัฐบาลในสมัยต่อมาก็พยายามที่จะสลายพรรคคอมมิวนิสต์ด้วยการออกประกาศ ๖๖/๒๕๒๓ ออกมา

การสร้างความจริงว่านักศึกษาเป็นมือที่สามที่เป็นคอมมิวนิสต์ถือได้ว่าเป็นการสร้างความจริงที่นำไปสู่โอกาสในการใช้ความรุนแรงเพื่อขจัด " ศัตรูของชาติ " ที่เห็นเป็นเป้าหมายอย่างชัดเจนเพื่อเป็นเงื่อนไขการเข้ายึดอำนาจรัฐนั้นเป็นปรากฏการณ์ครั้งสำคัญในสังคมไทย เพราะหลังจากที่สามารถกำจัดนักศึกษาจากการเมืองได้แล้วนั้นมา แม้จะมีการใช้ " มือที่สาม " ในการอธิบายปัญหาที่เกิดขึ้นก็เป็นเพียงแต่ละกรณีๆไปเท่านั้น เช่น เมื่อมีการหยุดงานก็จะมีกรออกข่าวก่อนว่ามี " มือที่สาม "

^{๔๔๔} มติชน ๒๘ กันยายน ๒๕๒๑ หน้า ๑,๑๒

^{๔๔๕} มติชน ๑๖ กันยายน ๒๕๒๑ หน้า ๑,๑๒

“ พนักงานโรงงานยาสูบเคลื่อนไหวดร้อมผลงาน เรียกร้องให้
ปลดผู้อำนวยการระบุ “ มือที่สาม ” ต้องการโค่นเก้าอี้ผู้
ผู้อำนวยการ...”^{๔๕๐}

หรือ เมื่อมีการทะเลาะวิวาทกันระหว่างนักเรียนช่วงกลสองโรงเรียน และมีผู้จุดไฟ
เผาป้อมยาม ข่าวก็อ้างว่า “ มือเพลิง...เป็นชายหนุ่ม...ซึ่งไม่ใช่นักศึกษา แต่อาจจะเป็น “
มือที่สาม ” ที่เข้ามาแทรกแซงก็ได้...”^{๔๕๑} และเมื่อมีการสรุปปัญหาที่จะยกสาเหตุการก่อ
วิวาททั้งหมดไปให้แก่มือที่สามฝ่ายเดียวเพื่อที่จะทำให้เข้าใจได้ว่าผู้ที่ต้องรับผิดชอบทาง
ด้านการเรียนการสอนและการจัดการ โรงเรียนนั้นไม่มีผิด

“...คณะกรรมการการศึกษาเอกชนจัดให้มีการประชุมร่วมกัน...
เพื่อหาช่องทางในการป้องกันการทะเลาะวิวาทระหว่างนักเรียน
โรงเรียนต่างๆ...เวลานี้มีบุคคลที่ ๓ ที่ไม่ใช่ นักเรียน แต่แต่ง
เครื่องแบบนักเรียนมาก่อนเหตุ...ทำให้เกิดความเข้าใจผิด อันเป็น
ชนวนให้เกิดเหตุลุกลามต่อไปได้...”^{๔๕๒}

การใช้การอธิบายเรื่อง “ มือที่สาม ” จึงกลับมาเป็นเรื่องปกติของการเริ่มต้นที่จะ
บอกแก่สังคมว่าปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในที่ๆหนึ่งนั้นเกิดขึ้นเพราะ “ มือที่สาม ” กู
กรณีเป็นเพียงเหยื่อของเหตุการณ์ เพื่อที่จะทำให้สังคมเข้าใจได้ว่าความขัดแย้งระหว่างคู
กรณีไม่รุนแรงดังที่ปรากฏ อันจะนำไปสู่การรอมชอมได้ง่ายขึ้นในบางกรณี เช่น กรณีการ
จุดไฟเผาป้อมยามนักเรียนก็ไม่ต้องรับผิดชอบ หรือในกรณีความขัดแย้งระหว่างข้าราชการ
การชั้นผู้ใหญ่ก็จะกลายเป็นทางออกของการสงบศึกได้ไม่ว่าจะสงบศึกชั่วคราวหรือถาวรก็
ตาม

^{๔๕๐} มติชน ๒๗ มีนาคม ๒๕๒๑ หน้า ๑,๑๒

^{๔๕๑} คิวสยาม ๑๗ กันยายน ๒๕๒๒ หน้า ๑,๑๒

^{๔๕๒} มติชน ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๒๓

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลัง พ.ศ. ๒๕๑๕ ทำให้เกิดระบอบการเมืองแบบ
กึ่งประชาธิปไตยทำให้มีการต่อสู้ทางการเมืองที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ด้านหนึ่งมี
การต่อสู้ระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ ขณะเดียวกันก็มีความพยายามจะมีอำนาจของระบบ
ราชการที่นำโดยทหารอยู่

การต่อสู้ทางการเมืองหลัง ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงเกิดการอ้างความจริง " มือที่สาม "
ขึ้นมาที่กลุ่มที่เป็นมือที่สามใดแก่พรรคการเมืองที่ขู่งให้มีการเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบาย
ของรัฐบาลในเรื่องต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของตน

หัวใจของความหมายในการใช้ " มือที่สาม " ในวัฒนธรรมที่ผ่านการสร้างความ
จริงมานั้นได้ทำให้การอ้าง " มือที่สาม " ในการต่อสู้ทางการเมืองนั้นมีความหมายว่าผู้ที่
อ้างว่ามีมือที่สามนั้นเป็นผู้ที่กระทำทุกอย่างถูกต้อง แต่มีปัญหาที่เพราะมีผู้มายุบหรือก่อ
กวนสิ่งที่ผู้พูดได้กระทำไปแล้ว การใช้ " มือที่สาม " ได้กลายเป็นวัฒนธรรมที่ถูกใช้เสมอ
ในกรณีที่ผู้คัดค้าน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความถูกต้องอยู่กับผู้ที่อ้างว่ามีมือที่สามเข้า
แทรกแซงนั่นเอง และผู้ที่ถูกมือที่สามขู่งนั้นก็ไม่ได้มีปัญหาอะไรอย่างที่มีมือที่สามระบุไว้
หรือในกรณีที่เกิดข้อผิดพลาดอะไรขึ้นในขอบเขตการรับผิดชอบของตน การอ้างว่ามีมือที่
สามทำให้เกิดข้อผิดพลาดขึ้นไม่ใช่เพราะความหลังเหลือแต่ประการใด ซึ่งก็มีความหมาย
เหมือนเดิมก็คือการทำให้ตนเองอยู่ในดินแดนความถูกต้องตลอดไป

การต่อสู้ระหว่างข้าราชการทหารเพื่อที่จะรักษาอำนาจของตนเองไว้ก็ก่อให้เกิด
การใช้การอ้าง " มือที่สาม " ด้วยเช่นกัน ดังกรณีของความพยายามต่ออายุพลเอกเปรม ติณ
สูลานนท์ ที่มีนายทหารรุ่นหนุ่มกล่าวไว้ว่า

“ ระบุ มือที่สาม ชักใบต่ออายุราชการเปรม ”^{๔๕๓}

พันเอกประจักษ์ สว่างจิตร...กล่าวกับผู้สื่อข่าว...ว่าโดยส่วนตัว

^{๔๕๓} พาดหัว มติชน ๗ มิถุนายน ๒๕๒๓

พลเอกเปรมก็คงไม่เห็นด้วยกับการต่ออายุเหมือนกัน ผมคิดว่า
คงเป็นพวกมือที่สามที่ไปออกใบปลิว เพราะต้องการให้เกิด
ความแตกแยกในกลุ่มทหาร ...”^{๔๕๔}

การต่อสู้ระหว่างพรรคการเมืองก็ใช้มือที่สามในกรณีที่มีการเคลื่อนไหวของ
ประชาชนจำนวนมากที่ไม่เห็นด้วยกับการทำงานของรัฐบาล ดังในกรณีการเคลื่อนไหว
ของกรรมกร

“...พลตรีสุดสาข เทพหัสดิน หัวหน้าพรรคมวลชน ได้เปิดเผย
ต่อสื่อมวลชนว่า...การเคลื่อนไหวของกรรมกรในขณะนี้นั้น มี
ใจมาจากความเดือดร้อนเองแต่มาจากพรรคการเมืองใหญ่ พรรค
หนึ่ง...คือพรรคกิจสังคม พยายามที่จะใช้เล่ห์เหลี่ยมทางการเมือง
เมืองหาช่องโหว่ปลุกกระดมให้กรรมกรลุกขึ้นต่อสู้และคุณก็รู้
นี่ว่าพรรคกิจสังคมเขาเลี้ยงบายไฟศาล รัชชชยันต์ไว้...”^{๔๕๕}

หรือ กรณีที่กรรมกรโรงงานสุราบางยี่ขันหยุดงานประท้วง

“...เท่าที่ประมวลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พบว่าบริษัทมีแผนที่จะดึง
คนงานมาล้มล้างรัฐบาล เพราะเป็นที่ทราบดีว่ามีพรรคการเมือง
หนึ่ง เคยมีผลประโยชน์มหาศาล และสนับสนุนบริษัทนี้มาก่อน
...”^{๔๕๖}

ในกรณีของการเคลื่อนไหวของชาวนาก็ถูกทำให้รับรู้กันว่ามีพรรคการเมืองหนุน
หลัง ทั้งโดยผู้ถูกสัมภาษณ์และนักข่าวซึ่งก็ถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรม “มือที่สาม”

^{๔๕๔} มติชน ๗ มิถุนายน ๒๕๒๓ หน้า ๑

^{๔๕๕} เสียงปวงชน ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ หน้า ๑๒

^{๔๕๖} มติชน ๒๔ กุมภาพันธ์ หน้า ๑๒

"...ผู้สื่อข่าวถามว่า การชุมนุมของชาวนามีพรรคการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องหรือไม่ หม่อมแสบกล่าวว่าใช่ มีการปลุกระดมด้วยพรรคการเมืองเพราะข่าวเห็นได้ชัดมีรถของพรรคการเมืองวิ่งรับส่งชาวนา..."^{๔๔๗}

เมื่อชาวนาชุมนุมประท้วงราคาข้าวตกต่ำใน พ.ศ. ๒๕๒๘ ก็มีความพยายามโหมประโคมข่าวว่าพรรคชาติไทยอยู่เบื้องหลังเพื่อต้องการโค่นล้มรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์^{๔๔๘}

กรณีของการประท้วงการขึ้นค่าหน่วยกิตของนักศึกษาวิทยาลัยครูเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นทั้งการสร้างความจริงเรื่อง "มือที่สาม" เพื่อป้องกันตัวเองจากการกระทำที่ผิดพลาด กล่าวคือ เมื่อนักศึกษาวิทยาลัยครูเดินทางมาประท้วงขอให้ลดค่าหน่วยกิต นายชวน หลีกภัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเห็นว่าการขึ้นค่าหน่วยกิตนั้นไม่มาก และได้กล่าวถึงการประท้วงว่า "ผมได้บอกกับปลัดกระทรวงศึกษาฯให้แจ้งไปยังกรมฝึกหัดครู ขอให้ติดตามเรื่องนี้ให้ดีเพราะได้ข่าวมาแต่ต้นว่ามีการยุยงกันมา"^{๔๔๙} และเมื่อนายชวน หลีกภัยได้กล่าวกับนักศึกษาว่า "ไม่มีเงินเรียนครูทำไม" ซึ่งทำให้นักศึกษาไม่พอใจมากและเริ่มมารวมชุมนุมมากขึ้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาก็ได้สั่งการที่ทำให้สังคมคิดไปได้ว่ามีมือที่สามอย่างแท้จริง

" นายชวน หลีกภัย...ให้สัมภาษณ์ว่าได้สั่งการให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการรายงานเหตุการณ์ต่อพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก...เพื่อให้ทราบความเคลื่อนไหวต่างๆ "^{๔๕๐}

ซึ่งบทความของทองป๋าย พันแสง ได้สรุปเอาไว้ว่า

^{๔๔๗} มติชน ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๕ หน้า ๑๑

^{๔๔๘} มติชน ๘ มกราคม ๒๕๒๘ หน้า ๑

^{๔๔๙} มติชน กรกฎาคม ๒๕๒๖ หน้า ๑๖

^{๔๕๐} มติชน ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๒๖ หน้า ๑๖

“...นายชวน หลีกภัย...มีความรู้สึกไม่ค่อยพอใจกับการเดินทาง
ชุมนุม...ทั้งนี้เพราะนายชวนเข้าใจว่านักศึกษาเหล่านี้ถูกเสี้ยมให้
เดินขบวน คนใกล้ชิดกับนายชวน...บางคนถึงกับกระชก
กระชากับนักหนังสือพิมพ์ที่สนิทสนมกันระบุว่ารู้ตัวคนยุยง
ส่งเสริมในกรณีนี้...”^{๔๖๖}

ในช่วงที่การต่อสู้ทางการเมืองเข้มข้นมากขึ้นเพราะมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม
ทหารด้วยกัน การต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมืองภายในกลุ่มทหารอันสัมพันธ์กับการ
แย่งชิงอำนาจกันระหว่างทหารกับรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งในสมัยรัฐบาล
ของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์มีความพยายามรัฐประหารนำโดยพลเอกฉัตร หิรัญศิริ
ในวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๑ ซึ่งยุติได้ไม่ยากนักเนื่องจากว่ามีกำลังไม่มากนักและพลเอก
ฉัตร หิรัญศิริถูกประหารชีวิต ต่อมาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มนายทหารจ.ป.ร. รุ่น ๘ กับ
นายทหารรุ่นอื่น เช่น รุ่น ๕ และกลุ่มที่รายล้อมพลเอกเปรม ติณสูลานนท์อยู่ทำให้เกิด
ความพยายามรัฐประหารในเหตุการณ์วันที่ ๑-๓ เมษายน ๒๕๒๔ แม้ว่ารัฐบาลจะสามารถ
ยับยั้งและยุติการรัฐประหารได้แต่ก็เป็นภาระที่อำนาจอื่นไม่สามารถพึ่งกำลังกองทัพได้
อย่างเต็มที่ จึงทำให้รัฐบาลต้องประนีประนอมกับกองทัพโดยการออกพระราชบัญญัตินิร
โทษกรรมผู้ก่อการในเดือนต่อมา^{๔๖๗} และทางกลุ่มนายทหารที่ทำรัฐประหารในวันนั้นได้มี
ความพยายามดึงเอาผู้ใช้แรงงานมาร่วมด้วย ความขัดแย้งที่ดำรงอยู่นี้เองจึงนำมาสู่การ
อธิบายว่าการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวของผู้ใช้แรงงาน เช่น
การหยุดงานประท้วงของผู้ใช้แรงงานของการรถไฟ ก็จะถูกอธิบายว่ามีนายทหารอยู่เบื้อง
หลัง

“...ขณะที่ปรึกษา...ได้วิเคราะห์เบื้องหลังการประท้วงของก
งานรถไฟครั้งนี้ ที่ถูกถามบานปลายขึ้นจนถึงขั้นหยุดงาน

^{๔๖๖} ทองปราชญ์ พันแสง, “บทวิเคราะห์ : เบื้องหลังการลุกขึ้นประท้วงของ น.ศ. ครู” มติชน
๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๕ หน้า ๓

^{๔๖๗} มติชน ๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖

ประท้วง และหยุดเดินรถทั้งหมดด้วยโดยที่ปรึกษาฯ หลายคนเห็นว่า น่าจะมีนายทหารใหญ่ที่มีบทบาทสูงอยู่ในหมู่กรรมกรสาย ๖๖/๒๓ หนุนอยู่ จะเห็นว่ามทหารใหญ่อีกคนหนึ่งที่มีบทบาทสูงอยู่ในการรถไฟฯกลับวางเฉยในกรณีนี้ แต่โยนความรับผิดชอบให้กับกระทรวงมหาดไทย...ถ้าสถานการณ์ลุกลามใหญ่โตไปกว่านี้ฉันมีความรู้สึกว่าประชาชนเดือดร้อนไปทั่ว ก็จะมีนายทหารบางคนออกมาจัดการกับปัญหานี้แต่ขณะนี้สถานการณ์ยังไม่ถึงขั้น..."^{๔๖๓}

หรือเมื่อพนักงานของการสื่อสารแห่งประเทศไทยได้ชุมนุมเรียกร้องในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ ก็มีความพยายามจะสร้างความจริงเรื่องมือที่สามขึ้นมา โดยมีแถลงการณ์ลี้ภัยระบุเบื้องหลังการชุมนุม ความว่า

"...ตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๒๘ มีกลุ่มบุคคลไม่หวังดีต่อชาติและบ้านเมือง มีการเคลื่อนไหวต่างๆ ภายใต้การนำของกลุ่มบุคคล พรรคการเมืองโดยพยายามสร้างสถานการณ์ความวุ่นวายขึ้น พยายามก่อกระแสความรุนแรงให้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยหวังขยายให้เกิดผลในเดือนมีนาคม-เมษายน กลุ่มบุคคลและพรรคการเมืองได้ทุ่มเงินจำนวนมากผ่านบุคคลหลายคนที่ใกล้ชิดอดีตกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย...มีเป้าหมายในการล้มล้างรัฐบาล..."^{๔๖๔}

ผู้กำกับกับการตำรวจสันติบาลได้วิเคราะห์สถานการณ์ของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ที่ประสบกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชนและกลุ่มอำนาจหลายกลุ่มไว้ว่า

^{๔๖๓} มติชน ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ หน้า ๑๖

^{๔๖๔} มติชน ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ หน้า ๑๖

" พล.ต.ต. เกษม แสงมิตร ...แถลง..สรุปสถานการณ์การเมือง ...ในระยะนี้ซึ่งมีข่าวออกมาสับสน...การวิพากษ์วิจารณ์จะมีการ "ล้ม"รัฐบาลจากส่วนต่าง ๆ นั้น พล.ต.ต. เกษมยอมรับว่าใน ลักษณะความคิดเช่นนี้มีอยู่จริงจากกลุ่มพลังต่างๆ กล่าวคือ กลุ่มแรก พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย...ปัจจุบันจะอ่อนแอไปแล้วก็ตาม

กลุ่มที่ ๒ เป็นพรรคการเมืองที่ไม่ได้เป็นรัฐบาลเพราะเป็น ธรรมชาติของการตั้งพรรคการเมือง ข้อมต้องการเป็นรัฐบาล จึง เป็นที่แน่นอนว่าพรรคการเมืองที่ไม่ได้เป็นรัฐบาลก็คือฝ่ายค้าน จึงต้องพยายามทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

กลุ่มที่ ๓ ยังมีอีกกลุ่มหนึ่งต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐ บาลเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่ง พล.ต.ต. เกษมไม่ยอมเปิด เผยว่าเป็นกลุ่มใด เพียงแต่กล่าวว่ากลุ่มนี้นับเป็นอันตรายต่อ ประเทศชาติบ้านเมือง มีการชุมนุมกันทุกสัปดาห์ ผลิดเอกสาร หรือส่งคนเข้าไปสอดแทรกในการชุมนุม...ของสหภาพแรงงาน ...หากกลุ่มเหล่านี้ไม่หยุดการกระทำเสีย ค่อไปทางกองกำลัง การสันติบาลก็ต้องเปิดเผยโฉมหน้า ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำการ บ้าง..."^{๔๖๕}

ความเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชนที่ถูกมองว่ามี " มือที่สาม" อยู่เบื้องหลังใน ช่วงหลังจาก พ.ศ.๒๕๑๙ มีความแตกต่างในการใช้อย่างมากมาย เพราะเป็นการใช้ในการ เคลื่อนไหวแต่ละครั้ง เพื่อที่จะทำให้การเคลื่อนไหวนั้นหมดพลังทางการเมืองที่จะชักจูง สังคมให้คล้อยตามเพราะเป็นการทำให้การเคลื่อนไหวนั้นเป็นการเคลื่อนไหวที่ไม่ได้มีเป้าหมายหรือมีความเดือดร้อนจริง หากแต่เกิดจาก " มือที่สาม " พร้อมกันนั้นอีกด้านหนึ่ง ของการทำให้การเคลื่อนไหวนั้นหมดพลังทางการเมืองก็เป็นหลักในการยืนยันกับสังคม

^{๔๖๕} มติชน ๕ มีนาคม ๒๕๒๔ หน้า ๑๖

ได้ว่านโยบายหรือสิ่งที่ได้กระทำไปแล้วนั้นไม่ใช่เรื่องที่ผิดหรือก่อให้เกิดความเสียหายตามที่กลุ่มที่เคลื่อนไหวเสนอแก้สังคม

การสร้างความจริงเรื่อง “ มือที่สาม ” ในสขขการเคลื่อนไหวจึงเป็นการกล่าวเฉพาะเรื่องไป ไม่ได้มีความพยายามสร้างให้ “ มือที่สาม ” กลายเป็นคนกลุ่มเดียวกันที่ก่อความวุ่นวายไม่รู้จักจบสิ้นเหมือนกับการสร้างความจริงเรื่อง “ มือที่สาม ” เป็นคอมมิวนิสต์ในสมัยก่อนหน้านี้นี้ ประกอบกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชนต่างๆในช่วงนี้เองก็เป็นการเคลื่อนไหวเป็นเรื่องราวไม่ได้มีการสร้างความต่อเนื่องของการเคลื่อนไหวแต่ประการใด ซึ่งในการวิเคราะห์ของหนังสือพิมพ์ในประเด็นเรื่องผู้อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆก็จะชี้ให้เห็นถึงเงาต่างๆของคนอยู่เบื้องหลังเป็นกรณีๆ เช่น บทวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของชาวนาที่ถูกกลุ่มชาวไร่สัประคตของมติชนเรื่อง “ ชุมชุมชาวนา : เบื้องหน้าของพลเอกเปรม แต่เบื้องหลังเป็นของใคร ” ที่มองว่าพล.อ. พล. เรื่องประเสริฐวิทย์อยู่เบื้องหลังการเข้าร่วมการชุมนุมของชาวนาที่จัดโดยกลุ่มนักการเมืองพรรคชาติไทย^{๔๖๖}

การเคลื่อนไหวที่ก่อให้เกิดความตระหนักกันทั้งสังคมได้แก่ การประท้วงโรงงานแทนทาลัมที่ถูกกัด เพราะได้นำไปสู่การเผาทั้งโรงงานแทนทาลัมและทำลายโรงแรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเล็กน้อยเพียงแค่อุจจกให้เป็นที่พักของรัฐมนตรีเท่านั้น

เหตุการณ์การประท้วงแทนทาลัมเป็นกรณีที่ผู้ที่เกี่ยวข้องจะอ้าง “ มือที่สาม ” ในการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่เด่นชัด ได้แก่ คณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ๑๕ สถาบัน (กอ.ทส) ซึ่งได้ประชุมกันและแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนว่า

“...ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เป็นไปตามความคาดหมายของกลุ่ม... เหตุการณ์ที่ผ่านมาทางกลุ่มรู้สึกช็อกกับปัญหานี้ และได้มีการหารือร่วมกันว่าเหตุการณ์ครั้งนี้ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจ

^{๔๖๖} มติชน ๘ มกราคม ๒๕๒๕ หน้า ๑,๓

ของชาวภูเก็ต...แต่เกิดขึ้นเพราะถูกแทรกแซงจากบางกลุ่ม

...^{๔๖๗}

และ

“...ตัวแทนนักศึกษาชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
แห่งชาติ ๑๕ สถาบัน ...ได้นำกระเช้าดอกไม้ไปมอบให้
นายจิรายุในฐานะที่ได้พยายามแก้ไขข้อขัดแย้ง...นายจิรายุกล่าว
ขอบคุณและว่า...การที่จะทำอะไรด้วยความบริสุทธิ์ใจต้องคอย
ระมัดระวังผู้ที่เข้ามาแทรก อันจะทำให้เกิดความเสียหาย...”
นายเสริมศักดิ์ ปิยธรรม ประธานคณะกรรมการต่อต้านมลภาวะ
เป็นพิษภูเก็ต...ชี้แจงข้อเท็จจริง...คณะกรรมการต่อต้านดำเนิน
การด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่มีเบื้องหลัง...”^{๔๖๘}

ในขณะเดียวกัน ทางเจ้าหน้าที่เองก็ไม่ได้มีเป้าหมายที่นักศึกษาหรือกลุ่มปัญญา
ชน-ชนชั้นกลางที่รวมตัวกันเป็นคณะกรรมการต่อต้านมลพิษภูเก็ต หากแต่มุ่งไปที่กลุ่ม
ของนักการเมืองคนหนึ่ง โดยพล.ท.วันชัย จิตต์จางค์แม่ทัพภาคที่ ๔ อธิบายว่า “...เหตุ
การณ์ที่เกิดขึ้น เชื่อว่าเป็นมือที่สามเข้าแทรกแซง...”^{๔๖๙}

การอธิบาย “มือที่สาม” ในเหตุการณ์เผาโรงงานแทนทาลัมนี้ มีนักหนังสือพิมพ์
ที่ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในคอลัมน์จอตปายประชาชื่น หนังสือพิมพ์มติชน เรื่อง “มือที่
๓ ต้องไม่ใช่พะยะ และมืออื่นๆก็ต้องรับผิดชอบ ” ว่าต้องรอดูมือที่สามที่ถูกจับนั้นว่ามี
ความผิดหรือไม่ เพราะ “มือที่สาม” ที่ผ่านมานั้นมักถูกอุปโลกน์ขึ้นเพื่อเป็นพะยะรองรับ
สถานการณ์ และ

^{๔๖๗} มติชน ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๕ หน้า ๑๖

^{๔๖๘} มติชน ๒๗ มิถุนายน ๒๕๒๕ หน้า ๒

^{๔๖๙} มติชน ๒๖ มิถุนายน ๒๕๒๕

“....ที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง ก็คือ มือที่สามนี้จะถูกชูขึ้นมา เพื่อปกปิดความรับผิดชอบของมืออื่นๆด้วยหรือไม่ เพราะไม่ว่า จะเป็นมือที่หนึ่ง มือที่สอง หรือมือที่สี่ที่ห้า หรือมือใดล้วนมีส่วนปู้ยี้ปู้ยำเมืองภูเก็ตจนย่อยยับในวันนี้ ก็ล้วนมีส่วนรับผิดชอบทั้งสิ้น...”^{๔๗๐}

แต่อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของประชาชนตลอด ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เริ่มมีความแตกต่างออกไปและได้มีการรับรู้แนวโน้มของการเคลื่อนไหวของประชาชนที่น่าสนใจ ได้แก่ การวิเคราะห์ของกรมตำรวจในแผนพัฒนาการด้านการข่าวปี ๒๕๓๑-๒๕๓๔ โดยกรมตำรวจถือว่าภารกิจของการสืบสวนหาข่าวและรายงานความเคลื่อนไหวของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีการกระทำอันเป็นการก่อวินาศกรรมหรือคุกคามความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือสังคมเป็นภารกิจที่สำคัญของกรมตำรวจ ในรายงานจึงความพยายามจะมองแนวโน้มการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนต่างๆ ดังนี้

“ ปัญหา...๘ ปัญหาได้แก่

๑. ปัญหาข้อพิพาทแรงงานที่มีกระแสสูงขึ้นเนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับภาวการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันเอื้ออำนวยให้กลุ่มต่างๆฉวยโอกาสเข้ามาผลักดันเพื่อประโยชน์ของกลุ่มทำให้ข้อพิพาทขยายวงกว้างออกไป เกิดการประท้วงของกรรมกรในรูปแบบต่างๆ...

๕. ปัญหาที่เกิดจากกลุ่มต่างๆหลายลักษณะ เช่น เกิดจากการรวมตัวของผู้ที่ต้องการ เรียกร้องผลประโยชน์อย่างเดียวกัน และบางส่วนเกิดจากการจัดตั้งของกลุ่มผลประโยชน์เพื่อให้เคลื่อนไหว

^{๔๗๐} ผู้สื่อข่าวหมายเลข ๘๖ มือที่๓ ต้องไม่ไขว่แพะ และมืออื่นๆก็ต้องรับผิดชอบ ” มติชน ๓ กรกฎาคม ๒๕๒๕ หน้า ๖

ไหวสนับสนุนแนวทางของคน...ในปัจจุบันมีบางกลุ่มที่มีแนว
ทางคือรับ เช่น กลุ่มชาวลัม ...ในอนาคตหากกลุ่มต่างๆเหล่านี้
พัฒนาแนวทางในการดำเนินงานที่สลับซับซ้อนขึ้น อาจจะก่อ
เหตุอาชญากรรมร้ายแรงได้^{๔๙๖}

ทศวรรษ ๒๕๓๐ เป็นช่วงเวลาที่มีความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สลับซับซ้อน
มาก ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างน้อยสองด้าน ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงในกลุ่มผู้
มีอำนาจทางการเมือง และความเปลี่ยนแปลงทางด้านประชาชน

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เป็นการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างระบบราช
การกับนักการเมือง กล่าวคือ จากการที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรีเป็น
เวลา ๘ ปี ซึ่งเป็นเวลาของการประนีประนอมและการดึงเอานักธุรกิจมาอยู่ภายในระบบ
ราชการหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ แต่หลังจากนั้นมาจนถึง
ปัจจุบัน ระบอบการเมืองประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งได้กลายมาเป็นหลักการของการเมือง
การปกครองของไทย รัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองได้กลายเป็นศูนย์กลางอำนาจ และม
ีความพยายามจะรื้อฟื้นระบบการปกครองแบบอำนาจนิยมเผด็จการทหารขึ้นมาใน
ช่วงพ.ศ. ๒๕๓๔ แต่ก็ไม่สามารถที่จะสืบต่ออำนาจไปได้เกิดการชุมนุมครั้งใหญ่ในเดือน
พฤษภาคม ๒๕๓๕ ซึ่งหลังจากนั้นก็มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่วางกรอบกติกาทาง
การเมืองที่น่าจะทำให้ระบอบการเมืองเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นและทำให้การเลือกตั้งมีความสำคัญมาก
ขึ้นกว่าเดิมมากนี้เอง ทำให้พรรคการเมืองที่สามารถมีเสียงข้างมากในการจัดตั้งรัฐบาลมี
ทำที่ต่อการเคลื่อนไหวของประชาชนแตกต่างกันไป รัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองที่ไม่
เข้มแข็งมากนัก ภาพพจน์ไม่ค่อยสวยงามในความรู้สึกของสังคมก็มักจะไม่ค่อยกล้าแข็ง
กร้าวและจัดการกับการเคลื่อนไหวของประชาชนอย่างรุนแรงและไม่ค่อยมีการประนาม
การเคลื่อนไหวของประชาชนว่ามี “ มือที่สาม ” แต่รัฐบาลใดที่มีฐานของระบบราชการ

^{๔๙๖} มติชน ๘ ธันวาคม ๒๕๒๕ หน้า ๑

และมีภาพพจน์ที่ดีในความรู้สึกของสังคมก็มักจะใช้การประณามการเคลื่อนไหวของประชาชนว่ามี “ มือที่สาม ” เพื่อที่จะสามารถใช้อำนาจรัฐจัดการกับการเคลื่อนไหวนั้นได้ ประกอบกับการเลือกตั้งที่ได้กลายมาเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้คนสามารถขึ้นมาใช้อำนาจได้ จึงทำให้นักการเมืองและพรรคการเมืองนั้นจำเป็นที่จะต้องเข้าไปสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับปัญหาของชาวบ้านมากขึ้นด้วย

ดังนั้น การทำให้สังคมรับรู้และยอมรับว่าการเคลื่อนไหวของประชาชนนั้นมีมือที่สามหรือความพยายามแก้ปัญหาคือไม่กล่าวอ้างถึงมือที่สามจึงแปรไปตามความเข้มแข็งของพรรคการเมืองที่ขึ้นมาเป็นรัฐบาลในแต่ละช่วง และความจำเป็นในการต้องหาเสียงสนับสนุนจากประชาชน ซึ่งจะกล่าวละเอียดต่อไปข้างหน้า

นอกจากการสร้างความจริงเรื่อง “ มือที่สาม ” จะแปรผันไปตามพรรคการเมืองที่ขึ้นมาเป็นรัฐบาลแล้ว ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญได้แก่ การเปลี่ยนบทบาทของประชาชน กล่าวคือ รากฐานของการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ดำเนินมาเป็นเวลานานนั้นได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสูงมากขึ้น และในช่วงเวลานี้เองเกิดการแย่งชิงทรัพยากรจากชาวบ้านสูงมากขึ้น การขับไล่ชาวบ้านออกจากป่าแรงมากขึ้น การเคลื่อนไหวของชาวบ้านจึงมีอย่างต่อเนื่องตลอดมาเพราะเริ่มไม่มีทางออกอื่นๆ ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงในวิถีคิดและการทำงานของกลุ่มนักพัฒนาเอกชนที่เดิมในช่วง พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้ทำงานพัฒนาในลักษณะของการสนับสนุนทางด้านปัจจัยการผลิตให้แก่ชาวบ้านเพื่อที่จะทำการผลิตเพื่อขายได้กำไร แม้ว่าการทำงานลักษณะนี้จะสร้างการรวมหมู่เกิดขึ้น เช่น การสร้างธนาคารข้าว ธนาคารควาย แต่ก็พบว่าเป็นไปได้ที่จะทำการผลิตให้อยู่ได้ในขณะที่โครงสร้างของระบบเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยต่อชาวบ้านรายย่อย จึงทำให้เกิดกระแสการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญของนักพัฒนาเอกชนที่มุ่งไปสู่การเรียนรู้จากชุมชนชาวบ้านและนำไปสู่การทำงานพัฒนามนวิธิดีเรื่อง “ วัฒนธรรมชุมชน ”

การทำงานกับชาวบ้านบนฐานวิธิดีเรื่อง “ วัฒนธรรมชุมชน ” ได้ทำให้เกิดผลกระทบอย่างน้อยสองประการด้วยกัน ประการแรก ชาวบ้านจำนวนมากได้เริ่มเปลี่ยนสำนึกเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์กับรัฐและสังคม จากเดิมที่ชาวบ้านมักจะไม่มีความสำนึกเชิงยอมรับการถูกกระทำจากรัฐเนื่องจากตนเองเป็นคองโง่ คนจน คนไม่มีความรู้ มา

ผู้คนที่ไม่ได้ถูกทำให้จน และร่ำรวยความรู้ ความเปลี่ยนแปลงของสำนึกนี้เกิดขึ้นเมื่อชาวบ้านพบว่าวิถีชีวิตปกติของเขานั้นกลายเป็นสิ่งที่ผู้คนที่มีความรู้จำนวนมากให้ความสนใจ จากความเปลี่ยนแปลงนี้เองได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของความเป็นพลเมืองจากพลเมืองที่ไม่กระตือรือร้น (Passive Citizenship) มาสู่พลเมืองที่กระตือรือร้น (Active Citizenship) ความสำนึกเช่นนี้เองจึงทำให้เมื่อโครงการของรัฐจะลงไปในพื้นที่และมีผลกระทบต่อวิถีชีวิต ชาวบ้านจำนวนมากจึงไม่ยินยอม อันนำไปสู่การชุมนุมคัดค้านในพื้นที่ทั่วประเทศไทย

ประการที่สอง การทำงานของนักพัฒนาเอกชนได้ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลงของความคิดการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ การเกิดความเข้าใจในสิทธิและอำนาจของชุมชนขึ้นมา

ความเข้าใจในสิทธิและอำนาจของชุมชนได้กลายเป็นฐานที่สำคัญที่ทำให้เกิดการร่วมเคลื่อนไหวในการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ และเป็นฐานทางความคิดที่สำคัญที่ชาวบ้านใช้ในการเคลื่อนไหวในระยะหลังๆ

เหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญได้แก่ การต่อต้านรัฐบาลทหารในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ก็เกิดขึ้นในกระบวนการความเปลี่ยนแปลงความคิดทางการเมืองนี้ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ เหตุการณ์พฤษภาทมิฬเป็นภาพซ้อนของการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนหลายกลุ่มที่มีระบบอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดแตกต่างกันไป การต่อต้านรัฐบาลทหารนั้นส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการจัดการของขบวนการนักพัฒนาเอกชนทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมืองใหญ่ๆ ทั่วหลาย ขบวนการนักพัฒนาเอกชนได้ร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ที่ตนเองทำงานอยู่ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านเผด็จการด้วย แม้ว่าในกรุงเทพฯ นั้นจำนวนคนเหล่านี้เข้าร่วมชุมนุมอาจจะไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับ "ชนชั้นกลาง" หากแต่คนกลุ่มนี้ต่างเป็นผู้ปฏิบัติการที่เข้มแข็งอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นการประสานงานหรือการทำงานใช้แรงงาน ความซ้อนทับกับของกลุ่มคนที่ออกมาเคลื่อนไหวมีทั้งผู้ที่ศรัทธาในตัวของจำลอง ศรีเมือง กลุ่มสันติอโศก กลุ่มชนชั้นกลาง กลุ่มของนักการเมืองและกลุ่มชาวบ้านที่ยากจน

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬเป็นเสมือนประตูทางการเมืองซึ่งเมื่อเหตุการณ์สงบลงก็ได้ทำให้คนแต่ละกลุ่มนั้นได้แสดงบทบาทตามระบบอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตน กลุ่มชนชั้นกลางก็พึงพอใจกับการมีองค์กรกลางคอยตรวจสอบการเลือกตั้งครั้งต่อมาและยินดีต่อการมีคณะกรรมการกำกับการเลือกตั้งและองค์กรอื่นๆที่เป็นองค์กรอิสระจากกลไกอำนาจรัฐบาลเพื่อที่จะทำให้การเลือกตั้งสะอาดที่สุดเท่าที่จะทำได้ และถ้าประกันสิทธิเสรีภาพของตนเองในฐานะพลเมืองคนหนึ่งในสังคมไทย เช่น การค้าประกัน การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

ในขณะที่นักพัฒนาเอกชนและชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆก็ได้ร่วมกันสร้างความคิดเห็นร่วมกันในประเด็นเรื่องสิทธิชุมชนตามความเปลี่ยนแปลงของระบบอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตนเพื่อใช้เป็นฐานของในการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมเสียใหม่

การเคลื่อนไหวของชาวบ้านและนักพัฒนาเอกชนในช่วงของความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจนั้นเป็นการเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่องและยาวนานเพราะรัฐบาลแต่ละรัฐบาลไม่ได้แก้ไขหรือหาทางออกที่เหมาะสม เช่น การเคลื่อนไหวคัดค้านเขื่อนปากมูล การเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่องยาวนานและมีนักพัฒนากลุ่มหนึ่งมีส่วนร่วมสัมพันธ์ในการหาข้อมูลให้แก่ชาวบ้านจึงทำให้เกิดการสร้างความจริงเรื่องมือที่สามขึ้นมานั่นเอง

ความเปลี่ยนแปลงทั้งสองประการข้างต้นนี้เองมีส่วนกำหนดความเปลี่ยนแปลงของการสร้างความจริงเรื่อง "มือที่สาม" ในสังคมไทยในช่วงหลังนี้

การเมืองในสมัยที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นระบบการเมืองที่ระบบราชการสามารถมีอำนาจทางการเมืองอยู่ได้ แต่ก็มีความตึงเครียดทางสังคมการเมืองเกิดขึ้นไม่น้อย ดังปรากฏถึงความขัดแย้งทางความคิดในกลุ่มทหารกรณีการต่ออายุราชการของพลเอกเปรม หรือการถวยาฎีกาของนักวิชาการ ๕๕ คน คัดค้านการเป็นนายกรัฐมนตรีของท่าน

ในกรณีที่หน่วยงานราชการใช้ความรุนแรงต่อชาวบ้าน ราชการในสมัยพลเอกเปรม ก็ใช้ความคิดเรื่องมือที่สามในการปิดความรับผิดชอบออกไป เช่น กรณีเผาบ้านชาวบ้านที่ทุ่งกระตัง

"...นายไพโรจน์ สุวรรณกร รองอธิบดีกรมป่าไม้ ชี้แจง...กรณีที่มีผู้เผาหมู่บ้านทุ่งกระตัง ในเขตป่าสงวนแห่งชาติในความดูแลของกองทัพอากาศที่ ๑ ...หลังจากที่กรมป่าไม้ได้ดำเนินการจับกุมราษฎรและให้ออกจากพื้นที่เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติว่า เป็นการกระทำของมือที่สามที่ต้องการให้เกิดความปั่นป่วนและก่อวางแผนการอพยพชาวบ้านออกจากบ้านภูไท ๑..."^{๔๗๒}

หนังสือพิมพ์ได้สรุปว่าเรื่องนี้ว่า

"...ใครเผาทุ่งกระตัง ยังคงเป็นปริศนาที่ต้องรอการขานไขกันต่อไป ไม่ว่าคำตอบที่ได้จะเป็นมือที่หนึ่ง สอง หรือสามก็ตามแต่ แต่สิ่งที่เรงด่วนและน่าเป็นห่วงยิ่งกว่านั้น น่าจะอยู่ที่ปัญหา " คนไทยไร้แผ่นดิน " ที่เกิดขึ้น..."^{๔๗๓}

แต่เมื่อพลเอกเปรม ดิณสุตานนท์ปฏิเสธที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณผู้เป็นนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ดอนนั้นไม่พยายามให้ระบบราชการให้มีอำนาจสืบต่อมา โดยพยายามที่จะกำหนดนโยบายทางการเมืองเอง ได้มีการตั้งที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลกไว้ทำหน้าที่ในการสร้างนโยบาย ซึ่งนโยบายหลายประการนั้นมีผลกระทบต่อระบบราชการมากทีเดียว เช่น นโยบายการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า เป็นต้น ขณะเดียวกันรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณก็ได้ใช้ที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลกในการคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านทั้งหลาย แต่อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวกดดัน

^{๔๗๒} มติชน ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๑ หน้า ๓

^{๔๗๓} มติชน ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๓๑ หน้า ๑๒

โครงการขนาดใหญ่ของรัฐได้เข้มขึ้นและรัฐเองก็ไม่สามารถแก้ไขอะไรได้นอกจากการ
อ้างมือที่สาม ดังกรณีของเชียงใหม่

"...พล.อ. เทียนชัย สิริสัมพันธ์ รองนายกรัฐมนตรีได้ไปคลี่
คลายสถานการณ์เท่าที่ได้รับรายงานของกลุ่มผู้ประท้วงมีนัก
ศึกษา ๖๐ คน เพื่อนักศึกษา ๑๐๐ คน ชาวบ้าน ๖๐ คน ซึ่ง
คนคัดค้านไม่ใช่คนอุปถราชธานี และเป็นคนกลุ่มเดียวกับคน
ค้านเขื่อนแก่งกรุง จ. สุราษฎร์ธานี เท่าที่สอบถามชาวอุบลก็
เห็นด้วย เพราะฉะนั้นรัฐบาลยืนยันที่จะต้องสร้างเขื่อนปากมูล
อย่างแน่นอน..."^{๔๗๔}

ขณะเดียวกัน แม้ว่ารัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณจะพยายามขอรับการ
เคลื่อนไหวของประชาชนมากขึ้นเพราะถือคนว่าเป็นรัฐบาลประชาธิปไตย ซึ่งก็ทำให้ข้าราชการ
ระดับสูงต้องยอมรับไปด้วย ดังเช่นการจัดการกรณีคนงานประท้วง

"...เมื่อเช้าวันที่ 12 ม.ค. นี้ บริเวณหน้าโรงพยาบาลราชวิถี มี
กลุ่มผู้ใช้แรงงานจำนวนประมาณ 2000 คนมาชุมนุมกันเพื่อเรียกร
้องให้รัฐบาลปรับค่าแรงขั้นต่ำมาเป็นวันละ 110 บาท และให้
แก้ปัญหาคนงานโรงงานอุตสาหกรรมตราอุฐซึ่งชุมนุมอยู่หน้า
ทำเนียบรัฐบาลมาหลายวันแล้วให้กลับเข้าทำงานเหมือนเดิม...
ต่อมาเวลา 12.00 น.

นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ บุตรชายนายกรัฐมนตรีพร้อมนาย
ประสิทธิ์ ไชยทองพันธ์รองอธิบดีกรมแรงงานได้เดินทางมา
เจรจากับกลุ่มผู้ชุมนุม นายไกรศักดิ์กล่าวว่า จะแก้ปัญหาดังกล่าว
ให้พล.อ.ชาติชายทราบ อยากให้ตัวแทนแรงงานไปพบนายกรัฐมนตรี
วันที่ 15 ม.ค.ที่ทำเนียบรัฐบาล ส่วนเรื่องค่าจ้างขั้นต่ำนั้น

^{๔๗๔} มติชน ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓ หน้า ๑๒

ไม่สามารถช่วยได้เพราะเป็นเรื่องของคณะกรรมการใดภาคีจะ
เป็นผู้พิจารณา^{๔๗๕}

แต่อย่างไรก็ตาม ในทัศนะของข้าราชการระดับสูงก็ยังคงคิดอยู่เสมอว่าการเคลื่อนไหวทั้งหลายยังคงมีมือที่สามอยู่เบื้องหลัง

“...นายเอนก สิทธิประศาสน์ ปลัดกระทรวงมหาดไทยแถลงว่า
...ปัจจุบันมีเหตุการณ์การประท้วงเป็นจำนวนมากในจังหวัด
ต่างๆ... เป็นเหตุการณ์ที่พึงมีได้ในประเทศที่ปกครองระบอบ
ประชาธิปไตย...หากมีการชุมนุมประท้วงให้ผู้เกี่ยวข้องลงไปชี้
แจงเหตุผลเพื่อสลายการชุมนุมก่อนเป็นอันดับแรก ถ้ามีสาเหตุ
เค็ดรื้อนจริงแต่ได้มีบุคคลหรือแกนนำจากที่อื่นไปชักนำหรือ
สร้างเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการเจรจาเพื่อยุติก็ให้จังหวัดถือป
ฏิบัติตามหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย...”^{๔๗๖}

และมือที่สามในการอธิบายจะมีอยู่หลายกลุ่มด้วยกัน ได้แก่ ผู้ที่ไม่หวังดี
ซึ่งไม่รู้ว่าเป็นใคร บักรการเมืองผู้แสวงหาผลประโยชน์ และคนนอกพื้นที่ ดังกรณีของ
การประท้วงของชาวสวนยาง หรือ พนักงานรถไฟ

“...ตำรวจเมืองคอนจัดหน่วยปราบจลาจลรับมือมือ
สวนยาง ... พล.ต.ต. พิชัย สุนทรสังบุรณ์ ผู้บังคับการตำรวจ
ภูธร 11 จ. นครศรีธรรมราชกล่าวว่า ได้สั่งการไปยัง พ.ต.อ. ทวี
ศักดิ์ สีวิไลซ์ ผกก.ภ.จ.นครศรีธรรมราช เขต 2 อ.ทุ่งสง ให้จัด
กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจและประสานกับตำรวจ ตชด. และอส.ใน
การรักษาความสงบเรียบร้อยในวันดังกล่าว... และ...อาจมีผู้ไม่

^{๔๗๕} มติชน 14 ม.ค. 34หน้า 22

^{๔๗๖} มติชน ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓ หน้า ๒๔

หวังดีเข้าแทรกแซงนั้น เท่าที่สืบทราบยังไม่มีผู้ใดมาเกี่ยวข้อง
...^{๔๗๗}

และ

“...นายสมชาย จุลละจาริตต์ ผู้ว่าการการรถไฟแห่งประเทศไทยเปิดเผยว่า “เวลาหยุดงานแล้วมันเอาตามอย่าง ไม่อยากให้มันวุ่นวาย ยิ่งสหภาพรถไฟเกี่ยวข้องกับกลุ่ม 19 สหภาพมีพวกมาก เหมือนคราวที่แล้ว พอหยุดแล้วมันปลายมีคนอื่นหยุดตาม เบื้องหลังเรื่องนี้ไม่มีแต่มันก็ไม่แน่ ถ้าเราคิดเราก็พิจารณาตัวเอง แต่ถ้าเราไม่ได้ทำอะไร แต่มีคนอื่นทำเราก็เจ็บใจเหมือนกัน”^{๔๗๘}

ในกรณีที่มีความขัดแย้งรุนแรงระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นที่จะอ้างมือที่สามเป็นนักการเมือง

“...ผู้สื่อข่าวถามว่า ที่บิ๊กว่านักการเมืองหนุนหลังให้ชาวบ้านกระทำการรุนแรง ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร นายเสนากล่าวว่า พรรคการเมืองใน จ.ปราจีนบุรีมีพรรคชาติไทยพรรคเดียว แต่ตนไม่ได้หนุนหลังอะไร เพราะเป็นเรื่องของประชาชน นายไพโรจน์ สุวรรณกร อธิบดีกรมป่าไม้กล่าวว่า ชาวบ้านที่ก่อความไม่สงบขึ้นนี้ได้ตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้มีอิทธิพลสังกัดพรรคการเมืองใหญ่ที่ต้องการครอบครองที่ดินดังกล่าว...”^{๔๗๙}

^{๔๗๗} มติชน ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ หน้า ๑๒๔

^{๔๗๘} มติชน ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ หน้า ๒๒

^{๔๗๙} มติชน ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ หน้า ๒๓

กรณีของการเคลื่อนไหวเกษตรกรสวนยางก็จะมีกรอธิบายให้สังคมรู้สึกว่ามีคนมาร่วมมือ มีผู้ว่าจ้างมาและมีคนนอกพื้นที่ด้วย

"พ.ท. กมล ประจวบเหมาะ ผู้ว่าราชการจังหวัด นครศรีธรรมราช...ชี้แจงว่า...เกษตรกรที่มาชุมนุมในวันนี้ส่วนใหญ่มาจากต่างจังหวัด ตนขอให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านอย่าตกเป็นเครื่องมือเด็ก ผู้ที่มาชุมนุม...ล้วนแต่ได้ค่าจ้างมาทั้งนั้นจริงๆแล้วคนใน อ. ท่งสง ไม่มีใครเห็นด้วย..."^{๔๕๐}

และ

"...นายวิจิตร สมหมาย เจ้าหน้าที่ป้องกันอำเภอท่งสง จ.นครศรีธรรมราชเปิดเผยว่า การชุมนุมของชาวสวนยางจะมีขึ้นในทุกเย็นจนกระทั่งเวลา 22.00 –23.00 น.จึงเลิกกันไป โดยแต่ละวันจะมีผู้เข้าร่วมไม่มากนัก การเคลื่อนไหวครั้งนี้นอกจากจะมีแกนนำเป็นคนในพื้นที่แล้ว มีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงร่วมด้วย"^{๔๕๑}

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อการเคลื่อนไหวของชาวสวนยางไม่ยอมยุติและมีจำนวนมากขึ้น รวมทั้งแกนนำจำนวนมากไม่พอใจที่ผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวหาว่ามีการว่าจ้างกันมาชุมนุมและมีมือที่สามคอยยุยง ตัวแทนรัฐบาลต้องแถลงการณ์เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดนี้ว่า

"...ขอยืนยันว่าทางกระทรวงมหาดไทยไม่ได้มองว่าการชุมนุมของชาวสวนยางในครั้งนี้จะมียุติ ๓ หรือมีผู้อยู่เบื้องหลัง เรา

^{๔๕๐} มติชน ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ หน้า ๒๒

^{๔๕๑} มติชน ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ หน้า ๒

มองว่าการชุมนุมในครั้งนี้เป็นการต่อสู้ที่บริสุทธิ์ของชาวสวน
ยาง และนักศึกษาที่มาร่วมในการชุมนุมก็ทำไปด้วยความสมัคร
ใจ..."^{๔๔๒}

ปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๔ เกิดการรัฐประหารโดยคณะรักษา
ความสงบเรียบร้อยแห่งชาติซึ่งนำโดยนายทหารที่จบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระ
จุลจอมเกล้า ซึ่งได้แสดงทัศนคติต่อพนักงานรัฐวิสาหกิจและการชุมนุมประท้วงในแง่ลบ
ดังที่พล.อ.อ. เกษตร โรจนนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศ รองประธานสภารักษาความสงบ
เรียบร้อยแห่งชาติ (สภา รสช.) ให้สัมภาษณ์กรณีสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจเคลื่อนไหวคัด
ค้านแนวคิดของสภา รสช. ที่ต้องการแยกพนักงานรัฐวิสาหกิจออกจาก พ.ร.บ. แรงงาน
สัมพันธ์ว่าเป็นเรื่องของผู้สูญเสียประโยชน์ในกลุ่มของสหภาพแรงงานต่างๆ ต้องดูข้อเท็จ
จริงว่าสหภาพต้องการอะไรบ้าง เป็นความต้องการของประชาชนจริงหรือไม่ และตอบคำ
ถามผู้สื่อข่าวที่ว่ามีผู้นำแรงงานระบุว่า ต้องฟังเสียงจากประชาชนในการแก้ไขเรื่องนี้

"...พล.อ.อ. เกษตรย้อนกลับว่า "ประชาชนคือใคร ผมกล่าวได้
เลยว่าส.ส. เคยเอาเสียงประชาชนมาอ้างอยู่เรื่อย ความจริงตัวเขา
เองก็ประชาชน ผมเองก็ประชาชน อ้างก็เรียกว่าเป็นประชา
ชน ไม่รู้ว่ามีแค่ไหน ประชาชนจริงๆ อยากเห็นสหภาพเรียบ
ร้อยกว่านี้..."^{๔๔๓}

ช่วงเวลาเดียวกันนี้ ทางสหภาพแรงงานนำโดย นายทนง โปธิอ่านได้พยายาม
ต่อต้านอำนาจของสภารักษาความมั่นคงแห่งชาติและดำเนินการจะชุมนุมใหญ่ที่สนาม
หลวง ก็ปรากฏว่ามีความพยายามจะโยกเอาการเคลื่อนไหวของผู้ใช้แรงงานกับต่างชาติ
ดังปรากฏเป็นข่าวว่า

^{๔๔๒} มติชน ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ หน้า ๒๔

^{๔๔๓} มติชน ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๔ หน้า ๒

“...ผู้สื่อข่าวถามว่า กระแสข่าวผู้ใช้แรงงานจะตั้งกลุ่มต่างชาติ
เข้าร่วมจะทำให้บานปลายหรือไม่? พล.อ. สุนทรบอกว่าต้องรอดู
ไปก่อนอย่างไรก็ตามผู้ใช้แรงงานที่เรียกร้องเสรีภาพก็ได้ให้ไป
หมดแล้ว แต่ถ้าทำอะไรเกินขอบเขตก็ต้องมีมาตรการอื่นที่จะมา
บังคับกันบ้าง ส่วนการที่จะตั้งองค์กรต่างประเทศเข้าร่วมนั้น
คงต้องดูความเหมาะสม การที่จะดึงเอาคนต่างชาติเข้ามาเหมือน
ที่ผู้บัญชาการทหารบกเคยพูดไว้ว่าอย่างซึกซึกเข้าบ้าน ขอให้
ระวังให้ดี”^{๔๔๔}

นายทนง โปริอ่านซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการต่อต้านอำนาจของสภารักษาความ
มั่นคงแห่งชาติได้หายไปในเดือนมิถุนายน ๒๕๓๔ ซึ่งเป็นที่สงสัยว่าจะถูกทางฝ่ายทหาร
สภารักษาความมั่นคงแห่งชาติ “เก็บ” ตัวไป

“...สำหรับการหายตัวของนายทนง โปริอ่าน ผู้นำแรงงานนั้น
พล.อ. นฤดลกล่าวว่า คนไทยที่หายตัวไปมีหลายคนที่ยังค้นหา
ไม่ได้ ไม่ใช่เฉพาะนายทนงคนเดียว “มีคนที่เกี่ยวข้องกับนายทนงทั้ง
ตำแหน่งและหน้าที่พยายามสร้างเรื่องขึ้นมาให้เป็นเงื่อนไขทาง
การเมืองเป็นเรื่องของพวกที่ชอบป้ายสี ขอให้รอดูต่อไปว่าจะ
เป็นอะไร... พล.อ. วิมล วงศ์วานิช ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหาร
บก รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมกล่าวว่า อาจจะมียุทธ
ผู้สูญเสียอำนาจทำอะไรขึ้นมาบ้าง แต่ขณะนี้ยังไม่รู้ว่าเป็น
เรื่องอะไร การยุบยงให้นักศึกษาทำสิ่งชั่วชื่อนั้นมีบ้าง แต่ถือว่าไม่
รุนแรง พวกทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวมีน้อยจึงไม่เกิดความวุ่น
วาย...”^{๔๔๕}

^{๔๔๔} มติชน ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๓๔ หน้า ๒๑

^{๔๔๕} มติชน ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๓๔ หน้า ๓

การเคลื่อนไหวของชาวบ้านหลายกรณีไม่ได้ยุติเพราะการขึ้นมามีอำนาจของทหาร ดังปรากฏว่ามีการเคลื่อนไหวของชาวบ้านที่เคื้อคร่อนจากโครงการของรัฐมาโดยตลอด ดังปรากฏในการประท้วงของชาวบ้านชุมชนแออัดไผ่สีงาโตที่ถูกมองว่ามีผู้ยุยง

“..พล.อ.อ. อนันต์ กลินทะ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยให้สัมภาษณ์กรณีชาวบ้านสลัมคลองไผ่สีงาโตชุมนุมประท้วงไม่ยอมย้ายออกว่ายังไม่ได้รับรายงาน ส่วนการประท้วงนั้นก็คงต้องว่ากันด้วยเหตุผล ทางกระทรวงมหาดไทยมีคณะกรรมการพิจารณาเรื่องนี้อยู่แล้ว ผู้สื่อข่าวถามว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่ม็อนักการเมืองหนุนหลังในการประท้วงของชาวบ้านครั้งนี้ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยกล่าวว่าไม่ทราบการที่มีผู้มายุยงไม่เข้าเรื่องก็อย่าไปตาม”^{๔๔๖}

กรณีที่มีความรุนแรงเกิดขึ้นและมีหลายฝ่ายได้เข้าร่วมเคลื่อนไหวด้วยมากมายหลายกลุ่ม ได้แก่ การจับพระประจักษ์ที่อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ในข้อหาฉกรรจ์ ผู้นำการมั่วสุม และต่อสู้ขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน^{๔๔๗} ซึ่งได้มีกลุ่มองค์กรนักพัฒนาเอกชนและพระวัดมหาธาตุร่วมเคลื่อนไหวและแถลงข้อมูลจากจดหมายของพระประจักษ์ที่มีไปยังพระภิกษุรูปหนึ่งว่าในจดหมายระบุว่าขณะนี้เขาหัวน้ำผุดถูกปิดกั้นด้วยอำนาจของสืเชื้ออย่างโหดร้าย สื่อมวลชน นักศึกษาไม่สามารถนำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นออกมาตีแผ่ เจ้าหน้าที่ในพื้นที่พยายามทำทุกอย่างให้ชาวบ้านลงชื่อรับรองการจัดสรรที่ดิน บางครั้งก็แอบอ้างเอาเอง จดหมายระบุว่าแม่ทัพภาคที่ 2 กำลังแย่งที่ของประชาชนอย่างโหดร้ายที่สุด ส่วนเขต อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา ก็มีนายทหารยศนายพันเป็นผู้ควบคุมชาวบ้านมาตัดไม้อย่างเปิดเผย^{๔๔๘}

^{๔๔๖} มติชน 2 ก.ค. 34 หน้า 2

^{๔๔๗} มติชน ๗ กันยายน ๒๕๓๔ คอลัมน์ ลำดับเหตุการณ์ปะคำเคื้อคร หน้า ๖

^{๔๔๘} มติชน ๘ กันยายน ๒๕๓๔ หน้า ๑,๒

กรณีนี้ นายไพโรจน์ สุวรรณกร อธิบดีกรมป่าไม้ ได้แสดงทัศนะของตนต่อกรณีที่มีพระกลุ่มต่างๆ ออกมาเคลื่อนไหวสนับสนุนพระประจักษ์ว่าเรื่องที่เกิดขึ้นมิใช่กิจของสงฆ์ ไม่ควรจะออกมา

“พระประจักษ์กูไม่กลับแล้ว ต้องใช้หลักนิติศาสตร์ ไม่ใช่หลัก
รัฐศาสตร์ อยู่ถึง อ.ปะคำ ยังมาขยุ่งชาวบ้านที่ป่ารอยต่อ 5
จังหวัด มันอะไรกัน” นายไพโรจน์กล่าวและว่าปัญหาที่เกิดขึ้น
นั้น มาจากผู้ครอบครองที่ดินเกิน 15 ไร่ขึ้นไปไม่ยอมรับการจัดที่
ทำกินแล้วต่อต้าน พวกนี้เป็นพวกเสียผลประโยชน์ เป็นพวก
นายทุนทั้งนั้นมาอ้างว่ากลัวจะเอาพื้นที่ไปให้นายทุนเวลาขาย
ราษฎรออกหมดแล้ว “๘๕

กรณีที่เป็นกรณีเคลื่อนไหวที่ขี้อือเยื้อยาวนานได้แก่ การเคลื่อนไหวคัดค้านเขื่อนปาก
มูล ก็ยังคงมีการเคลื่อนไหวที่เข้มข้น ซึ่งปรากฏการกล่าวอ้างว่ามีกลุ่มผู้คัดค้านที่ค้านหมด
ทุกโครงการและรับเงินต่างชาติมาเคลื่อนไหว

“ คีปปากมูลระอุถึงวางมวย แลรับเงินกรีนพีซล้าน ”
นายอภิลาศ โอสธานนท์ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีและผู้
บริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ได้นำคณะ
กรรมการบริหารธนาคารโลก และผู้ติดตามจำนวน 14 คนเดิน
ทางไปจ.อุบลราชธานีเพื่อดูโครงการก่อสร้างเขื่อนปากมูล โดยได้
ไปร้งฟังการบรรยายสรุปจากเจ้าหน้าที่กฟผ....กลุ่มที่คัดค้านจะ
คัดค้านทุกโครงการอยู่แล้ว มีอะไรก็ค้านหมดไม่มีประโยชน์ที่
จะไปพูดคุยหรือทำความเข้าใจด้วย ถึงโครงการนี้เสร็จแล้วก็ยัง
ค้านอยู่ดี แต่ที่น่าเป็นห่วงคือขณะนี้ได้มีการส่งเงินคัดค้านจาก

^{๘๕} มติชน ๑๔ กันยายน ๒๕๓๔ หน้า ๒๒

กลุ่มกรีนพีซ และกลุ่มนักอนุรักษ์ทั่วโลกเข้ามาสนับสนุน โดย
จ้างชาวบ้านคัดค้านโดยให้ค่าจ้างรายละ 40 บาทต่อวัน” ^{๔๕๐}

การเคลื่อนไหวของชาวบ้านที่มีอยู่ตลอดแม้ว่าจะเป็นช่วงที่ทหารกลุ่มรสช. จะ
ครองอำนาจอยู่ทำให้นายทหารซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มแสดงความไม่พอใจและพยายามแสดง
อำนาจเพื่อข่มขู่โดยนำเอาเรื่อง “มือที่สาม” ขึ้นมาเป็นแกนกลาง ดังปรากฏเป็นข่าวว่า

“สุ” ปรามมีอบห้าม่วน ชี้นำปฏิบัติยังอาจจำเป็น
“บีกสุ” เผย...พบแผนผู้ก่อการร้ายต่างชาติก่อความวุ่นวายประชุม
นายธนาคารโลก ขอร้องกลุ่มเคลื่อนไหวภายในกลุ่มชุมนุมช่วง
ประชุม ระบุมีข่าวก่อความวุ่นวาย กระทบภาพพจน์-เศรษฐกิจ
ประเทศจัดการเด็ดขาดแน่ได้ถึง ขุน ม้า โคน ไม่สนพวกเบี้ย ย้า
ปฏิบัติแม้ถ้าสมัยก็อาจจำเป็น... แต่ผมขอบอกเล่นนะว่า เวลาเล่น
งาน ผมไม่จับแค่เบี้ยนะครับ แต่จะเล่นงานขุน ม้า โคน ทั้ง
หลายขอให้ระวัง เราจะไม่เอาแค่เบี้ย แล้วพวกขุน ม้า โคน อยู่ที่
ไหนบ้างเรารู้ ถ้าจำเป็นก็ต้องรุนแรงเพื่อความสงบของชาติ”

^{๔๕๑}

อย่างไรก็ตามความพยายามที่จะดึงอำนาจไว้ให้อยู่ในมือตนเองของฝ่ายทหารเริ่ม
ต้นมองเห็นความล้มเหลวตั้งแต่เริ่ม ดังจะเห็นในการต่อต้านรัฐธรรมนูญฉบับรสช. ซึ่งกลุ่ม
ทหารไม่สามารถจะควบคุมได้นอกจากความพยายามจะใช้อำนาจและการอ้างอิงว่ามีมือที่
สามขยุ่ง เช่น การห้ามนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นจัดอภิปรายเรื่องรัฐธรรมนูญ ดัง
ปรากฏในหนังสือที่มีไปถึงอธิการบดี

^{๔๕๐} มติชน ๑๕ ตุลาคม ๒๕๓๔ หน้า ๑,๒๒

^{๔๕๑} มติชน ๑ ตุลาคม ๒๕๓๔ หน้า ๑,๒๑

ที่ กท.0482.66/5026

กองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย
ภายในประเทศเขตมณฑลทหารบกที่ 23
ค่ายศรีพัชรินทร อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น 40000
19 พฤศจิกายน 2534

เรื่อง ขอความร่วมมือกันใช้สถานที่ของทางราชการ
เรียน อธิการบดี

ด้วยในสถานการณ์ปัจจุบันได้ปรากฏกลุ่มการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มนิสิตนักศึกษา นักวิชาการ และกลุ่มพลังมวลชนต่าง ๆ พยายามที่จะอภิปรายแสดงข้อคิดเห็นทางการเมืองอันเป็นการแสดงออกที่ขัดต่อนโยบายและแนวทางการปฏิบัติราชการของรัฐบาล และสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เป็นผลให้ประชาชนทั่วไปที่ไม่ทราบข้อเท็จจริง บังเกิดความสับสนและเกิดการตื่นตระหนกขึ้นโดยปกติทั่วไป และเป็นเหตุทำให้ภาวะชะงักงันทางด้านเศรษฐกิจและการลงทุนในประเทศขึ้น ในบางครั้งกลุ่มบุคคลดังกล่าวได้ใช้สถานที่ของทางราชการเป็นสถานที่สำหรับดำเนินการและอภิปรายแสดงข้อคิดเห็น ดังนั้น เพื่อให้เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอีกต่อไป กองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ

เขตมณฑลทหารบกที่ 23 จึงเรียนมาเพื่อขอความร่วมมืออย่าได้อนุญาตให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวใช้สถานที่ของทางราชการสำหรับดำเนินการและอภิปรายแสดงข้อคิดเห็น

ขอแสดงความนับถือ
(ลงชื่อ) พลตรีอุปพงศ์ โกมาสธิตย์
(อุปพงศ์ โกมาสธิตย์)

ผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย

ภายในประเทศเขตมณฑลทหารบกที่ 23

กองข้าวกองอำนาจการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศเขต
มณฑลทหารบกที่ 23^{๔๕๒}

การห้ามมิให้นักศึกษาแสดงออกซึ่งความคิดเห็นที่แตกต่างนี้เอง ทำให้นัก
หนังสือพิมพ์ผู้ใหญ่ท่านหนึ่งได้เขียนคอลัมน์อธิบายเรื่องนี้ไว้ว่า

“...การเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา ปัญญาชน นักวิชาการ
ต่อต้านร่างรัฐธรรมนูญที่เขาเห็นว่ามีเนื้อหาเป็นเผด็จการ เป็น
เรื่องปกติอย่างยิ่งโดยเฉพาะในหมู่นักศึกษาและนักวิชาการทาง
รัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอันเป็นจักรวาลแห่ง
ปัญญาจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีบรรยากาศในทางวิชาการเพื่อแสวง
หาความเป็นเลิศให้กับสังคม การปิดกั้นหรือการสร้างมือบใน
ลักษณะดังอย่างไม่เป็นธรรมชาติจึงเป็นมลพิษที่น่ารังเกียจ
อย่างยิ่ง ในอีกด้านของมันจึงเท่ากับเป็นการช่วย เป็นการสร้าง
เงื่อนไขที่ขยายความขัดแย้งในทางความคิดให้เป็นความแตกแยก
ในทางการเมืองอย่างไม่จำเป็นในที่สุดแล้วคนที่จะต้องรับและก
็คือสภารสข. หาใช่ใครที่โหนไม้” การเคลื่อนไหวทางการเมือง
ของพรรคการเมือง องค์การประชาชน องค์การนิสิตนักศึกษาใน
ขณะนี้ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการประชาธิปไตย
ข้อควรระวังสำหรับทหารและสภารสข. ก็คือจะต้องมองสภาพ
เหล่านี้ให้เข้าใจ รู้เท่าทันเข้าใจในปัจจัยและองค์ประกอบอัน
เป็นเรื่องธรรมดาสำหรับชุมนุมและสังคมประชาธิปไตยอารยะ
จะคิดความเคยชินกับวิธีปราบปรามคอมมิวนิสต์แล้วนำมาใช้ไม่
ได้^{๔๕๓}

^{๔๕๒} มติชน ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔ หน้า ๑, ๒๑

^{๔๕๓} โกสุม หักทองขาว, “คอลัมน์จับกระแส” มติชน ๕ ธันวาคม ๒๕๓๔. หน้า ๓

จะเห็นได้ว่าในสถานการณ์ที่สังคมเห็นว่ากลุ่มทหารกำลังขึ้นมาใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ การเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านรัฐธรรมนูญของนักศึกษากลับไม่ถูกถือว่าเป็นการกระทำของ " มือที่สาม " ด้วยเหตุผลที่สำคัญก็คือ การคัดค้านในประเด็นการขีดอำนาจเบ็ดเสร็จเป็น ความต้องการของชนชั้นกลางทั่วไปที่ต้องการการเมืองเพียงระดับประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งและต้องการเพียงนักการเมืองที่ดีไม่ซื้อเสียงเข้าสภาเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากในระยะ หลังจากนี้ชนชั้นกลางกลับยอมรับในความจริงที่ว่า การเคลื่อนไหวของชาวบ้านนั้นมีมือที่ สามดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

ความรู้สึกของชนชั้นกลางที่มีต่ออำนาจเบ็ดเสร็จที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งเช่นนี้ จึงทำให้ไม่สามารถยอมรับความพยายามสร้างความจริงเรื่อง " มือที่สาม " อันได้แก่ผู้ที่ ต้องการทำให้สังคมเดินไปสู่การมีสภาเปรสิเดียมอันหมายถึงพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และ ผู้ที่ทำลายศาสนาพุทธของไทยซึ่งหมายถึงพลตรีจำลอง ศรีเมือง ซึ่งผู้นำทหารได้พยายามที่ จะโหมประโคมสร้างความเป็นจริงนี้ขึ้นมาโดยผ่านทางวิทยุและโทรทัศน์ในเหตุการณ์การ ปะทะกันระหว่างประชาชนกับทหารในเดือนพฤษภาคมนั่นเอง

การเคลื่อนไหวของชาวบ้านหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนั้นเพิ่มขึ้นอย่างมาก ด้าน หนึ่งก็เพราะชาวบ้านเองรู้สึกว่าคุณเองได้มีส่วนในชัยชนะนี้ อีกด้านหนึ่งก็คือภายหลังจาก การเลือกตั้งรัฐบาลใหม่การแข่งขันทรัพยากรจากชาวบ้านมีมากขึ้น ทำให้ในรัฐบาลต่อมา นั้นต้องประสบกับปัญหาการเคลื่อนไหวของชาวบ้านที่มากขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของการเคลื่อนไหวของชาวบ้านในทศวรรษ ๒๕๓๐ หลายประการด้วยกัน ประการแรก ได้แก่ การเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่อง การเคลื่อนไหวที่ เป็นการรวมกลุ่มและเครือข่าย การเคลื่อนไหวที่สามารถอ้างอิงกับหลักการความสัมพันธ์ ทางอำนาจของสังคมการเมือง

ชาวบ้านที่เดือดร้อนจากโครงการของรัฐที่เริ่มมีการเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่องตั้งแต่ต้น ทศวรรษ ๒๕๓๐ แล้ว เช่น การเคลื่อนไหวคัดค้านของชาวบ้านที่เดือดร้อนจากเขื่อนปาก มูล การเคลื่อนไหวของขบวนการสร้างป่าชุมชน

การเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่องของชาวบ้านทศวรรษ ๒๕๓๐ เป็นผลมาจากเงื่อนไขความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างน้อยสองประการด้วยกัน ประการแรก ภายหลังที่มีเหตุการณ์พฤษภาทมิฬซึ่งเป็นช่วงเวลาของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง และเป็นรัฐบาลที่ถูกเรียกและเรียกตนเองให้แตกต่างกันระหว่างพรรคการเมืองสองกลุ่ม คือ กลุ่มการเมืองที่สนับสนุนทหารในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ และกลุ่มที่เป็นต่อต้านทหารว่าเป็นพรรคการเมืองและพรรคเทพ ชาวบ้านและผู้นำชาวบ้านเห็นว่าเป็นพรรคการเมืองฝ่าย " เทพ " น่าจะมีจุดอยู่บนความยุติธรรมและการเมืองเปิดกว้างเพราะการเคลื่อนไหวของชาวบ้านอันทำให้พรรคการเมืองฝ่าย " เทพ " ได้ขึ้นมามีอำนาจ จึงทำให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนที่หมักหมมมานาน แต่เมื่อพรรคการเมืองฝ่าย " เทพ " ไม่ได้แก้ไขปัญหานั้นใดมิหนำซ้ำก็ยังมองการเคลื่อนไหวชาวบ้านในอีกทางหนึ่ง การปิดป้ายว่าพรรคเทพ พรรคการเมืองสลายไปในเวลาไม่นานนัก แต่ชาวบ้านก็ยังเคลื่อนไหวต่อเนื่องต่อมาและพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญใหม่เพื่อจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมการเมืองให้มีที่ของชาวบ้านเพิ่มมากขึ้น

ชาวบ้านที่เดือดร้อนจากปัญหาต่างๆที่ยังไม่ได้แก้ไขได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวเพื่อให้มีการยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่และมีส่วนอย่างมากในการนำเสนอความคิดเข้าไปปรารถนาอยู่ในรัฐธรรมนูญ โดยเริ่มต้นตั้งแต่การรณรงค์เพื่อให้ยกร่าง รณรงค์เพื่อให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร) ที่เป็นฝ่ายของชาวบ้าน รวมกลุ่มกันนำเสนอประเด็นความสัมพันธ์ทางอำนาจผ่านทางเวทีประชาพิจารณ์ที่สภาร่างรัฐธรรมนูญต้องจัดขึ้นในท้องถิ่นต่างๆ/ และร่วมกันรณรงค์ยกธงเขียวสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญเมื่อมีกระแสต่อต้านจากกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ใช้ธงเหลืองเป็นสัญลักษณ์

การเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่องในความพยายามจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจใหม่ในสังคมการเมืองนี้ มีผลอย่างน้อยสองด้านด้วยกัน ด้านแรกได้ทำให้การจัดความสัมพันธ์ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญมีหลายมิติหลายมาตราที่เพิ่มอำนาจให้แก่ชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ เช่น มาตราที่ ๔๖ ด้านที่สอง ชาวบ้านพยายามที่จะทำให้ปฏิบัติการทางสังคมการเมืองตามรัฐธรรมนูญนั้นเป็นจริงให้ได้ เช่น การเคลื่อนไหวทั้งหลายมักจะอ้างอิงบทบัญญัติที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือ เรียกร้องให้รัฐบาลปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ

การมีหลักการความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมการเมืองที่ระบุถึงอำนาจของชาวบ้านไว้ ประกอบการโครงการใหญ่ๆของรัฐที่มีผลกระทบต่อชาวบ้านยังคงดำเนินต่ออย่างไม่ได้สนใจในอำนาจของชาวบ้านที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงทำให้การเคลื่อนไหวจึงดำเนินต่อเนื่องมา

การเคลื่อนไหวที่เป็นการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายเป็นลักษณะเด่นที่เกิดขึ้น กล่าวได้ว่าหลังจากที่รัฐปราบสหพันธ์ชาวไร่ชาวนาแห่งประเทศไทยไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ แล้ว การเคลื่อนไหวของชาวบ้านที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นก็เป็นการเคลื่อนไหวเฉพาะเรื่องเฉพาะกรณี จนกระทั่งหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ การจัดตั้งกลุ่มชาวบ้านเป็นเครือข่ายก็เกิดขึ้นในทุกภูมิภาค เช่น เครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ (คกน.) ตั้งเมื่อ ๒๕๓๘ , สมัชชาชาวนาชาวไร่ภาคอีสาน ตั้งประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๖ สมัชชาเกษตรกรรายย่อย^{๔๔} (สกย) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นต้น และชาวบ้านก็พยายามทำให้การจัดตั้งเครือข่ายนี้เป็นสิทธิของพลเมืองที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญด้วยในมาตราที่ ๕๕

การเคลื่อนไหวที่เป็นลักษณะเครือข่ายของปัญหาและเครือข่ายของชาวบ้านที่มีการรวมเอาปัญหาหลายลักษณะมารวมกันและนำเสนอเป็นของเรียกร้องรวมของเครือข่าย แม้ว่าจะมีผลทำให้การเคลื่อนไหวนั้นมีจำนวนผู้เข้าร่วมมากกว่าการเคลื่อนไหวเป็นเฉพาะปัญหาหรือเฉพาะกรณีซึ่งส่งผลให้มีน้ำหนักมากขึ้นในการต่อรองกับรัฐบาล แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นประเด็นที่ทำให้รัฐบาลที่หวังจะลดทอนความน่าเชื่อถือของการเคลื่อนไหวของชาวบ้านสามารถนำไปขยายผลในการสื่อสารกับสังคมได้ ดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

ความเปลี่ยนแปลงในการเคลื่อนไหวในลักษณะเครือข่ายของชาวบ้านได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ข้ามเครือข่ายหรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งก็คือได้มีการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาวบ้านที่เคลื่อนไหวในประเด็นปัญหาหนึ่งกับชาวบ้านที่เคลื่อนไหวประเด็นปัญหาอื่น แต่ทั้งหมดเกิดจากสาเหตุหลักเดียวกัน การเชื่อมลักษณะนี้ชาวบ้านเรียกว่าการพบปะเพื่อให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เช่น การร่วมพบปะกันของกลุ่มชาวบ้านที่ทำกิจกรรม

^{๔๔} ประภาส ปิ่นตบแต่ง, การเมืองบนท้องถนน ๕๕ วันสมัชชาคนจน. (กรุงเทพฯ: โครงการหนังสือเล่ม อดับที่ ๑๔ มหาวิทยาลัยเกริก ๒๕๔๑), หน้า ๕๑-๖๑ .

ร่วมกันเรื่องป่าชุมชน การเดินทางมาเล่าเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นที่จังหวัดกาญจนบุรีของชาวบ้านที่ต่อต้านท่อก๊าซไทย-พม่า การเดินทางเยี่ยมชาวบ้านที่อำเภอแม่มาะเพื่อรับรู้เรื่องโรงไฟฟ้าพลังถ่านหินของชาวบ้านที่หิวกูค-บ่อนอก การเดินทางไปเยี่ยมพี่น้องที่เจนะที่กำลังคัดค้านโครงการท่อก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซียของชาวบ้านที่กำลังต่อต้านโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่บ่อนอก-หิวกูค เป็นต้น

การเคลื่อนไหวที่สามารถอ้างอิงกับหลักการความสัมพันธ์ทางอำนาจของสังคมการเมืองเป็นปฏิบัติการที่เกิดขึ้นหลังจากรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ออกบังคับใช้แล้ว การเคลื่อนไหวในลักษณะนี้ได้กลายเป็นหลักการความชอบธรรมที่ชาวบ้านสามารถนำมาใช้ได้ แต่อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่แม้จะให้พื้นที่การอ้างอิงทางอำนาจแก่ชาวบ้าน แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่มีข้อบังคับอันใด การอ้างอิงหลักการความสัมพันธ์ทางอำนาจสูงสุดของรัฐไทยนี้เองทำให้รัฐบาลหลายรัฐบาลต่อมาก็ได้ปรับเปลี่ยนข้ออ้างในการทำให้การเคลื่อนไหวของชาวบ้านนั้นลดความชอบธรรมลงไป

การเคลื่อนไหวที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อการสร้างการรับรู้เรื่อง " มือที่สาม " ในลักษณะใหม่ได้แก่การเคลื่อนไหวของประชาชนในประเด็นของการคัดค้านโครงการใหญ่ๆของรัฐ อันได้ทำให้เกิดการสร้างความจริงเรื่องมือที่สามเปลี่ยนมาสู่ " นักพัฒนาเอกชน (NGO) เป็นมือที่สามที่ขูดประชาชนในพื้นที่ เป็นการกระทำที่ขัดขวางการพัฒนาของชาติและกระทำไปเพื่อที่จะนำไปเป็นผลงานเพื่อรับเงินต่างชาติ " และเรียกร้องต่อชาวบ้านที่เคลื่อนไหวคัดค้านนั้นเป็นคนจำนวนน้อยเสียสละให้ " ชาติ " ซึ่งปรากฏชัดเจนมากขึ้นหลัง พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้นมา

ภายหลังจากนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้ประสบกับปัญหาการเคลื่อนไหวของชาวบ้านมากมาย เนื่องจากนายชวน หลีกภัยเป็นผู้ที่นักวิชาการลงความเห็นว่าเป็นผู้ที่เติบโตทางการเมืองมากับกลไกระบบราชการจึงทำให้มองไม่เห็นหนทางในการทำงานการเมืองนอกกลไกระบบราชการ และทำให้มองปัญหาการเคลื่อนไหวของชาวบ้านไปในอีกลักษณะ เมื่อชวนนาภากลางเคลื่อนไหวเรียกร้องราคาข้าว นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัยได้กล่าวว่า

“...ข้อมูลบางอย่างที่ชาวนาได้รับอาจเป็นข้อมูลที่บางฝ่าย
ต้องการปลุกระดมชนิดน้อย...”^{๔๕๕}

หรือ

“...นายชวน กล่าวว่า ส่วนที่ชาวนาจะมาประท้วงและโยนไปสู่
ปัญหาการเมืองนั้นรัฐบาลต้องพยายามให้ประชาชนเข้าใจ ถ้าพัง
ชาวนารัฐบาลพอจะพูดคุยได้ เพียงแต่อาจมีบางฝ่ายเข้าไปปลุก
ระดมร่วมด้วย...”^{๔๕๖}

หรือความพยายามอธิบายให้สังคมเข้าใจว่ารัฐบาลกำลังแก้ปัญหาอยู่ ขอให้ชาวบ้านอย่า
เชื่อผู้ขู่ข่มขู่

“...นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี กล่าว...ปัญหาที่ทำกิน
เป็นปัญหาที่ต่อเนื่องยาวนาน...มีความพยายามแก้ไขปัญหานี้
โดยล่าสุดมีโครงการจัดที่ทำกินให้ราษฎรผู้ยากไร้ (คจก.)...ก็มี
การเรียกร้องให้ยกเลิก...อยากฝากประชาชนไปบอกต่อด้วยว่า
...อย่าไปฟังใครที่ยุให้ไปเผาทรัพย์สินหรือไปปิดถนน เพราะรัฐ
บาลจะตามไปดูแลแก้ปัญหาให้...”^{๔๕๗}

กรณีชาวบ้านปากมูลที่เคลื่อนไหวมาเป็นเวลานานนั้น นายกรัฐมนตรีนั้นแสดงท่า
ทีในที่ต่างกรรมต่างวาระกันว่า “ ...ในที่ประชุมมีการระบุว่านายกรัฐมนตรีแสดง
ความเห็นว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มเอ็นจีโอไม่โปร่งใส...”^{๔๕๘}

^{๔๕๕} มติชน ๑๔ มกราคม ๒๕๓๖ หน้า ๒

^{๔๕๖} มติชน ๑๑ มีนาคม ๒๕๓๖ หน้า ๒๘

^{๔๕๗} มติชน ๒๑ มีนาคม ๒๕๓๖ หน้า ๒๘

^{๔๕๘} มติชน ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๖ หน้า ๓๐

กล่าวได้ว่าวิถีคิดและการแสดงท่าทีของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ที่มีต่อปัญหาการเคลื่อนไหวทั้งหมดของชาวบ้าน ก็คือ การพูดคุยกับชาวบ้านที่มีปัญหานั้นไม่ยาก เพราะรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งก็ต้องพยายามแก้ไขปัญหาให้ชาวบ้านอยู่แล้ว หากแต่ที่พูดคุยไม่ได้ก็เพราะมีผู้อยู่เบื้องหลัง แต่อย่างไรก็ตาม หากชาวบ้านจะมาชุมนุมประท้วงก็ทำได้เพราะเป็นสิทธิของพลเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่อย่าทำผิดกฎหมายใดๆ เช่น การปิดถนน หากทำผิดกฎหมายก็ต้องจัดการตามกฎหมาย และหากชาวบ้านไม่เชื่อถือว่ารัฐบาลของตนจะแก้ไขปัญหาก็ไม่ต้องเลือกพรรคของตนเป็นรัฐบาล และการจัดการดูแลการชุมนุมทั้งหลายให้เจ้าหน้าที่ในจังหวัดเป็นผู้ดูแล หากเกิดความรุนแรงขึ้นก็ถือว่าเป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย

แบบแผนของการแสดงท่าทีเช่นนี้จะปรากฏทุกครั้งเพียงแต่จะเน้นในประเด็นใดมากกว่ากันขึ้นอยู่กับสถานการณ์การเคลื่อนไหวนั้นๆ เช่น เมื่อชาวนากำแพงเพชรชุมนุมประท้วงเรียกร้องแก้ไขราคาข้าวตกต่ำแล้วนำรถอีแต่นมาปิดถนนจึงถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจสลายการชุมนุมด้วยกำลัง จนทำให้นายเสกซิม ดัมใจอด ชาวนาอายุ ๕๐ ปีถูกตีที่กระโหลกจนเสียชีวิต นายชวนก็กล่าวว่า

"...ตนมาจากการเลือกตั้ง...เคยมีบทเรียนการชุมนุมที่ประจวบคีรีขันธ์ จึงให้นโยบายว่า อย่าได้เจรจากับผู้ประท้วงจะนำรถออกจากถนน ปิดถนน ขอมรับว่าการชุมนุมเป็นสิทธิตามระบอบประชาธิปไตย... ผมพูดเองต่อหน้านายทหารใหญ่คนหนึ่งว่าการชุมนุมจะต้องไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานหรือสร้างความเดือดร้อนให้คนอื่น...

...รัฐบาลแก้ไขปัญหาเรื่องมีอบมากร้อยมีอบแล้วไม่มีปัญหา เมื่อมีการเสียชีวิตต้องขอความเป็นธรรมเพราะเจ้าหน้าที่ก็บาดเจ็บ ๒๕ คน เหตุการณ์จะไม่รุนแรงถ้าไม่มีคนนอก...ผมทราบดีว่าการแก้ไขปัญหามิ่ง่าย ระบอบประชาธิปไตยถ้ารัฐบาลล้มเหลวในการแก้ปัญหา ประชาชนก็มีสิทธิ์เลือกอีกฝ่ายมาเป็นรัฐบาล ผมเคารพดุลพินิจของประชาชน ถ้ารัฐบาลผมทำงานไม่ได้ วัน

หน้าผมจะแนะนำประชาชนให้เลือกฝ่ายค้านมาเป็นรัฐบาล

...^{๔๕๕}

โดยวิธีคิดเบื้องต้น ที่ให้นโยบายว่าอย่าเจรจากับผู้ชุมนุมที่ปิดถนน เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นใช้ความรุนแรงกับผู้ประท้วง เพราะวิธีคิดของนายชวนอันนำไปสู่นโยบายนี้เป็นวิธีคิดที่เท่ากับว่าไม่ต้องมีการเจรจา เพราะการปิดถนนคือเครื่องมือที่ชาวบ้านผู้ไม่มีอำนาจต้องใช้เพื่อสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาล หากจะเริ่มต้นเจรจาโดยไม่มีเครื่องมือกดดันอยู่ การเจรจาก็จะไร้น้ำหนักไปในทันที ข้ออ้างความเดือดร้อนผู้อื่นของนายชวน หลีกภัยจึงเท่ากับการไม่ได้แก้ไขปัญหาใดๆ

ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย การเคลื่อนไหวของชาวบ้านในเกือบทุกกรณีจึงถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ความรุนแรงในการสลายการชุมนุม ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความรุนแรงโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยตรงกรณีชาวตากำแพงเพชร การสลายการชุมนุมของชาวบ้านที่คงใหญ่ หรือการใช้กำลังมวลชนอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้กระทำการแทน เช่น การเคลื่อนไหวเขื่อนปากมูลที่กำลังของชาวบ้านที่ได้รับการเลี้ยงดูจากตำรวจ และการไฟฟ้าฝ่ายผลิต^{๔๐๐} รวมไปถึงความพยายามจะจับเอา “มือที่สาม” ในความคิดของรัฐบาล เช่น การจับกุม “นักศึกษา” โดยคิดว่าเป็นผู้ยุยงชาวภาคลุ่มเกณฑ์กรรไกรขบถภาคอีสาน^{๔๐๑}

โดยวิธีคิดเช่นนี้เอง เมื่อนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีเห็นภาพความรุนแรงที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กับผู้ชุมนุม นายชวน ได้แสดงความรู้สึกถึงสิ่งที่ตนจะต้องประสบมากกว่าการคิดถึงปัญหาความรุนแรง ดังปรากฏเป็นข่าวว่า “...ภาพที่ผมเห็นแล้วเสียใจคือภาพตำรวจเอาพายุเข้าบ้านชาวบ้าน ผมเห็นภาพผมก็นึกว่าเอาอีกแล้วเตรียมตัวเปิดอภิปรายอีกแล้ว...”^{๔๐๒}

^{๔๕๕} มติชน ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๓๖ หน้า ๑๖

^{๔๐๐} มติชน ๕ มีนาคม ๒๕๓๖ หน้า ๓๐ และ “ยุทธการมือบอนมือบปากมูล ที่สุดแล้วชาวบ้านก็เป็นเหยื่อจัดตั้ง” มติชน ๑๐ มีนาคม ๒๕๓๖ หน้า ๓

^{๔๐๑} มติชน ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗ หน้า ๑๒

^{๔๐๒} มติชน ๕ มีนาคม ๒๕๓๗ หน้า ๑๐

วรศักดิ์ มหัทธโนบล ได้สะท้อนการรับรู้ของรัฐบาลนายชวน หลีกภัยว่ามีต่อการเคลื่อนไหวของชาวบ้านและนักพัฒนาเอกชนในการสัมมนาประจำปีของศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๘ ไว้ว่า

“...บทบาทที่เด่นชัดของ NGO ในการยื่นหยัดเป็นกระบอกเสียงให้กับผู้เสียเปรียบ...ทำให้หลายครั้งหลายครากลายเป็นบทบาทที่ขัดขวางการพัฒนาประเทศเป็นเพราะรัฐในปัจจุบันซึ่งเป็นระบบของพรรคการเมืองมีมุมมองต่อ NGO ไม่ต่าง จากรัฐแบบเก่า...คือมอง NGO ด้วยสายตาหวาดระแวง...เป็นการหวังเงินจากต่างชาติ....”^{๕๐๓}

นักสังเกตการณ์สังคมได้มองทัศนคติของรัฐบาลนายชวน หลีกภัยไว้ทำนองเดียวกันว่า

“ กลุ่มนักเลือกตั้งทางการเมืองมองหา “ มือที่สาม ” อยู่เสมอ รวมไปถึงพยายามที่จะให้ผู้นำชาวบ้านอยู่ตลอดเวลาด้วยเหตุโน้นเหตุนี้ เช่น พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ก็ขู่จะจับคุณบำรุง คะโยธา นายชวน หลีกภัย เกยกล่าวถึงการเคลื่อนไหวของชาวบ้านว่าถึงฤดูอีกแล้วหรือ หลายครั้งที่หาว่ามี NGO หนุนหลังชาวบ้าน เป็นต้น”^{๕๐๔}

^{๕๐๓} เพ็ญนภา หงษ์ทอง “อุดมการณ์ NGO บนยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ๔๒, ๒๔ (๑๒-๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๓๘): ๑๑.

^{๕๐๔} อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ “โรงเรียนประชาธิปไตยข้างถนน” สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์. ๔๑, ๕๑ (๒๑-๒๗ พฤษภาคม ๒๕๓๘): ๔๐.